

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Maja Martinšek

**ODNOS MED DRŽAVO IN RIMSKOKATOLIŠKO CERKVIJO V
SLOVENIJI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Maja Martinšek

**Mentor: doc. dr. Aleš Črnič
Somentor: izr. prof. dr. Andrej A. Lukšič**

**ODNOS MED DRŽAVO IN RIMSKOKATOLIŠKO CERKVIJO V
SLOVENIJI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2007

ODNOS MED DRŽAVO IN RIMSKOKATOLIŠKO CERKVIJO V SLOVENIJI

Naloga govori o odnosu med državo in Rimskokatoliško cerkvijo oz. o tem, da je isto načelo ločitve cerkve od države pred osamosvojitvijo Slovenije in po njej različno interpretirano. Slovenija je bila pred letom 1991 del večje socialistične države. Rimskokatoliška cerkev je v tem obdobju delovala na področju zasebne sfere. S strani državnih organov je bil ustanovljen nadzor in kontrola nad vsemi verskimi skupnostmi, še posebej nad Rimskokatoliško cerkvijo, ker je najbolj organizirana in najbolj dejavna verska skupnost pri nas. Vseeno pa se odnosi med državo in Rimskokatoliško cerkvijo ocenjujejo kot korektni. V samostojni Sloveniji pa se ta odnos spremeni. Postane bolj demokratičen in strpen, hkrati pa tudi, do določene mere, pripravljen na kompromis. Tako vlada kot Cerkev skupaj sodelujeta na različnih področjih politike, na področju financ, gospodarstva, izobraževanja in socialnih zadev, posegli pa sta tudi na mednarodno raven. Cerkev tako postaja čedalje bolj aktivna na političnem prizorišču oz. v javni sferi, kar se v končni fazi kaže tudi v sprejetju novega Zakona o verski svobodi.

Ključne besede: država, Rimskokatoliška cerkev, verske skupnosti, politika, institucije.

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE STATE AND THE ROMAN-CATHOLIC CHURCH IN SLOVENIA

This work (thesis) is about the relationship between the State and the Roman-Catholic Church in Slovenia. Before the year 1991 Slovenia was a part of a bigger socialistic state. Socialistic states have been rejecting all religious ideologies however in Slovenia this separation wasn't very hard at the time. During that time the Roman-Catholic Church was active in a private sphere. Representative bodies have established control over all religious communities, especially over the Roman Catholic Church, because it is the most organized and active religious community in Slovenia. However, the relationship between the State and the Roman Catholic Church were estimated as fair. In independent Slovenia this relationship has changed. It became more democratic and tolerant and also, to some point, ready for a compromise. The Government and the Church, they both co-operate in various areas: politics, finance, economy, education, social services and also on the international level. The Church is becoming more and more present in the political scene, public sphere.

Key words: State, Roman-Catholic Church, religious communities, politics, institutions.

KAZALO

1. UVOD	6
1.1 Metodologija	8
1.1.1 <i>Opredelitev policy analize</i>	8
1.1.2 <i>Institucionalni model</i>	9
1.1.3 <i>Pojem (politična) ustanova</i>	9
2. ZGODOVINSKI PREGLED KONCEPTA LOČITVE DRŽAVE IN RELIGIJE	11
2.1 Teoretična opredelitev koncepta	11
2.1.1 <i>Tipologija (raz)ločitve države od verskih skupnosti</i>	12
2.1.2 <i>Tipologija odnosov med državo in cerkvijo</i>	15
2.1.3 <i>Tipologija odnosov po Roterju</i>	15
2.2 Definicija načela ločitve med državo in cerkvijo.....	16
2.3 Zgodovinski kontekst odnosov na Slovenskem	17
3. ODNOS MED DRŽAVO IN RIMSKOKATOLIŠKO CERKVIJO DO LETA 1991 .	19
3.1 Posebne komisije za versko področje.....	19
3.1.1 <i>Delovanje Komisije za odnose z verskimi skupnostmi</i>	25
3.1.2 <i>Zabeležke o pogovorih na Komisiji</i>	25
3.2 Rimskokatoliška cerkev	26
3.2.1 <i>Dejavnosti Rimskokatoliške cerkve</i>	27
3.2.2 <i>Pregled pisanja verskega tiska</i>	29
3.3 Ocena odnosov med državo in Rimskokatoliško cerkvijo.....	29
4. ODNOS MED DRŽAVO IN RIMSKOKATOLIŠKO CERKVIJO V SAMOSTOJNI SLOVENIJI	30
4.1 Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti	31
4.2 Mešana krovna komisija Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije.....	32
4.2.1 <i>Sestava Mešane krovne komisije</i>	32
4.2.2 <i>Delovanje Mešane krovne komisije</i>	34
4.3 Komisija Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve.....	34
4.3.1 <i>Teme pogovorov Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve</i>	35
4.4 Skupna komisija za ureditev odnosov med cerkvijo in državo pri Slovenski škofovski konferenci.....	36
4.4.1 <i>Predlogi za temeljno in dolgoročno rešitev</i>	37
4.4.2 <i>Izhodišča za začetek konkretnega in pravičnega reševanja gmotnih temeljev za delovanje Cerkve</i>	39
4.4.3 <i>Stališče cerkvenega dela Mešane krovne komisije do pregleda položaja Rimskokatoliške cerkve v Republiki Sloveniji</i>	42
4.5 Poročilo o delu podkomisij	46
4.6 Predlog za pripravo izhodišč za pogajanja o sklenitvi Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem	49
4.7 Denacionalizacija cerkvenega premoženja	50
4.7.1 <i>Mnenje k predlogu zakona o začasnem delnem zadržanju vračanja premoženja cerkvam in drugim cerkvenim skupnostim oz. redovom, razen vračanja sakralnih objektov</i>	51

4.8	Soglasje Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve in Komisije Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo	52
4.9	Pobude za nadaljnje delo Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve	54
5.	NOVA UREDITEV RAZMERJA MED DRŽAVO IN RELIGIJO V SLOVENIJI ...	55
5.1	Osnutek predloga Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih	56
5.2	Zakon o verski svobodi	57
5.3	Predlog Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih, Aleš Gulič, 2005 in 2006 ...	59
5.4	Glavni argumenti kritikov Zakona o verski svobodi	63
5.5	Razmerje med državo in cerkvijo po sprejetju novega zakona	64
6.	SKLEP	65
7.	VIRI IN LITERATURA	69
8.	PRILOGE	73
8.1	Priloga A: POJEM »POLICY«	73
8.2	Priloga B: Zapisi pogovorov na Komisiji za odnose z verskimi skupnostmi	75

1. UVOD

O odnosu med cerkvijo in državo se je v preteklosti že veliko govorilo, zanimive razprave o tem pa potekajo še danes. Ta tema me je pritegnila predvsem zato, ker je zanimiva in vedno aktualna. Z njo se ne ukvarjalo le nekatere, temveč vse, tudi največje in najvplivnejše države sveta. Raven varstva svobode religije v sodobnih državah je zelo različna. Odvisna je od vrste elementov – kot so stabilnost političnega sistema, narave in zgodovine tradicionalnih razmerij med cerkvijo in državo ter zgodovinskih razmerij med verskimi skupnostmi. V Sloveniji ima poseben položaj Rimskokatoliška cerkev, o čemer pričata zgodovinski razvoj na naših tleh in podatki o številu njenih pripadnikov, zato je to tudi t.i. religija okolja. In ravno zaradi tega ker ima Rimskokatoliška cerkev pri nas, v primerjavi z drugimi verskimi skupnostmi, poseben položaj, sem se odločila, da preučim njen odnos do države in obratno.

Namen in cilj diplomske naloge je preučiti odnos med Rimskokatoliško cerkvijo in državo, predvsem pa raziskati kakšen je bil ta odnos pred obdobjem osamosvojitve Slovenije in kakšen je danes. Omenjeno obdobje sem izbrala zato, ker pred letom 1991 Slovenija ni bila samostojna država, temveč del Socialistične federativne republike Jugoslavije, ki je bila socialistična država. Z odcepitvijo od Socialistične federativne republike Jugoslavije in osamosvojitvijo pa je Slovenija postala samostojna in demokratična država, ki spoštuje človekove pravice in Ustavo Republike Slovenije iz leta 1991 . V obeh obdobjih pa velja načelo ločitve cerkve od države.

V diplomski nalogi nameravam preučiti delovanje institucij, ki so bile zadolžene za področje verstva v bivši socialistični državi in tudi tiste, ki na tem področju delujejo danes. Pregledati želim, na katera področja družbene in politične sfere se je ta odnos razširil oziroma prenesel. Pričakujem namreč, da je bila Rimskokatoliška cerkev v preteklosti manj prisotna na področju politike, kot je danes. Obe obdobji bom med seboj primerjala, pri tem pa me zanima, ali je bilo načelo ločitve cerkve od države različno obravnavano.

V nalogi bom tako preverjala naslednjo hipotezo:

Načelo ločitve cerkve od države je veljalo tako v obdobju pred osamosvojitvijo kot tudi danes, vendar pa obstaja razlika v interpretaciji tega načela v obeh obdobjih .

Naloga je sestavljena iz treh vsebinskih sklopov. V prvem delu bom predstavila temeljne teoretske podlage, ki nam bodo pomagale razumeti pojem ločitve cerkve od države. Tako bom predstavila zgodovinski pregled in teoretično opredelitev pojma, tipologijo in definicijo načela ločitve med državo in cerkvijo.

V drugem delu se bom osredotočila predvsem na vlogo in delovanje državnih institucij v odnosu do Rimskokatoliške cerkve. Pri tem je potrebno opredeliti tudi naloge, ki so jih te institucije imele, teme, ki so jih obravnavali, in tudi politike, ki so se izvajale. Zanimala me bosta tudi stališče in dejavnost Rimskokatoliške cerkve na Slovenskem pred samostojnostjo.

V tretjem delu naloge bom ravno tako predstavila delovanje institucij na področju verstva v samostojni Sloveniji. Tu se bom osredotočila predvsem na predloge, mnenja, poročila in stališča tako ene kot druge strani, države in Cerkve. Ta pogled se mi zdi pomemben, ker so skozi ta prerez vidne tako teme, s katerimi se ukvarjata država in Cerkev, kot tudi področja, na katerih obe delujeta, pokaže pa se tudi, katere politike so se v tem času izoblikovale.

V nalogi bom kot raziskovalno metodo uporabila analizo politik, institucionalni model. Analizirala bom predvsem primarne vire. Pri raziskovanju bom uporabljala dokumente in arhivsko gradivo, ki pa žal ni popolno, saj imajo nekateri spisi, dokumenti in poročila še vedno oznako *zaupno*.

1.1 Metodologija

Policy analiza v politični znanosti je del politične znanosti. Cilji oz. nameni analize so osredotočiti se na določene, specifične policy teme in skrb za relativno visoko stopnjo takojšnje koristnosti. (Ripley 1987: 6)

1.1.1 Opredelitev policy analize

Med bolj natančne opredelitve policy analize sodi Dunnova, ki pravi: »Policy analiza je uporabna družboslovna disciplina, ki v okoliščinah argumentacije in javne razprave uporablja multiple raziskovalne metode za ustvarjanje, kritično ocenjevanje in sporočanje policy relevantnega znanja«. (Dunn 1994: 84)

Policy analiza je razmeroma mlada znanost. Njen utemeljitelj, Lasswell, je leta 1951 opredelil njen smoter kot skrb za znanje »o« odločevalskih procesih v javni ureditvi in »v« njih.

Policy analiza je lahko:

- opisna (deskriptivna)
Ta pomaga razumeti procese oblikovanja in izvajanja vladnih politik.
- svetovalna (perskriptivna)
Pomaga pri izboljšavah v procesu oblikovanja, izvajanja (implementacije) in vrednotenja (evalvacije) javnih politik.

Razvoj policy analize so spodbudili raznoliki dejavniki, med njimi dva najpogosteje omenjena:

- a) Znanstvene spodbude – posamezne družboslovne in humanistične znanosti, ki so v 19. stoletju sicer visoko razvile svoje raziskovalne metode (kot psihologija, ekonomija, antropologija, politične vede), so ostajale zaprte v svoje »delne« svetove oz. delne vpoglede v družbene probleme. Ti pa so z modernizacijo družbe postajali vse bolj kompleksni in za take posamezne znanstvene discipline prezahtevni.
- b) Politične spodbude – politiki, zlasti v Združenih državah Amerike, so v začetku 20. stoletja začeli iskati dodatna znanja, svetovanja predvsem glede reševanja zlasti državno pomembnih problemov. Razvoj policy analize je bil najhitrejši in

najobsežnejši prav tam, kjer so ga spodbujala politična povpraševanja in državno (so)financiranje policy raziskav. (Fink-Hafner 2002: 9-11)

1.1.2 Institucionalni model

Različni teoretski pristopi, oblikovani za lažje razumevanje procesov oblikovanja in izvajanja javnih politik, zrcalijo različne politične prakse in so primerni za uporabo le v določenih okoljih oz. ob določenih izpolnjenih pogojih. V literaturi so najpogosteje predstavljeni naslednji modeli za analizo politik: procesualni, institucionalni, elitistični, interesno skupinski, sistemski, inkrementalni, racionalni in modeli na podlagi teorije iger. (Fink-Hafner 2002: 172)

Novi institucionalizem oz. neoinstitucionalizem je mednarodno primerjalno raziskovanje političnih sistemov in ugotavljanje političnih in družbenih učinkov uvajanja ali spreminjanja določenih političnih ustanov s sofisticiranimi politološkimi raziskovalnimi metodami. (Fink-Hafner in drugi 2002: 173) Posebnost novega institucionalizma je, da poudarja avtonomijo političnih ustanov v razmerju do družbe in omejevalni vpliv teh ustanov na izbor alternativnih načinov vpletanja države v reševanje družbenih problemov. Hkrati priznava tako pomen formalnih kot tudi neformalnih ustanov in tako izraža premik od »vlade« k »vladanju«. (Heywood v Fink-Hafner in drugi 2002: 173)

Novi institucionalisti se strinjajo v oceni, da so značilnosti države in razmerij države do družbe raznolike v isti časovni točki, v različnih točkah pa tudi v isti državi v različnih zgodovinskih obdobjih. (Fink-Hafner 2002: 174)

1.1.3 Pojem (politična) ustanova

Ustaljena opredelitev ustanove je ta, da gre za niz ureditev, ki predpisujejo obnašanje posameznikov ali skupin na podlagi uvedenih pravil in postopkov. Politične ustanove so formalne in so pogosto tudi zakonsko natančno opredeljene, uporabljajo izrecno določena pravila in odločevalske postopke. (Heywood v Fink-Hafner 2002: 174)

Pri raziskovanju oblikovanja in izvajanja javnih politik je analiza političnih ustanov in delovanja teh ustanov pomembna iz dveh ključnih razlogov. Prvič, zgolj politično odločevalske (vladne) ustanove so tiste, ki podeljujejo legitimnost javni politiki, dajo ji status univerzalnosti, hkrati pa imajo te ustanove tudi monopol nad uporabo prisile, tudi s fizično prisilo pri izvajanju javnih politik. Brez politično odločevalskih ustanov torej ni javnih politik v mednarodnem pomenu. Ustanove torej niso zgolj rezultat okoliščin, temveč na te okoliščine tudi vplivajo. Ustanove so pri svojem delovanju različno odprte za pritiske in zahteve različnih družbenih skupin in drugih javno političnih igralcev, kar tudi lahko vpliva na vsebino javnih politik.

Sodobni neoinstitucionalni pristop je torej usmerjen v iskanje odgovorov na osrednje vprašanje, kako ustanove vplivajo na vsebino, oblikovanje in izvajanje javnih politik. (Fink-Hafner 2002: 175)

Številne države vzdržujejo ali le deloma dopolnjujejo stare politične ustanove. Od devetdesetih let 20. stoletja pa potekajo tudi živahni procesi oblikovanja novih politično odločevalskih ustanov v pomembnem delu sodobnega sveta. Čeprav je prilagajanje ustanov spremembam v okolju potrebno, pa se to lahko sprevrže v pretirano institucionalno inženirstvo, ko se namesto spreminjanja vsebine javnih politik nenehno preoblikuje dane ustanove ali pa odpravlja stare in vzpostavlja nove ustanove. (Fink-Hafner 2002: 176)

V diplomski nalogi bom s pomočjo policy analize skušala ugotoviti, kakšen je odnos med državo in Rimskokatoliško cerkvijo, kakšno vlogo imajo pri tem institucije in tudi na katera področja družbene in politične sfere se je ta odnos prenesel. Državne institucije, ki so delovale do leta 1991, so Zvezna verska komisija, Komisija republike Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi ter Občinska komisija za verska vprašanja na eni strani in Rimskokatoliška cerkev kot cerkvena institucija na drugi strani. V samostojni Sloveniji pa so bile s strani države ustanovljene institucije Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, Mešana krovna komisija Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije ter Komisija Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve. S strani Cerkve pa je bila ustanovljena Skupna komisija za ureditev odnosov med cerkvijo in državo pri Slovenski škofovski konferenci.

2. ZGODOVINSKI PREGLED KONCEPTA LOČITVE DRŽAVE IN RELIGIJE

V poznem srednjem veku pride do cepitve krščanske vere, kar je tudi povod za spremembo institucionalne ureditve razmerij med državo in religijo. Verska nasprotja so pokazala, da prevlada svetne oblasti nad posvetno ne ustreza več. Ideja o ločitvi religije in države je namreč krščanskega izvora. To razmerje je bilo odločilno v zgodovini in danes razmejuje Evropo na vzhodni in zahodni del. (Orehar 2000: 22)

Za prvo ustavno določilo o ločitvi cerkve in države velja sicer prvi amandma k ameriški ustavi iz leta 1791, ki določa, da »ne sme Kongres sprejeti nobenega zakona, ki bi zadeval ustanovitev (establishment) religije ali prepovedoval njeno svobodno izvrševanje«. (Kerševan 2005: 4)

Francoski zakon leta 1905 je bil sprejet pod izrecnim naslovom »Zakon o ločitvi Cerkev in države«. Večkrat beremo, da naj bi bil ameriški amandma sprejet zato, da bi preprečili vmešavanje države v verske zadeve in zagotovili svobodo vere in verskih skupnosti, medtem ko naj bi »ločitev po francosko« predvsem varovala državo in državne ustanove pred cerkvenimi vplivi in pritiski ter sploh skušala zmanjšati družbeni vpliv Katoliške cerkve. Beremo lahko tudi, da je »ločitev po ameriško« verskim skupnostim »prijazna ločitev«, medtem ko naj bi bila francoska vsaj ob svojem začetku primer »sovražne ločitve«. Gotovo je do obeh ločitev prišlo v različnih političnih in tudi verskih kontekstih (pluralizem pretežno protestantskih cerkva in verskih skupnosti v ZDA, skoraj popolna prevlada ene same, Katoliške cerkve v Franciji). (Kerševan 2005: 4)

2.1 Teoretična opredelitev koncepta

Noben način ločitve cerkva oz. verskih skupnosti od države ni možen brez razmejitve med religijskimi organizacijami in posvetnimi oblastmi. Razmejitev med njimi pa omogoča različne načine regulacije: bodisi v smislu ignorance, načrtnega nesodelovanja ter oddaljevanja med obema področjema socialnih dejavnosti in formalnih organizacij, ali pa gre za načine ločevanja v obratni smeri, ko je razmejitveno načelo uporabljeno za vzdrževanje razlike znotraj presekov, v katerih se dogaja prepletanje obeh področij. To je prva raven

odločitve, ki se nanaša na regulacijo obeh sfer z vidika (funkcionalnosti), kaj je bolj koristno: separacija ali kooperacija.

Na drugi ravni pa ocenimo, kaj je izvedljivo. Tudi ta ocena gre lahko v nasprotno smeri, odvisna pa je predvsem od ovrednotenja razmerij med posvetnimi in verskimi vplivi, značilnimi za ta prostor, tu in zdaj. Pri tem upoštevamo npr. obremenitve iz preteklosti (zgodovino »črnega« in » rdečega« klerikalizma), dovzetnost aktualne politične kulture za idejno bojne vsebine, navezo političnih strank z verskimi skupnostmi, strategijo samih verskih organizacij (zlasti najmočnejše), državno strategijo (financiranje, denacionalizacija), evropski okvir, javno mnenje itd. Z razlago tega dobimo vpogled v naravo razmerij med posvetnim in verskim, torej o tem, kaj je bolj realno: diferenca med temi vplivi ali njihova interferenca. (Dragoš 2001: 47-48)

2.1.1 Tipologija (raz)ločitve države od verskih skupnosti

- popolna ločitev
Značilnost: neprepustnost oz. »zid« med obema sferama.
- nediskriminatorna razločitev
Značilnost: zagotavljanje avtonomije brez zagotavljanja privilegijev.
- vrednostna ločitev
Značilnost: skrajno omejevanje, izrivanje ali celo izginjanje ene sfere na račun druge.
- vzajemno suportivna razločitev
Značilnost: obojestransko podpiranje obeh sfer. (Dragoš 2001: 53)

Ni slučajno, da se je prav ameriška izkušnja konglomerata imigrantskih, kulturnih in verskih razlik prva oprijela rešitve, ki predpostavlja, da kooperacija med verskim in posvetnim področjem ni mogoča, ker prevladuje konfliktnost, ta pa je rešljiva z dosledno separacijo obeh sfer (tj. z razmejitvijo v smislu ločitve). Od tod ideja o vzpostavitvi »zidu ločitve«, ki jo je prvi konkretiziral religijski voditelj angleškega porekla Roger Williams. (Dragoš 2001: 48)

Ni dvoma, da je opisana varianta ločitve združljiva z demokratičnimi načeli posvetne vladavine. Njena paradoksalnost pa je, da bolj ko se jo skuša dosledno izvesti, bolj se

relativizira sama absolutnost omenjenega načela (popolne ločenosti obeh področij). (Dragoš 2001: 48)

Država s svojimi demokratičnimi standardi sama načinja omenjeni »zid« s fluidnostjo, kajti njegova (ne)prepustnost je pogojena z zelenimi učinki. Varianta ločitve v smislu »zidu« predpostavlja neprehodnost (področij, dejavnosti, vplivov) med versko in posvetno sfero z namenom, da logika enega področja ne bi nenehno problematizirala, kontaminirala ali celo hegemonizirala drugega področja. Ker pa država, ki je izvorno pooblaščenca tudi za vzdrževanje antidiskriminatorskih standardov, mora posegati v interakcije med versko in neversko sfero, je zaradi tega razloga prisiljena prerasti prejšnjo, zgolj sanitarno funkcijo (vzdrževanja neprepustnosti ločitvenega »zidu«) ter jo nadgraditi z regulativno. Posledica: ločitveno načelo se ne vzdržuje več z neprebojnim »zidom«, ampak skozi mejo. Če z utrjevanjem prvega dobimo izolacijo ali celo segregacijo je za mejo značilna propustnost kot nasprotje izolacije. Seveda gre ta takšno prepustnost, ki je regulirana in kontrolirana (če ni, o meji ne moremo govoriti). Funkcija meje je regulacija transakcij med dvema ali več sistemskimi področji, ki so zaradi specializacije funkcionalno različni v tolikšni meri, da ni več mogoče enega reducirati oz. nadomestiti z drugim. Meja pomeni točko, kjer se za sistem specifični, »notranji« tok transakcij znajde pod bistveno drugačnimi pogoji nadaljevanja. (Dragoš 2001: 49)

Sanitarna funkcija države je nezadostna za razmejitev posvetne od verske sfere, saj ignorira regulacijske probleme, ki jih v razvitejših družbah najbolj zaostrejuje trije trendi:

- modernizacijski: v kompleksnih razmerah ni več osrednje vprašanje, kako se izolirati od zunanjih vplivov. Država se v kompleksnih razmerah ne more več sklicevati na nekakšen »zid«, ta je pogosto le izgovor za abdiciranje od problemov, za katere je sama odgovorna.
- socialno-integracijski mehanizmi so Ahilova peta pluralnih, ekstremno diferenciranih in specializiranih sistemov. Država vse bolj deli usodo delnih sistemov: prisiljena se je prilagajati v razmerah, ko ne more več reprezentirati vseh področij, še manj jih dirigirati. Kljub moderni tehniki ni več vsemogočna, zato postaja šibka. Država ni skupnost, zato izgublja legitimnost, če skuša ravnati kot skupnost.
- religijske usmeritve so naslednji razlog za regulativno namesto sanitarne funkcije države. V demokratičnih ureditvah so se verske skupnosti in cerkvene organizacije odrekle tekmovanju z državo za oblast.

Če torej država dejavno posega z nediskriminatornimi standardi tudi v odnose do verske sfere, potem se skrb za neprepustnost ločitve začne slej ko prej relativizirati. (Dragoš 2001: 49-51)

Druga strategija je razmejitev med versko in posvetno sfero, ki predstavlja (za razliko od prve strategije »zidu«), da so relacije med obema sferama nujne in ni potrebno, da so konfliktno. Če potenciramo značilnosti drugega tipa odnosov potem zaidemo v simbiotično navezo med državno in cerkveno oblastjo, kjer se njuni predstavniki vzajemno podpirajo, da bi utrdili kooperacijo. To je tretja možnost, ki je verjetnejša in nevarnejša v okoljih, kjer je ena religija izrazito močnejša od drugih ter s tem privlačnejša za režim. (Dragoš 2001: 51)

Obstaja pa še četrti tip razmerij med državnim in verskim področjem, ki vpeljuje trše odnose med njima. Ta tip smo na Slovenskem preigravali v vseh izvedbah. Tudi tu gre za načelo ločitve, vendar je razumljeno izključno na *vrednostni* način. V prvi Jugoslaviji (kraljevini) se je ločitveni princip med verskimi in posvetnimi oblastmi prakticiral na treh vrednostnih postulatih:

- da je vernost državljanov za državo a priori koristna,
- da je koristna samo tista vernost, ki je prava,
- da je priznana samo prava vernost, ker je koristna. (Dragoš 2001: 51)

Enaka kontinuiteta se je po drugi svetovni vojni ohranila v socialistični Jugoslaviji. Tu se je razmejitev med verskimi in posvetnimi oblastmi prakticirala na enak, čeprav ne na isti način. Šlo je za vrednostni pristop, izhajajoč iz treh postulatov:

- da je vernost državljanov za državo a priori škodljiva,
- da je koristna samo tista nevernost, ki je prava (tj. marksistična varianta ateizma),
- da je priznana samo prava nevernost, ker je koristna.

Oba državna pristopa sta ločitveno načelo verskih in posvetnih področij izvajala z izrinjanjem »nepravih« ver iz javne, politične in kulturne sfere v strogo zasebnost, in sicer z namenom, da se v vseh družbenih razmerjih afirmira le »pravo«, to je državno priznano verovanje. (Dragoš 2001: 52)

2.1.2 Tipologija odnosov med državo in cerkvijo

Vertikalni in horizontalni prerez odnosov med državo in cerkvijo nam na osnovi primernege števila zgodovinskih dejstev in sodobnega stanja teh odnosov omogoča te odnose tipizirati, jih razvrstiti v določeno število idealnih tipov, ki se jim konkretni primeri bolj ali manj približujejo. To delo so že deloma opravili številni sociologi.

V. Pavičević meni, da so odnosi med cerkvijo in državo lahko:

- odnosi vzajemnega sodelovanja, spopadanja za prestiž in suverenost,
- odnosi ločenosti,
- odnosi razmejenosti,
- odnosi koeksistence.

G. Vernon razlikuje tri osnovne tipe, in sicer:

- država podpira eno religijo in zavrača ali diskriminira vse ostale,
- država podpira religijo kot tako in ne daje vidne prednosti nobeni religiji,
- država zavrača religijo v vsakem pogledu ter se angažira direktno ali indirektno v dejavnostih za odstranitev religije iz družbe.

J. Wach postavlja tri osnovne tipe:

- istovetnost države in kulta,
- nova vera,
- univerzalne religije.

G. Mensching razlikuje:

- religijo kot obliko suverenosti,
- rivalstvo med religijo in državo,
- državno religijo in divinizacijo države ter stadije, značilne za rivalstvo med cerkvijo in državo. (Roter 1976: 123)

2.1.3 Tipologija odnosov po Roterju

- *tip državne religije, državne cerkve*

Značilnost: državna cerkev je edina 'prava' cerkev, država je v očeh te cerkve edino 'prava' in pravična država.

- *država podpira religijo kot takšno*

Značilnost: v državi imajo vse religiozne skupine enak položaj. Država ne daje prednosti nobeni skupini in do religije kot takšne ima pozitiven odnos.

- *država zavrača religijo kot takšno*

Značilnost: zavrača religijo ne glede na njeno doktrinarno obliko ali obliko in stopnjo religiozne organizacije. Država dopušča religiozno življenje le v strogo zasebnem okviru. Tu gre za negativen odnos in iz njega izhajajoči odnos medsebojne sovražnosti.

- *država je do religije nevtralna*

Značilnost: Tu gre za razmerje (med državo in cerkvijo) medsebojne brezbržnosti, nevtralnosti. Vzpostavlja se razmerje koeksistence, pri čemer vsaka institucija opravlja svojo funkcijo brez prepletanja in brez ostankov kateregakoli družbenega področja, ki bi bili lahko prej ali slej osnova za medsebojne spore in konflikte. (Roter 1976: 125-138)

2.2 Definicija načela ločitve med državo in cerkvijo

Ločenost pomeni na eni strani avtonomnost verskih skupnosti v njihovih notranjih zadevah, na drugi strani pa sekularizacijo javnega življenja. Država je tista, ki je edina pristojna izdajati in izvrševati pravne predpise, obvezne za vse subjekte na njenem ozemlju, tudi za verske skupnosti. Zato mora biti delovanje verskih skupnosti v skladu z ustavo, z zakoni in drugimi predpisi. Država jim nalaga določene obveznosti in daje določene pravice, med drugim tudi možnost svobodnega ustanavljanja, ne da bi se opredeljevala do njene vsebine oz. do vprašanj religije. (Čepar ml. 2000: 339)

V Republiki Sloveniji je načelo ločitve med državo in cerkvijo zapisano v Ustavi Republike Slovenije iz leta 1991 in Zakonu o pravnem položaju verskih skupnosti iz leta 1976 oz. od 2. 2. 2007 dalje v novem Zakonu o verski svobodi.

7. člen Ustave Republike Slovenije določa: *»Država in verske skupnosti so ločene. Verske skupnosti so enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.«*

Ustavna ločitev zgolj načelno predpisuje, doktrina pa še ni zares razvita. V praksi se izvaja relativno strogo, tudi pod vplivom nekdanjega političnega sistema, čeprav obstaja poseben dokument Mešane krovne komisije Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije z dne 23. 6. 1994 o enotni interpretaciji ustavnega določila o ločitvi države in verskih skupnosti. V tem dokumentu je zapisano: *»Navedena dikcija o 'ločitvi verskih skupnosti in države' je zgodovinsko sicer obremenjena, ker je bilo načelo 'ločitve cerkve in države' v naši preteklosti razumljeno predvsem v negativnem smislu izločitve cerkve iz javnega življenja. To negativno pojmovanje je bilo ideološko pogojeno z negativnim odnosom do religije kot take. Glede na to, da je demokratična Republika Slovenija ideološko nevtralna, se Mešana krovna komisija Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije opredeljuje za pozitivno pojmovanje načela 'ločenosti države in verskih skupnosti' v smislu temelja enakopravnosti in svobodnega delovanja vseh verskih skupnosti, v skladu z njihovo lastno pravno ureditvijo. Ločenost države in verskih skupnosti pomeni, da država ni vezana na nobeno versko skupnost, nobene tudi ne privilegira ali diskriminira, verske skupnosti pa so na svojem področju samostojne in avtonomne. (Čepar ml. 2000: 349)*

2.3 Zgodovinski kontekst odnosov na Slovenskem

Sredi in še bolj odločno v drugi polovici 19. stoletja sta v katoliške monopolne razmere na Slovenskem vstopila dva izziva: liberalno-meščanski in socialistični, kasneje marksistični. Prvi se je sprva izražal predvsem skozi literaturo (značilni konflikti med literati in katoliško duhovščino). (Smrke 1996: 67)

Čas od konca 19. stoletja do II. svetovne vojne pa lahko označimo kot čas naraščajoče *»latinske«* polarizacije: od delitve na *»mladoslovence«* in *»staroslovence«* preko *»kulturnega*

boja« do delovanja katoliške akcije na eni in komunistov na drugi strani. Protiklerikalni pol zaradi cerkvenega obvladovanja socializacijskega procesa ni imel enakopravnih možnosti nasproti Rimskokatoliški cerkvi in Slovenski ljudski stranki, ki je zastopala cerkveni program. Protoliberalistična in protikomunistična histerija zadnjih nekaj let pred II. svetovno vojno je izražala predvsem strah Rimskokatoliške cerkve pred izgubo osrednjega družbenega položaja. (Smrke 1996: 68-69)

Odnose med državo Jugoslavijo in Rimskokatoliško cerkvijo so v prvih povojnih letih določali: splošne ideološke opredelitve Komunistične partije do religije in cerkve; dramatično medvojno dogajanje in vloga Rimskokatoliške cerkve v njem ter odnos Rimskokatoliške cerkve do oblasti. Vsi trije dejavniki so vodili v konfliktno odnose med državo in cerkvijo. Rimskokatoliška cerkev se ni bila pripravljena prostovoljno odreči privilegijem iz preteklosti, nova totalitarna oblast Komunistične partije pa ni pristajala na ohranjanje starih razmer. (Smrke 1996: 128)

V začetku 60-ih let je prišlo do bistvenih sprememb v stališčih Vatikana do Jugoslavije. Vzpostavljati so se začeli prvi neposredni stiki in ponovno so bili vzpostavljeni diplomatski odnosi med Vatikanom in Jugoslavijo. To obdobje bi lahko poimenovali kompromisno obdobje. To obdobje je v bistvenih potezah trajalo do same spremembe politične ureditve, opazne pa so tudi določene spremembe od sredine 80-ih let dalje. Čeprav so v tem obdobju prevladovali nekonfliktni odnosi, so bile omejitve, ki jih je Rimskokatoliški cerkvi nalagala zakonodaja socialistične države in po drugi strani njene predstave o obsegu njenega »poslanstva«, vir prikritih in občasno odkritih napetosti. Kerševan tako mirnejšo naravo odnosov med Rimskokatoliško cerkvijo in državo povezuje z večjo (dejansko) ločenostjo med njima. Od sredine 80-ih let dalje pa lahko beležimo naraščajočo zavest o bližajočem se koncu enopartijskega političnega sistema, s tem pa so se pojavila tudi razmišljanja o drugačnem položaju cerkva v spremenjeni družbi. (Smrke 1996: 130)

Znotraj jugoslovanskega prostora je slovenska politika v odnosu do religije in cerkve v osemdesetih letih napravila nekatere korake, ki so bili za mnoge hereze glede na državno-partijsko civilno religijo. Še več pobud je prišlo s strani civilne družbe (slovenske javne čestitke ob božiču, ki so se začele leta 1986). Ob koncu 80-ih let so nekateri v ozračju splošnega razumevanja med Zvezo komunistov in Rimskokatoliško cerkvijo opazili tudi možnost zadušitve civilne družbe s strani sodelujočih. (Smrke 1996: 172)

V času neposredno pred in med osamosvajanjem Slovenije so bila v ospredju tista religijska dogajanja, ki so zadevala razpadanje Jugoslavije, njene civilne religije in hkratno vznikanje slovenskih alternativ. Politične spremembe v Sloveniji pa so prinesle vprašanje o preureditvi odnosov med cerkvami, družbo in državo, predvsem seveda med Rimskokatoliško cerkvijo in državo. (Smrke 1996: 171-172)

3. ODNOS MED DRŽAVO IN RIMSKOKATOLIŠKO CERKVIJO DO LETA 1991

V devetdesetih letih je bila država Slovenija še del Socialistične federativne republike Jugoslavije (v nadaljevanju SFRJ), kjer se je vsa politika oblikovala in izvajala v prvi vrsti na zvezni, nato na republiški in na koncu na lokalni oz. občinski ravni. In na način kot so se oblikovale vse politike tistega časa, se je oblikoval tudi odnos med državo Slovenijo in Rimskokatoliško cerkvijo (v nadaljevanju RKC). Vse do začetka osemdesetih let je to dejansko delovalo, potem pa se je zgodil preobrat v vatikanski politiki, kar je imelo širše posledice. Vatikanska politika je namreč več kot državna politika. Sveti sedež je največja globalna, ideološka organizacija. Ima cerkvenopolitično strategijo, ki je usmerjena v krepitev religioznega vpliva, ki si neprestano prizadeva za izboljšanje pogojev dela in širjenje Katoliške cerkve v svetu. Vatikan tako preko cerkvenopolitične linije realizira svojo konkretno politiko. Res pa je, da je ta politika močno odvisna tudi od interpretacije, ki jo dajejo posamezni škofje, ki so v manevriranju precej svobodni.

3.1 Posebne komisije za versko področje

V Jugoslaviji so tako institucije pokrivalo versko področje na treh ravneh. Na zvezni ravni je delovala Zvezna verska komisija, na republiški Komisija Republike Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi in na lokalni ravni je delovala Občinska komisija za verska vprašanja.

ZVEZNA VERSKA KOMISIJA

Zvezna verska komisija je bila zadolžena za področje verstva v SFRJ. Imela je nadzorno, usklajevalno, spremljevalno in seveda oblikovalno funkcijo verske politike. Budno je spremljala vsa dogajanja na področju, za katerega je bila tudi zadolžena, tako da je vsakoletno ocenjevala dejansko aktualno stanje odnosov med RKC v SFRJ in s tem posledično tudi v Sloveniji. Komisija je ugotavljala, da katoliška cerkev v SFRJ neprestano širi prostor svojega delovanja v družbenem sistemu, kjer je poudarek na ustvarjanju in predpisovanju udeleževanja vernika v družbi. Posledica tega je bila povečana vpletenost RKC na področju družbenih vprašanj. Cerkev je tako poizkušala predstavljati neke vrste protiutež uradnim institucijam sistema, pri tem pa se je trudila vpeljati avtoriteto tudi v domeno politike. Intenzivnost in širjenje prostora verskega faktorja je imelo implikacije tudi na mednacionalni ravni. Tako je Komisija ocenjevala, da se v obnašanju Katoliške cerkve opazijo neki pojavi, ki niso usmerjeni v napredek pri odnosu z družbeno skupnostjo, temveč naj bi vodili le k zaostrovanju. Ugotavljajo, da ti pojavi niso naključni in s svojimi značilnostmi vodijo k spremembam ustave in zakonov, utrjenih odnosov glede fenomena religije, kot tudi pravnega položaja verskih skupnosti pri nas. Odnos posameznikov RKC pa so opisali kot uperjen proti splošnim predpisom takratnega sistema. SFRJ je imel malo večje težave z RKC kot z ostalimi verskimi skupnostmi, saj je le-ta izhajala iz svoje hierarhije in tradicije konzervativnosti.

Komisija je določila, da je protiustavna vsaka zloraba vere v politične namene. Vse z ustavo določene pravice in svoboščine¹ se lahko ustvarja le v skladu s socialističnim in samoupravnim značajem družbenega sistema.

V Sloveniji je komisija ugotavljala, da ima tu RKC dve veliki skrbi in sicer, prva je monolitnost, druga pa je padanje vernosti. Monolitnost se je kazala v tem, da je bila cerkvena disciplina močno načeta; vzrok padanja vernosti pa je bil v brezbožnem ateizmu, ki pa je že ves čas staro cerkveno orožje. Cerkev naj bi pri nas čutila tudi pomanjkanje katoliške inteligence. Vztrajali so na stališču, da bi se morali bolj posvečati odnosom z Vatikanom, ki je diplomatska točka in bi morala biti na prvem mestu našega interesa, vendar so temu nasprotovali v Zveznem sekretariatu za zunanje zadeve. Na nek način je bil v tem času RKC neke vrste opozicija oblasti in Zvezi komunistov. Vse vodeče strukture verskih skupnosti, še

---

¹ *Izpovedovanje vere je svobodno in je zasebna človekova stvar; ali pa: verske skupnosti so ločene od države in svobodne v svojem izvajanju; in podobno.*

posebno RKC, ki nastopajo v imenu vernikov, so kritizirale in izvajale takšen ali drugačen pritisk s pravico spreminjanja ustave, ustavnih načel in istočasno postavljale zahteve za razširitev nekaterih pravic in svoboščin. Te težnje, ki so se začele bolj intenzivno pojavljati, so bile na nek način tudi posledica preobrata vatikanske politike konec 70-ih oziroma na začetku 80-ih let, glede vprašanja pravice svobode veroizpovedi. Papež Janez Pavel II. je vsem voditeljem držav, članicam KEBS, poslal dokument, ki govori o svobodi vesti in religiji kot osnovni in neodtujljivi pravici. S tem dejanjem je želel vzpostaviti dialog z državami glede tega vprašanja. Glavne teze dokumenta so bile: verska svoboda, pravica staršev, da vzgajajo otroke v verskih šolah, pravica vernika, da ne trpi diskriminacije v službi, pri karieri, na družbenih funkcijah, v sredstvih javnega komuniciranja, mir, razoroževanje itd. Vatikan je tudi pozorno spremljal dogajanja v odnosih med državo in cerkvijo v Sloveniji, predvsem reakcije Slovencev na imenovanje novega nadškofa dr. Alojzija Šuštarja.

Z imenovanjem novega nadškofa in metropolita dr. Alojzija Šuštarja se je pričelo tudi aktivnejše sodelovanje v smeri vzpostavljanja tesnejših stikov z zamejskimi škofijami v Italiji in Avstriji.

Namen tega je bil postati aktivnejši na področju manjšinske politike. Pri svoji dejavnosti se ljubljanski metropolit ni omejeval zgolj na verske in cerkvene zadeve, temveč je posegal tudi na širše družbeno področje. (Zvezna verska komisija, 1980)

KOMISIJA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ODNOSE Z VERSKIMI SKUPNOSTMI

V Sloveniji je v okviru Socialistične zveze delavskega ljudstva med drugim delovala tudi Komisija republike Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi (v nadaljevanju KOVS). KOVS je samostojni republiški organ. V skladu s pristojnostmi je redno spremljal stanje in razvoj odnosov med družbo in verskimi skupnostmi, ravno tako je spremljal razne pojave na tem področju, dajal pa je tudi pobude za reševanje vprašanj in ustreznih ukrepov. Sam je ukrepal le v mejah svojih pooblastil. V ta namen je sodeloval s pristojnimi republiškimi organi, ustanovami in organizacijami ter mestnimi in občinskimi komisijami za verska vprašanja. Naloge KOVS so bile spremljanje izvajanja zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v Sloveniji, spremljanje reševanja vprašanj in problemov s področij obdavčevanja verskih skupnosti, urbanizma, varstva kulturnih objektov, zdravstvenega zavarovanja, ter služenja vojaškega roka slušateljev šol za vzgojo duhovnikov. KOVS je še posebno

nadzoroval in analiziral vsa dogajanja v verskih skupnostih, še zlasti v RKC, spremljal je informativno dejavnost, sodeloval z občinskimi komisijami za verska vprašanja, organiziral je regionalne posvete za predsednike in člane občinskih komisij in končno pripravljala poročila o šolah za vzgojo duhovnikov ter stanju na Teološki fakulteti. (KOVŠ, 1980-1990)

OBČINSKA KOMISIJA ZA VERSKA VPRAŠANJA

Člani občinskih verskih komisij so bili predsednik Občinske konference SZDL, predsednik koordinacijskega odbora SZDL za odnose med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi, načelnik Organa za notranje zadeve v občini, tajnik komisije in določeni posamezniki. Občinske komisije so sprejemale direktive, navodila od KOVS. Vse odločitve, vsak korak so morale predhodno najaviti in poslati v pregled na KOVS. Brez njihove privolitve niso samostojno sprejeli nobenega sklepa, odloka, ničesar, za kar niso imeli pooblastila.

Občinske komisije so vsako leto organizirale letošnje sprejeme za predstavnike verskih skupnosti. Udeležili so se ga predstavniki občinskih komisij, predstavniki občin, predstavniki KOVS Slovenije in seveda duhovniki oz. predstavniki različnih verskih skupnosti, ki so bili aktivni oz. so delovali v določeni občini. Na teh sprejemih je gostitelj najprej izrekel letošnje voščilnico, nadaljevali pa so s pogovori o perečih zadevah preteklega in prihajajočega leta. Pogosto so teme izhajale iz notranje in zunanjepolitičnega položaja Slovenije, potem ekonomske težave, ki pretresajo ves svet, urejanje odnosov med družbo in verniki, sklepanje zakonske zveze v cerkvi, oddaje na televiziji z versko vsebino, verska svoboda, vzgoja in kultura človeka, prihodnost slovenskega naroda, izvajanje verouka, obredi ob pogrebnih svečanostih itd. Sugestije za te sprejeme pa so vsako leto podali na Komisiji republike Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi.

Občinske komisije za verska vprašanja (KVV) so vodile vse v zvezi z verstvi, npr. obnovo župnišč, verskih knjižnic itd. Zavzemali so se tudi za reševanje odnosov med RKC in državo tako, da so imeli enkrat na leto pogovore z duhovniki in uredniki uredniške politike Ognjišča, obravnavali so vloge škofijskega ordinariata za prenos nekaterih cerkvenih objektov iz

družbene v župnijsko lastnino. Na ta način so imeli vse informacije o razmerah v verskih skupnostih.

KVV je vsak mesec izvajal pregled pisanja verskega tiska. V večjih mestih je bilo bolj obširno, v manjših krajih manj, saj so v nekaterih manjših župniščih imeli le časopis Družina, Ognjišče in oznanila župnijskih uradov. V mestnih občinah pa so imeli časopis Družina, Bilten², Glas koncila, Ognjišče ter oznanila mestnih župnijskih uradov.

KVV je bil zadolžen za podeljevanje soglasij k predlaganim gradnjam raznih domov, ustanov duhovnikov in redovnic. Predlagatelji gradenj, to so bili duhovniki in redovnice, so poslali vlogo najprej na KVV, potem so morali pridobiti soglasje Regionalnega zavoda za spomeniško varstvo, nato pa je Oddelek za upravne, gradbene in komunalne zadeve v skladu z upravnim postopkom dosledno obravnaval vlogo in vsa soglasja, ki so bila podana, ter tako točno opredelil, ali je gradnja tega objekta možna ali ne.

V tem obdobju je zaslediti, da so imeli duhovniki v nekaterih krajih tudi težave pri izvajanju verouka, saj niso imeli primernih prostorov. Tako se ponekod župniki zaprosili KVV, da se jim omogoči začasna uporaba drugih objektov, kot so otroški vrtec, šole in podobno. KVV je moral o tem predhodno obvestiti KOVS in če so oni odobrili, potem so stekli pogovori na KVV in tudi dogovori z župnišči.

KVV je v mestnih občinah pripravljal poročilo o izvajanju zakona o pravnem položaju verskih skupnosti. Pri tem se je osredotočil na organiziranost verske skupnosti, verski tisk, verouk, delovanje Slovenskega duhovniškega društva in Mohorjeve družbe.

Pri svojih ugotovitvah so zapisali, da je bil od vseh daleč najbolj razširjen in organiziran RKC. Imel je tudi najbolj obsežno izdajateljsko dejavnost³, izdajal pa je še vrsto drugih listin in publikacij. Imel je organiziran verouk in urejene učilnice, urnike pa je prilagajal šolam. Odziv učencev na verouk je bil veliko večji izven mest oz. na njihovem obrobju. Zlorab vere v politične namene do te mere, da bi kršili zakonske predpise, ne beležijo in celo ugotavljajo, da se kaže strpen medsebojni odnos.

---

² Verski časopis za študente in izobražence.

³ Npr.: edini verski tednik v Jugoslaviji je izhajal v 105.000 izvodih, Ognjišče, revija za mladino, v 83.000 izvodih, Mavrica, revija za otroke, v 45.000.

KVV je podajal osnutke stališč in priporočil posveta o ohranjanju in upravljanju kulturnih spomenikov sakralnega značaja. Prihajati so začele prve prošnje na KVV glede opravljanja verskih obredov v bolnišnicah ter domovih za ostarele z utemeljitvijo, da tudi verniki plačujejo samoprispevke za gradnje novih bolnišnic in domov. Predsednik za odnose z verskimi skupnostmi je zaradi tega povabil na pogovor ravnatelje domov za starejše občane ter predstavnike Kliničnega centra, z namenom, da ugotovi, kakšne so njihove dosedanje izkušnje glede obiskov duhovnikov v teh ustanovah.

Obravnavali so kršitve duhovnikov, kot v primeru v župnije Sv. Križa na Žalah v Ljubljani, kjer je župnik na postavljeni mlaj pred cerkvijo izobesil zastavo Vatikana in to kljub temu, da ni imel dovoljenja pristojnega občinskega upravnega organa za notranje zadeve. Ravno tako ni vložil prošnje za izdajo dovoljenja, zato je moral KVV ukrepati in zadevo predati sodniku za prekrške. Sodelovali so tudi pri podeljevanju dovoljenj za zbiranje prostovoljnih prispevkov oz. darov, kot so jih imenovali duhovniki. Če je župnijski urad želel zbirati prostovoljne darove je moral zaprositi za dovoljenje oz. poslati prošnjo na Skupščino občine, Upravo za notranje zadeve. Ko so vlogo prejeli, so prosili KVV za mnenje o tej zadevi. KVV se je v takšnem primeru skliceval na Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v SR Sloveniji. Zakon v 17. členu ureja vprašanje pobiranja, zbiranja prispevkov, ne pa tudi vprašanje pozivanja k zbiranju prispevkov. Tako so odgovarjali, da upoštevajoč to, da za pobiranje prispevkov znotraj objektov, določenih v 17. členu, ni potrebno dovoljenje, pri čemer se takšno pobiranje opravlja na osnovi neposrednega poziva navzočim vernikom v cerkvenih objektih. Komisija še doda, da je v primerih pozivanja k zbiranju prispevkov v obliki krožnih pisem, poslanih ljudem na dom, potrebno pridobiti predhodno dovoljenje v okviru zakona.

Te institucije so sicer res delovale vsaka na svoji ravni, vendar pa so bile med seboj tesno povezane. Bile se ena drugi podrejene, delovale pa so seveda po navodilih zvezne Vlade. Njihovo delovanje je bilo zelo obsežno, vendar je v Sloveniji prevladovala Komisija za odnose z verskimi skupnostmi. (KVV, 1980-1990)

3.1.1 Delovanje Komisije za odnose z verskimi skupnostmi

Osnovna naloga KOVS je bila vodenje usklajevalnega postopka med željami, zahtevami in potrebami verskih skupnosti, vernikov in med stališči ter zahtevami družbene skupnosti. To se vidi tudi v samem delovanju. V takšnih okoliščinah zato nemalokrat opuščajó nujno usklajevalno delo in se zatekajo k arbitriranju o potrebah vernikov in verskih skupin brez ugotavljanja dejanskih potreb, želja ljudi, velikokrat pa tudi brez pogovorov in povabila predstavnikom verskih skupin k sodelovanju oz. skupnem predhodnem obravnavanju zadev. Tako je bila posledica tega največkrat odklonilno mnenje glede potreb vernikov ali pa nekritično ocenjevanje delovanja.

3.1.2 Zabeleške o pogovorih na Komisiji

Namen opravljanja pogovorov, ki jih je redno vodil KOVS, ni bil le informiranje oz. pridobivanje zelenih informacij, ki jih je za svoje delovanje potreboval. To je bil tudi eden od načinov izražanja svojih usmeritev, stališč in želja v določenih zadevah širšega družbenega pomena. Komisija je te zabeleške shranjevala, vendar je danes v Arhivu Republike Slovenije mogoče dobiti le seznam pogovorov, ne pa tudi vseh dejanskih zapisov. Iz tistih, ki obstajajo, pa je delno razvidno, kako razvejano in aktivno je bilo delovanje Komisije tistega časa. Zapisi so razporejeni posamezno po letnicah od leta 1980 do leta 1989.

Znotraj tega organa je delovala tako imenovana Delovna skupnost komisije za verska vprašanja, ki pa je imela pglavitno vlogo pri delovanju, funkcioniranju KOVS. Delovna skupnost je namreč na svojih sejah sprejemala finančne načrte dohodka, podajala je mnenja k predračunu o razdelitvi sredstev KOVS, nadzorovala je sredstva za skupno porabo⁴, obravnavala je vprašanja uskladitve akta o sistemizaciji nalog in del, podajala je varnostno politično oceno razmer v delovni skupini itd.⁵ (KOVŠ, 1980-1990)

Iz delovanja in zabelešk lahko povzamemo, da je KOVS dejansko imel močno nadzorno in usklajevalno funkcijo. Bil je nekakšen vezni člen med državo in RKC.

---

⁴ Regres, letni dopust, nagrade ...

⁵ Navzoči na sejah so bili: Darinka Adamič, Stane Kolman, Drago Smole, Tatjana Krivec in Franc Pristovšek; to so bili tudi vsi zaposleni.

3.2 Rimskokatoliška cerkev

Na Slovenskem se v Rimskokatoliški cerkvi večji premiki začnejo pojavljati s postavitvijo novega nadškofa in metropolita dr. Alojzija Šuštarja⁶. Dr. Šuštar si je kot slovenski metropolit ves čas prizadeval za izboljšanje odnosov med državo in Cerkvijo. Tako je RKC pri nas konec leta 1980 oblikoval spisek problemov, ki so jih opazili. V okviru tega lahko govorimo o prisotnosti treh glavnih usmerjenosti v vrstah RKC, pri čemer nosilci niso stalno opredeljeni in se vpliv posameznih usmerjenosti spreminja glede na konkretna družbena dogajanja doma in v svetu.

PROTISOCIALISTIČNA USMERJENOST

Prva izmed treh usmerjenosti je protisocialistična usmerjenost, ki v slovenskem prostoru vključuje vse elemente klerikalizma v klasičnem smislu. RKC je prepričan, da je pravi prostor za razvoj slovenske cerkve le v meščansko-pluralistični družbi, v kateri bi RKC glede na zgodovinsko pogojeno katoliško naravo slovenskega naroda zopet dobila dominanten vpliv. Želeli so popolno rehabilitacijo vloge RKC med drugo svetovno vojno. Tovrstna usmerjenost se je ohranjala tudi zaradi vpliva duhovniške emigracije.

INTEGRALISTIČNA USMERJENOST

Druga se imenuje integralistična usmerjenost. Ta je socialistično samoupravno družbo sprejela kot realno zgodovinsko dejstvo. Tej družbi je priznala določene vrednote, zaradi katerih so lahko kristjani v njej tudi aktivno sodelovali. Za delovanje Cerkve so zahtevali t.i. svoboden prostor izven danega družbenega sistema, v smislu bolj ali manj enakopravnega partnerstva med družbo in Cerkvijo. Integralistična usmerjenost je poudarjala večne ideološke razlike med marksizmom in katolicizmom, izhajali pa so iz delitve družbe na ateiste in teiste⁷, pri čemer so za sebe kot institucijo zahtevali svobodo, da nastopajo kot zastopnik vernih občanov in kot zaščitnik njihovih verskih svoboščin in njihove enakopravnosti v družbi. Zavračali so ustavno načelo, da je versko izpovedovanje zasebna stvar posameznika in poudarjali, da je religija družben pojav. To je bil tudi vzrok, da so začeli zahtevati pravico za cerkev kot institucijo, ki naj bi nastopila kot organizator družbenega življenja vernih občanov,

---

⁶ Od leta 1980 do 1997 je služboval kot metropolit.

⁷ Ateisti ne verujejo v Boga, teisti pa verujejo.

in da naj dobijo tudi v javnih, informativnih sredstvih položaj, ki bi jim enakopravno omogočil nastopati proti ateizaciji družbe.

LOJALISTIČNA USMERJENOST

Zadnja, tretja pa se imenuje lojalistična usmerjenost. Ta je sprejela samoupravno socialistično družbo z obstoječo ustavo in pravno ureditvijo verskih skupnosti kot vrednoto oz. kot neke vrste danost. Konfliktna vprašanja so se tu pojavljala predvsem pri reševanju konkretnih nerešenih vprašanj, ki so nastajala tudi zaradi nerazumevanja ali slabega dela organov, nezakonnosti in nedoslednosti pri delu upravnih organov, lahko tudi v nekaterih primerih sektaških stališč posameznikov. Lojalistična usmerjenost se je utrjevala predvsem v družbeni praksi.

Težave pa RKC ni imel samo na državni ravni, temveč tudi znotraj same institucije. V tem času se je vse pogosteje v ospredje postavljalo vprašanje duhovnih poklicev. Cerkev je v tem videla velik problem, saj je število duhovnikov močno upadlo. To se je kazalo v nenehnem upadanju novih duhovnikov in ravno tako nenehnem naraščanju izstopov iz duhovniške službe. Vzroke za takšno stanje so našli v pomanjkanju vere, odklanjanju celibata kot nujnega pogoja za duhovniško posvečenje, potem negotovost glede duhovniške službe in duhovnega življenja, poudarjanju laikov in njihovega poslanstva v cerkvi, ravno tako tudi v uvajanju novih cerkvenih služb, ki jih lahko opravljajo laiki in diakoni, potem v praktičnem materializmu, potrošniški miselnosti in družbenem okolju, prevladovanju tehnične, industrijske in ekonomske miselnosti, usmeritvi izobrazbe v današnji družbi, spremenjenih socialnih razmerah, industrializaciji na račun kmečkega stanu in urbanizaciji podeželja, pa tudi v krizi cerkvenih struktur, odklanjanju cerkvene avtoritete, neodločnosti in strahu pred dokončno zavezanostjo, ki jo ta poklic zahteva ipd. (Informacije raznih ustanov, RKC, 1980)

3.2.1 Dejavnosti Rimskokatoliške cerkve

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je Rimskokatoliška cerkev v Sloveniji začela pogosteje in vidneje sodelovati v družbeni sferi. To stopnjo je dosegla z vse pogostejšimi romanji, ki so jih takrat raje poimenovali kar shodi. Ti shodi so se vrstili tako v Sloveniji kot tudi v tujini.

Tako so bila organizirana romanja bolnikov in invalidov, potem romarski shodi v slovenske in tuje romarske cerkve oz. središča. Posebej pa so organizirali romanja za mladino in romanje ekumenskega pomena. Organizirali so tudi duhovne vaje, obnove in srečanja. Te duhovne vaje so bile tako za mladino, študente, duhovnike, kot tudi za zakonske pare. Duhovne obnove za mladino so se posebej izvajale v okviru župnij. Vrstila so se tudi mesečna verska srečanja v samostanu Stična. Tu so potekali predvsem pogovori o veri. Vrstila so se še srečanja članov župnijskih pastoralnih svetov, ministrantov in drugo.

Rimskokatoliška cerkev pa je poleg takšnih in drugačnih druženj organizirala tudi razne tečaje, predavanja, seminarje, meditativna srečanja in verske večere. Tako so bili organizirani tečaji skupne priprave na krščanski zakon, potem teološki tečaji za duhovnike in katehete, tečaji za organiste, mladino, študente in izobražence. Imeli so tudi predavanja iz pastoralne medicine. Vrstili so se verski večeri, kjer so se pogovarjali o veroučnem šolskem letu ali pa so prirejali koncerte, proslave, verske prireditve, slovesnosti in razstave. Največji poudarek pa so seveda v vsaki župniji dajali prvemu obhajilu in birmi.

Delovali pa niso vedno samostojno, sodelovali so tudi z državo. Tako je bilo tudi v primeru, ko je leta 1982 dr. Franc Rode neuradno, v imenu nadškofa P. Panparda, vršilca dolžnosti predsednika vatikanskega sekretariata za neverujoče, obvestil republiko Slovenijo, da bi organizirali narodni simpozij z naslovom Znanost in vera. Vatikan je namreč dr. Šuštarja, ljubljanskega nadškofa, zadolžil, da v pogovorih z oblastmi v državi preuči konkretne možnosti za izvedbo takšnega simpozija. Želja Vatikana je bila, da bi simpozij organizirala kakšna jugoslovanska znanstvena institucija, kot sta SAZU ali Filozofska fakulteta, v sodelovanju z vatikanskim sekretariatom za neverujoče. Simpozij naj bi bil medverski in interdisciplinarnega značaja, sodelovali pa bi marksistični znanstveniki in teologi iz Jugoslavije in tujine.

Ravno v tem času so se začele v verskem tisku pojavljati tudi kritike, usmerjene proti medijem, kajti tisk, radio in televizija na območju Slovenije naj ne bi, vsaj ne v zadostni meri, spremljali dogajanja o verskih in cerkvenih zadevah. Te pripombe imajo podlago v govorih predstavnikov vatikanske hierarhije. Rimskokatoliška cerkev se je zavedala moči radia in televizije, torej pomembnosti teh informacijskih sredstev. Ravno zaradi tega, ker so vedeli, kako velik vpliv imajo na javnost, se začnejo pojavljati zahteve, sklicujoč se na versko svobodo in svobodo informiranja, da se RKC lahko pojavlja na televiziji s svojimi

informacijami o verskih in cerkvenih vprašanjih v slovenskih panogah, vključno z nakazanimi željami o prenosih verskih obredov in versko-cerkvenih manifestacij.

Zahteve cerkvenih krogov in posameznih vernikov o potrebi obveščanja o cerkveno-verski problematiki na televiziji so se vse bolj ponavljale in stopnjevale. Uporabljali so razne oblike političnega pritiska tako v Sloveniji kot tudi s strani Vatikana. (RKC, 1980-1990)

3.2.2 Pregled pisanja verskega tiska

Rimskokatoliška cerkev se je zavedala vpliva medijev na ljudi, zato so se vedno bolj kazale težnje po pojavljanju v medijih. Po eni strani so se zavedali razširjenosti verskega tiska v Sloveniji, saj se je časopis Družina tiskal v povprečni nakladi 102.000 izvodov, mladinski mesečnik Ognjišče v 83.000 izvodih, poleg tega pa so imele posamezne župnije tudi župnijske verske liste in razne druge publikacije. Po drugi strani pa so zelo pogrešali pojavljanje na televiziji in radiu. V obdobju devetdesetih let namreč RKC ni imel nobene frekvence v svojih rokah, torej ni imel nobenega lastnega programa in oddaje, kaj šele v lasti radio ali televizijo. To pomanjkljivost je tako nadomestila s tem, da je dajala velik poudarek na verski tisk.

Tako so bile teme verskega tiska tistega časa predvsem družbena kritika, odnosi med državo in cerkvijo, vzgoja in družinski nasveti, odnos cerkve do mladih, karitativno področje, področje kulture, misijonska dejavnost cerkve, cerkev v svetu in vatikanska politika, RKC o marksizmu in ateizmu, mednarodni kongres o ateizmu, potem notranje cerkveno področje, kot so proslave, prenovitve bogoslužnih objektov, reportaže iz župnij, novice iz Rimskokatoliške cerkve, potem delovanje cerkve v zamejstvu in med izseljenci, zdomci ipd. Te teme so se ponavljale iz meseca v mesec in iz leta v leto. (Verski tisk, 1980-1990)

3.3 Ocena odnosov med državo in Rimskokatoliško cerkvijo

KOVS je tako poleg reševanja prošenj, zahtevkov in drugih nalog podajal tudi ocene odnosov med RKC in državo. Ocenjeval je, da so odnosi korektni in da se verniki vključujejo v splošne družbene napore. V duhu korektnosti naj bi se tako uspešno reševala, s hierarhijo RKC,

posamezna pomembna vprašanja, kot npr. sprejem enotnih kriterijev za splošno starostno zavarovanje duhovnikov. Pozitivno so ocenjevali tudi to, da so bila za ohranjanje slovenske kulturne dediščine, sakralnega značaja, večkrat zagotovljena znatna družbena sredstva ter da je ravno tako po svojih zmožnostih pri tem sodeloval tudi RKC. Sprejet je bil tudi dogovor o ustanovitvi muzeja slovenske sakralne umetnosti v samostanu Stična, seveda pod strokovnim vodstvom Narodnega muzeja v Ljubljani. Odobrenih je bilo tudi nekaj lokacij za posamezne nove verske objekte. V slovenskem verskem tisku, predvsem tedniku Družina⁸ v začetku devetdesetih let ni bilo ostrejših polemičnih zapisov. Seveda pa so se pojavljali provokativni napisi z namenom spremeniti obstoječe stanje, predvsem na področju ateizacije šolstva, za uvedbo verskih oddaj (prenosi maš) na RTV in praznovanje božiča kot praznika in dela prost dan. Zbirali pa so tudi podatke o udeležbi občanov pri cerkvenih obredih in tako na osnovi statističnih podatkov o nekaterih obredih, ki jih je KOVS imel na razpolago, sklepali, da udeležba občanov oz. vernikov postopoma pada, izjema so bili le cerkveni pogrebi. Tako so ocenili, da se je število cerkvenih porok, krstov, udeležb pri mašah močno zmanjšalo. (KOVŠ, 1980-1990)

4. ODNOS MED DRŽAVO IN RIMSKOKATOLIŠKO CERKVIJO V SAMOSTOJNI SLOVENIJI

Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 so razpadle nekatere politične formacije, ki so bile uveljavljene v prejšnjem sistemu oz. v prejšnji državi. To je tudi eden izmed vzrokov, da je država Slovenija 12. novembra 1992 ponovno začela formalni dialog z verskimi skupnostmi pri nas. Takrat je bila namreč imenovana Mešana krovna komisija za pogovore med Vlado Republike Slovenije in Rimskokatoliško cerkvijo v Sloveniji. Z namenom zapolniti vrzel, ki je nastala po ukinitvi Komisije za odnose z verskimi skupnostmi, je Vlada Republike Slovenije 7. decembra 1993 ustanovila še urad imenovan Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti.

---

⁸ Naklada cca 100.000 izvodov, približno toliko kot časopis Delo v tistem času, vendar je v zadnjih letih rahlo padla.

4.1 Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti

Vlada Republike Slovenije je 7. 12. 1993 s Sklepom o ustanovitvi Urada Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti ustanovila ta Urad. (Ur. l. RS, št. 72/93) Sklep je bil sprejet na podlagi 28. člena zakona o Vladi Republike Slovenije in s soglasjem Državnega zbora Republike Slovenije.

Urad je bil ustanovljen z namenom, da zapolni vrzel, ki je nastala na tem področju po osamosvojitvi. Med nekdanjo Komisijo za odnose z verskimi skupnostmi in Uradom Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti ni formalne kontinuitete. Sprejet ni bil noben pravni akt s katerim bi naloge Komisije prenesli na Urad. V vmesnem obdobju, med prenehanjem delovanja Komisije in ustanovitvijo Urada, pa tudi ni bila za to področje pooblaščen nobena druga institucija.

Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti opravlja naloge samostojno in v sodelovanju z ministrstvi in vladnimi službami ter strokovnimi in znanstvenimi institucijami. Urad tako spremlja položaj verskih skupnosti pri nas, vodi evidenco o verskih skupnostih in izdaja potrdila o prijavi ustanovitve in prenehanja njihovega delovanja. Verskim skupnostim nudi strokovno pomoč na način, da jih obvešča o predpisih, o drugih pravnih aktih in ukrepih. Pripravlja delovne sestanke in posvete ter sprejema njihove predstavnike. Pripravlja pa tudi gradiva in predloge sklepov za odločanje Vlade Republike Slovenije o zadevah s področja delovanja verskih skupnosti. Pri reševanju odprtih vprašanj verskih skupnosti sodeluje z ministrstvi, z drugimi državnimi in lokalnimi organi ter organizacijami. Spremlja mednarodne konference in srečanja na temo religija in sodeluje tudi z uradi oz. ustreznimi službami v drugih državah. Prednostna naloga na področju zakonodaje, do sedaj, pa je bila sprejetje Zakona o verski svobodi.

Na Uradu je tudi sedež Komisije Vlade Republike Slovenije za reševanje odprtih vprašanj verskih skupnosti. Urad tako za Komisijo Vlade Republike Slovenije za reševanje odprtih vprašanj verskih skupnosti opravlja strokovne, organizacijske in administrativno tehnične naloge.

V samostojni državi sta bili tako s strani Vlade Republike Slovenije ustanovljeni dve Komisiji. Zadolženi naj bi bili za sodelovanje med državo in Rimskokatoliško cerkvijo ter za reševanje sporov med njima. (UVS 2006, internet)

4.2 Mešana krovna komisija Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije

Vlada Republike Slovenije je člane prve Mešane krovne komisije za pogovore med Vlado Republike Slovenije in Rimskokatoliško cerkvijo v Sloveniji imenovala 12. novembra 1992. Zaradi bližajočih se volitev je Mešana krovna komisija, pod vodstvom ministra za pravosodje in upravo Miha Kozinca, na edini seji, ki je bila 25. novembra 1992, odločala zgolj o načinu svojega dela. Ustanovila je podkomisije za proučitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve na področju pravnega položaja Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji, na področju šolstva, financ, verskih obredov zapornikov, bolnikov in vojakov ter tudi na področju varstva kulturnih spomenikov in kulturnega udejstvovanja.

Mešano krovno komisijo Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije je 4. marca 1993 ustanovila nova vlada. Ta Komisija je tako določala odprta oziroma sporna vprašanja delovanja Rimskokatoliške cerkve na posameznih področjih, potem sklepala o ustanovitvi podkomisij za proučitev in pripravo rešitev spornih vprašanj delovanja Rimskokatoliške cerkve na posameznih področjih, spremljala je delo podkomisij in sprejemala predloge usklajenih dogovorov za obravnavo na sejah Vlade Republike Slovenije ter pripravljala gradiva in predloge sklepov za odločanje na sejah Vlade Republike Slovenije.

4.2.1 Sestava Mešane krovne komisije

Na ustanovitveni seji je vlada imenovala člane in predsednika Komisije. Prvi predsednik Komisije je tako postal takratni zunanji minister Lojze Peterle. Člani vladnega dela Komisije pa so bili minister za šolstvo in šport, minister za finance, minister za pravosodje, minister za kulturo, ministrica za delo, družino in socialne zadeve, minister za zdravstvo, minister za obrambo in predstojnik Službe Vlade Republike Slovenije za zakonodajo. Sekretarka Komisije je bila podsekretarka v Uradu predsednika Vlade Republike Slovenije.

Slovenska škofovsko konferenca je svoj del Komisije imenovala 15. marca 1993, vodil pa ga je takratni škof Alojz Uran.

Državni del Komisije je tako imenovala Vlada Republike Slovenije, cerkveni del Komisije pa je bil imenovan s strani Slovenske škofovske konference.

Mešana krovna komisija Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije je na prvi seji, ki je bila 24. marca 1993, ustanovila svoje podkomisije za proučitev in pripravo rešitev odprtih oz. spornih vprašanj za področja pravnega položaja Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji, potem za vzgojo in izobraževanje, za finance, gospodarstvo in socialna vprašanja, za pastoračijo posebnih kategorij občanov, za varstvo kulturnih spomenikov in kulturno udejstvovanje.

Podkomisija za vzgojo in izobraževanje je dodatno oblikovala še delovna telesa za obravnavo priprave programa pouka predmeta religija in etika oz. etika in družba, za obravnavo vprašanj denacionalizacije, predšolske vzgoje in izobraževanja odraslih.

Komisija je tako delovala štiri leta. Po Lojzetu Peterletu sta jo vodila še ministrica za pravosodje Meta Zupančič, ki je bila imenovana 15. decembra 1994, in minister za okolje in prostor dr. Pavel Gantar, imenovan 23. novembra 1995. Komisija se je sešla na sedmih skupnih sejah in opravila eno korespondenčno sejo. Pojavljati pa so se začela tudi trenja znotraj same Komisije, saj si je Vlada privzela popoln nadzor nad njo. Tako je začela izgubljati prvotni namen, s katerim je bila takšna struktura Komisije izoblikovana. Ta je bila namreč ustanovljena kot paritetna Komisija dveh enakovrednih sogovornikov, ki se dogovarjata za rešitve, ki so sprejemljive za obe strani. Formalno je prenehala delovati 17. marca 1997, ko je tedanji ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar razpustil njen cerkveni del. (UVS 1994:1)

4.2.2 Delovanje Mešane krovne komisije

Delo Mešane krovne komisije Rimskokatoliške cerkve in Vlade republike Slovenije je bilo zelo raznoliko in obsežno. Posegali so na različna področja, tako so pregledovali dela svojih podkomisij, podajali poročila in informacije o svojem delu, obravnavali so tudi vprašanja in poročila o denacionalizaciji cerkvenega premoženja, urejali prošnje za pridobitev slovenskega državljanstva duhovnikov in redovnikov, ki so bili premeščeni v Slovenijo, potem podajali mnenja k raznim predlogom, pripravljali predloge ipd.

Ena vidnejših nalog Komisije pa je bila nedvomno priprava predloga, ki so ga posredovali Vladi Republike Slovenije, da se odnosi med Rimskokatoliško cerkvijo in državo globalno uredijo v mednarodnem okviru, in sicer s Sporazumom med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem. (UVS 1993: 1-12)

4.3 Komisija Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve

Vlada Republike Slovenije je na 28. seji 18. septembra 1997 izdala odločbo, ki pravi, da z dnem ustanovitve Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve z delom preneha Mešana krovna komisija Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije.

Vlada Republike Slovenije je Komisijo za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve imenovala na 27. seji 11. septembra 1997. Za predsednika Komisije je bil imenovan minister za pravosodje Tomaž Marušič. Imenovani člani pa so postali minister za notranje zadeve Mirko Bandelj, minister za znanost in tehnologijo dr. Lojze Marinček, direktor Službe Vlade Republike Slovenije za zakonodajo Lojze Janko, namestnik generalnega sekretarja Vlade Republike Slovenije mag. Andrej Pagon, direktorica Urada Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti Nina Čož, državna sekretarka na Ministrstvu za zunanje zadeve Mihaela Logar, državni podsekretar na Ministrstvu za finance Jože Tratnik in državni sekretar na Ministrstvu za šolstvo in šport dr. Pavel Zgaga.

Slovenska škofovska konferenca je na 45. seji v Ljubljani 16. junija 1997 sklenila ustanoviti cerkveni del Komisije Rimskokatoliške cerkve za reševanje odprtih vprašanj v zvezi s

položajem Rimskokatoliške cerkve v državi Sloveniji. Člane te Komisije je imenoval predsednik Slovenske škofovske konference dr. Franc Rode. To so bili prof. dr. Anton Stres, prof. dr. Borut Košir, doc. dr. Ivan Štuhec, dipl. theol. Mirko Krašovec, dr. Ivan Likar, dr. Janez Gril, Marko Ruparčič, mag. Rihard Vide in tajnik kot nečlan Komisije dr. Bogdan Kolar. (UVS, 1997)

4.3.1 Teme pogovorov Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve

Vladna Komisija se je v svoji sestavi zbrala na šestnajstih samostojnih in petih skupnih sejah s Komisijo Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo. V okviru Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve je delovala tudi Podkomisija za gozdove. Podkomisija za gozdove je Vlada imenovala na 27. seji 11. septembra 1997, vodil pa jo je namestnik generalne sekretarke Vlade Republike Slovenije Andrej Pagon.

Vsebinski temelj dela Komisije so bila izhodišča Rimskokatoliške cerkve, ki jih je ljubljanski nadškof, dr. Franc Rode 7. julija 1997 vročil takratnemu predsedniku vlade, dr. Janezu Drnovšku. Komisija je pri svojem delu uporabljala Poslovnik o delu Vlade Republike Slovenije, na skupnih sejah s Komisijo Slovenske škofovske konference pa tudi Poslovnik za delo na skupnih sejah Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve in Komisije Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo.

Komisija je v skladu s sklepom vlade na 37. seji 20. novembra 1997 izhodišča Rimskokatoliške cerkve razdelila v dva sklopa. Pogovore je nadaljevala s tistimi, za Rimskokatoliško cerkev odprtimi vprašanji, ki glede na ustavno in zakonsko ureditev niso sporna. Komisija Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve in Komisija Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo sta 1. februarja 1999 s podpisom Soglasja uspešno končali pogovore o prvem krogu za Rimskokatoliško cerkev odprtih vprašanj v odnosih z državo.

Vlada Republike Slovenije je 29. aprila 1999 sprejela Pobudo za sklenitev sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih z osnutkom sporazuma. Osnutek je temeljil na zgoraj omenjenem Soglasju. Vlada ga je nato predložila v potrditev Odboru Državnega zbora Republike Slovenije za mednarodne odnose. Odbor se je s pobudo strinjal, zato je Vlada Republike Slovenije oblikovala pogajalsko skupino za sklenitev sporazuma s Svetim sedežem. Pogajalska skupina je predlog sporazuma predložila Vladi Republike Slovenije.

Vladna Komisija je s Komisijo Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo pripravila tako imenovani Sporazum med Slovensko škofovsko konferenco in Vlado Republike Slovenije o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski, ki sta ga obe strani podpisali 21. septembra 2000.

Tako kot je Vlada Republike Slovenije ustanovila svoji Komisiji je tudi Slovenska škofovska konferenca ustanovila svojo, v vseh Komisijah pa so bili tako predstavniki Cerkve kot tudi države. (UVS, 1997)

4.4 Skupna komisija za ureditev odnosov med cerkvijo in državo pri Slovenski škofovski konferenci

Sporočilo Skupne komisije za ureditev odnosov med Cerkvijo in državo pri Slovenski škofovski konferenci govori o tem, da se morajo odnosi med Cerkvijo in državo reševati sporazumno in po potrebi tudi pogodbeno. Cerkev mora biti subjekt pogovorov. Ob spoštovanju načela, da so vse verske skupnosti enakopravne, ima Katoliška cerkev pri nas posebno mesto. Varstvo kulturnih spomenikov, denacionalizacija premoženja, cerkveno šolstvo, vzgoja, karitativna dejavnost in še mnoga druga vprašanja verjetno ne bo mogoče urediti s splošnimi zakoni, temveč s posebnimi dogovori.

Zapisano je tudi, da naj bo Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti okviren, primeren za vse verske skupnosti in odprt za posebne sporazume s posameznimi verskimi skupnostmi, če se pokaže potreba.

Materialna osnova za cerkveno poslanstvo so njeni lastni viri, darovi vernikov in deležnost na javnih virih v skladu s pravičnostjo in poslanstvom. Zato mora Cerkev vztrajati pri vrnitvi krivično odvzetega premoženja, ki ga potrebuje za redno delovanje. Za nevrnjeno premoženje je potrebno ustanoviti poseben sklad, ki bo namenjen predvsem za izvrševanje in gradnjo potrebnih kulturnih objektov. Za vzdrževanje duhovnikov in drugih cerkvenih uslužbencev pa bi bilo morda dobro uvesti tak sistem, kot ga pozna Italija; davkoplačevalec namreč sam razpolaga z določenimi odstotki davkov in jih po lastni presoji nameni tudi Cerkvi.

Glede Cerkvenega šolstva in verske izobrazbe v šolah pa so se zavzemali, da Teološka fakulteta ponovno dobi status, ki ga je nekdaj imela v okviru Univerze. Podpirajo ustanovitev srednjih šol, vendar priporočajo, da se za koordinacijo ustanovi posebna komisija ter da se določenim osebam zaupajo konkretne naloge. Informacija o verskih izročilih mora biti za šolo obvezna. Trdijo, da brez poznavanja krščanstva ni mogoče razumeti niti slovenske zgodovine niti narodne kulture niti evropske duhovne skupnosti. Trdijo, da vsebino takšnega informiranja lahko avtentično razlagajo samo pristojne verske skupnosti, ki naj poskrbijo tudi za primeren učni program in primerno kvalifikacijo učiteljev. (Skupna komisija, 1991)

4.4.1 Predlogi za temeljno in dolgoročno rešitev

Pri Škofovski konferenci so na zadevo odprta vprašanja in predlogi podali svoje predloge za temeljno in dolgoročno rešitev. V svoji utemeljitvi so poudarili, da je Cerkev na Slovenskem doživljala pri opravljanju značilnega poslanstva vrsto nerešenih vprašanj. Upoštevajoč njeno zgodovino in sooblikovanje slovenske narodne identitete ter dejstvo, da zdaj nima definiranega položaja v družbi, kaže na vso nejasnost položaja. To se še najbolj kaže na področju upravljanja s financami, socialnimi zadevami in z gospodarstvom. Cerkveno poslanstvo je bistveno naravnano na skupno dobro celotne države, pa vendar se mora materialno vzdrževati samo iz darov vernikov, preživljanje duhovnikov pa temelji v bistvu le na mašnih darovih. Zato so prepričani, da pravičnost zahteva ne le poravnavo nekaterih krivic zgodovine, temveč tudi ovrednotenja dela duhovnikov, redovnih skupnosti in misijonarjev ter upoštevanje njihovega značilnega statusa znotraj pravne ureditve Cerkve.

Predlagali so štiri izhodišča financiranja. Prvo je ustanovitev sklada, v katerega naj bi država, iz naslova po denacionalizaciji nevrnjenega premoženja, iz verskega fonda in iz javnih patronatov izhajajočih pravic, iz poravnave vojne in povojne škode letno plačevala Slovenski škofovski konferenci z mednarodno pogodbo dogovorjeno vsoto.

Drugo je uvedba tako imenovanega kulturnega prispevka, ki naj bi ga plačeval vsak davkoplačevalec. Na posebnem formularju naj bi se posameznik sam opredelil, v kakšne namene želi to plačevati. Ti nameni pa so različni, lahko so religiozni, kulturni, socialni (dobrodelni) ipd.

Tretje so subvencije za obnovo cerkvenih kulturnih objektov oz. spomenikov. Prejemniki teh subvencij naj bodo lastniki kulturnih spomenikov. Škofije in področni Zavodi za ohranitev naravne in kulturne dediščine naj izvršujejo le svetovalno in nadzorno službo.

Četrto pa so s strani države neposredno plačane službe in s strani države posredno pospešene cerkvene dejavnosti v obliki konkretnih subvencij. Tako spadajo v neposredno plačane službe Slovenska škofovska konferenca, izvajanje verskega pouka v javnih šolah, teološki študij na fakultetah Univerz, pastoralna vojakov in pastoralna v raznih državnih zavodih, bolnišnicah ter jetnišnicah.

Posredno pospešene cerkvene dejavnosti pa so socialno-karitativno delo Cerkev, zasebne šole v okviru cerkvene ustanove, cerkveno visokošolstvo, cerkveni izobraževalni centri za odrasle, cerkveni otroški ali mladinski vzgojni zavodi in cerkvene kulturne ustanove.

Predlogi za takojšnjo rešitev so torej pospešitev denacionalizacije, saj želijo čimprej pridobiti v uporabo nekatere nacionalizirane stavbe, ki jih Cerkev potrebuje za svoje dejavnosti. Predlaga tudi, da naj se dohodnina plačuje le od darov mašnih intencij, ker je s tem zagotovljen življenjski minimum za duhovnike. Obdavčijo naj se le dodatni dohodki. Redovniki kot posamezniki naj ne bi bili davkoplačevalci, saj so člani skupnosti, ki razpolaga z njihovimi dohodki. Sami z njimi ne razpolagajo, saj je njihovo delo vedno naravnano le na skupno korist. Pri darovih v religiozne namene naj ne bo omejitev pri odbitnih postavkah za davke.

Izpostavijo tudi oprostitev carine za religiozne predmete, knjige, učila za cerkvene šole in cerkvene vzgojne ustanove. Oprostitve carine naj bi bili deležni tudi za material za izdelavo liturgične opreme, kot so liturgična oblačila, orgle in zvonovi, ter tudi material za obnovo posebno pomembnih sakralnih kulturnih spomenikov, ki ga uvažajo cerkvenopravne osebe. Znotraj tega pa še darovi iz tujine, ki jih Cerkev uvažata za gradnjo, opremo in vzdrževanje svojih objektov. (Skupna komisija SŠK, 1991)

4.4.2 Izhodišča za začetek konkretnega in pravičnega reševanja gmotnih temeljev za delovanje Cerkve

Ta izhodišča so bila podana na tiskovni konferenci v Ljubljani 7. junija 1995. Načela o gmotnih temeljih delovanja Cerkve so človekove pravice in verska svoboda, ki obsega tudi možnost delovanja Cerkve. Cerkev za svoje delovanje nujno potrebuje tudi gmotni temelj, zato mora biti to v svobodni in pravni državi tudi v praksi omogočeno.

Naslednje načelo je partnerski odnos med državo in Cerkvijo. V interesu naroda, države in vseh ljudi je, da so med državo in Cerkvijo dobri in urejeni odnosi. Gre za partnerski odnos v katerem se upoštevajo in izvajajo medsebojne dolžnosti in pravice. Država Cerkvi priznava, da je njeno delovanje na pastoralnem, vzgojnem, kulturnem in socialnem področju za ljudi koristno in s tem koristno za vso državo. Cerkev s svojim delovanjem na navedenih področjih, do katerih ima pravico, država razbremenjuje, državljani pa imajo večjo izbiro za svobodno odločanje. Tržno gospodarstvo in privatizacija se morata izvajati tudi v odnosu do Cerkve, sicer gre za diskriminacijo, taktiziranje, dvojna merila in nadaljevanje zatiranja Cerkve. Partnerski odnos Cerkvi omogoča širše delovanje. To je tudi njena zgodovinska pravica.

Naslednje načelo govori o pravičnosti, jasnosti, pravilnosti in odgovornosti odnosa do lastnine. V zgodovini si je Cerkev za svoje delovanje pridobila premoženje. S tem premoženjem je bilo omogočeno osnovno delovanje Cerkve v dobro vseh. Komunizem in nacizem sta želela Cerkev v delovanju omejiti ali ji delovanje onemogočiti, zato sta ji to premoženje odvzela. V pravni državi pa tudi po mednarodnem pravu se lastnina ne sme odvzeti brez ustreznega nadomestila.

Izpostavili so tudi načelo poprave krivic. Ta naj bi bila vidna v dosledni denacionalizaciji:

- a) vračilo v naravi ali ustrezno nadomestilo za premoženje, nacionalizirano po vojni,
- b) ustrezno nadomestilo za verski sklad, ki je nastal po tako imenovani jožefinski reformi, (To je bila posebna oblika cerkvene lastnine v upravi države, država pa je na osnovi tega vse do druge svetovne vojne redno prispevala za vzdrževanje cerkvenih uslužbencev in cerkvenih stavb.)
- c) nadomestilo za povzročeno škodo Cerкви v vojni (Gre za odvzete zvonove, za kar je dobila država odškodnino in za porušene cerkve med vojno in po njej.).

Poleg načel so opisali tudi njihovo videnje razmer v Sloveniji. Ocenili so, da je gmotno stanje Cerkv v tistem trenutku bistveno slabše kot v zadnjem obdobju komunizma. Na osnovi nekaterih novih zakonov lahko Cerkv deluje na širšem področju, vendar pa to nima nobenih novih gmotnih možnosti. Še vedno so glavni vir le prostovoljni darovi vernikov, kar naj bi bil osamljen primer v Evropi. Viri v obliki darov iz tujine so usahnil, saj naj bi Slovenija spadala med najbolj razvite države nekdanjega socializma. Denacionalizacija, ki poteka zelo počasi, zahteva trenutno le vlaganja, ne prinaša pa prihodka. To Cerkev rešuje s krediti.

Javno mnenje glede gmotnih temeljev za delovanje Cerkv poskušajo oblikovati tisti, ki so privrženci ali nasledniki izvajalcev nacionalizacije in kratenja pravic Cerкви, tako jih Cerkev ocenjuje.

Delo v mešani podkomisiji za gospodarstvo, finance in socialne zadeve je bilo plodno in konstruktivno. Cerkvna stran je v dogovoru z državno stranjo zelo jasno oblikovala svoje predloge. Od tega je bila realizirana le zadeva dohodnine. Za realizacijo važnejših predlogov pa ni pristojna državna stran podkomisije, temveč celotna vlada in državni zbor. Delo v mešani podkomisiji za gospodarstvo, finance in socialne zadeve do tedaj še ni obrodilo sadov, zato so ocenjevali, da v strukturi te države ni volje za postopno in konkretno reševanje zadev med državo in cerkvijo. Zaradi tega je Cerkev bila prisiljena o tem intenzivno obveščati državljane Republike Slovenije, da si ustvarijo realno sliko. Odločujoči državni organi so hitro dovzetni za pobude, ki so naperjene proti pravicam Cerkv, pobude Cerkv pa ostajajo le v predalih in ni sledi, da bi se kdo z njimi ukvarjal in oblikoval odgovore. Zakon o denacionalizaciji, sprejet v času Demosove vlade, je edini, ki ščiti cerkvno lastnino, zato se Cerkev trdno naslanja nanj. Ta zakon za Cerkev pomeni zeleno luč za pridobitev nujnih možnosti za delovanje. Vračilo v naravi je potem zakonu edino, ki daje lastniku trdno jamstvo. Cerkev zaradi take vsebine zakona zahteva vračilo v naravi, čeprav bi ji bilo bolj

všeč, da bi namesto gozdov dobila nadomestilo v drugi trdni in trajni obliki, kot npr. verski fond.

Cerkveni del podkomisije za gospodarstvo, finance in socialne zadeve je dal predlog za ustanovitev sklada kot prvo možnost financiranja Cerkve. Predlagano je bilo, da je prvi vir za ta sklad v naravi nevrnjeno nacionalizirano premoženje. Na ta predlog država ni dala nobenega odgovora in nobenega ustreznega predloga o trdnem nadomestilu. Cerkvenemu delu komisije se je zdelo nekorektno in države nevrjedno dejstvo, da dopušča diskusijo o kratenju pravic iz Zakona o denacionalizaciji, hkrati pa se ni pripravljena konkretno pogajati glede ustreznega in trdnega nadomestila. Cerkev že dalj časa poudarja, da ne potrebuje gozdov, ampak sredstva za delovanje.

Cerkev je razkrila tudi svoja pričakovanja in utemeljene zahteve. Zaveda se, da je v Sloveniji mnogo gospodarskih in socialnih problemov, ki jih je potrebno prioriteto rešiti. Pri socialnih problemih, ko gre za ljudi, ki živijo v pomanjkanju, sodelujejo s konkretno pomočjo preko Karitasa ali drugih dobredelnih mednarodnih organizacij. Pri socialnih problemih je pripravljena tudi širše sodelovati in uporabiti mednarodne izkušnje, če bo za to država imela dovolj širine in odprtosti. Z normalizacijo svojega delovanja odpira tudi nova delovna mesta, kar je zelo pomembno.

Ob vseh problemih države je bila Cerkev potrpežljiva in je z razumevanjem sprejela odlašanje reševanja odnosov med Cerkvijo in državo. Obzirno je predlagala, da se viri financiranja urejajo glede na možnosti države, čeprav je bilo z revolucijo vse to kar naenkrat odvzeto. Namesto konstruktivnega odgovora pa najvišji državni organ odpira možnosti za tiranskim in diskriminacijskim predlogom zakonov o onemogočanju cerkvene dejavnosti in o odrekanju socialne in zdravstvene varnosti ljudi v službi Cerkve.

Zato Cerkev pričakuje, da bo država takoj začela konkretno in celovito razreševati odprta vprašanja. Sooči naj se s pravicami in delovanjem Cerkve in ji omogočiti postopno gmotno podlago. To je bil tudi eden izmed pogojev za vstop v Evropo. Država naj upošteva mednarodno pravo. Le-to namreč štiti in jasno definira lastnino, ki je brez ustreznega nadomestila ne more nihče odvzeti. Predlagali so, da se poleg hitrega izvajanja denacionalizacije v postopnem reševanju gmotnih temeljev delovanja Cerkve, na prvo mesto postavi ustrezno nadomestilo za v naravi nevrnjeno premoženje, ustrezno nadomestilo za

premoženje verskega sklada Jožefa II. in odškodnina za odvzete zvonove ter med vojno in po vojni porušene cerkve in ustrezna nadomestila za medvojno in po vojni uničeno neprecenljivo cerkveno opremo. Poprava krivic je temelj, s katerim se legitimira pravna država, hkrati pa osnova za partnersko sodelovanje in nadaljnje dogovarjanje glede virov financiranja Cerkve. Za korektno reševanje je potrebno uvideti, da je poprava krivic iz naslova premoženja Cerkve le majhen vir financiranja Cerkve, zato je potrebno ravnati odgovorno. V vseh državah, ki živijo v blaginji, so odnosi med državo in Cerkvijo urejeni v zadovoljstvo vseh državljanov. Te države so dopustile, da je svoj delež k tej blaginji prispevala tudi Cerkev. Država, ki Cerkvi tega ne omogoča je naperjena hkrati proti svojim državljanom, zato bodo državljanji v prihodnje razmišljali o tem, komu bodo dali pooblastila. (SŠK 1995: 1–4)

4.4.3 Stališče cerkvenega dela Mešane krovne komisije do pregleda položaja Rimskokatoliške cerkve v Republiki Sloveniji

Cerkveni del Komisije ugotavlja, da je v predstavitvi pregleda položaja Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji mogoče razbrati stališča, ki pomenijo določeno razjasnitev odnosa med Cerkvijo in državo, vendar pa cerkveni del Komisije s temi ocenami ne more soglašati. Pri tem želijo opozoriti tudi na dejstvo, da je do podobne metodologije v času delovanja Komisije že prišlo. Vladni del Komisije je namreč pripravil informacijo o delu Komisije tako za Vlado Republike Slovenije kot tudi za Sveti sedež, ne da bi to poročilo bilo predhodno usklajeno s cerkvenim delom Komisije. Zaradi takšne metodologije dela ima cerkveni del Komisije občutek, da jih ne obravnavajo kot enakopravnega partnerja pri reševanju odnosa med Rimskokatoliško cerkvijo in Vlado Republike Slovenije, znotraj za to imenovane Komisije. To je tudi poglobitni vzrok, da se je cerkveni del Komisije odločil in pripravil pregled položaja Rimskokatoliške cerkve v Republiki Sloveniji, saj so menili, da je od tega odvisno tudi vse nadaljnje delo.

Cerkveni del Mešane krovne komisije je tako ocenil, da veljavna Ustava Republike Slovenije verskim skupnostim, torej tudi Rimskokatoliški cerkvi, dovoljuje vse, kar ni izrecno prepovedano. Seveda pa ne soglašajo s trditvijo, da prepovedi praktično ni. Po njihovem mnenju se le-te pripravljajo na področju šolske zakonodaje, ki je izrednega pomena ne samo za Rimskokatoliško cerkev in njene vernike, temveč tudi za prihodnost Slovenije. Ne strinjajo se tudi s trditvijo, da zakonske rešitve predloga šolske zakonodaje omogočajo ustanovitev,

delovanje in financiranje zasebnih šol in vrtcev. Načelno naj bi to držalo, vendar je prepoved predvidena ravno z vidika konfesionalnosti.

Menijo, da je kršeno tudi načelo pravice svobode veroizpovedi v zasebnem in javnem življenju, saj prepoved konfesionalnosti v šolskem prostoru ne pomeni samo omejitve glede verskega pouka, temveč tudi omejitev glede izvajanja verske prakse, kar v konkretnem primeru lahko pomeni, da duhovnik nima pravice v šolskem prostoru podeliti zakramenta poslednjega maziljenja, če je nekdo v prostoru v smrtni nevarnosti. V 71. členu je pod konfesionalno dejavnostjo posebej omenjena prepoved t.i. organiziranih religioznih obredov, kar v praksi pomeni, da po novi zakonodaji ni dovoljeno opraviti obreda blagoslova nove šole, tudi če bi krajani to želeli.

Cerkveni del Komisije tako ugotavlja, da omenjene trditve v "Pregledu" in v "Stališčih in sklepih" Vlade Republike Slovenije ne ustrezajo celoviti in stvarni analizi stanja na tem področju. Poudarijo tudi, da vse naštete pridobitve Rimskokatoliške cerkve v zadnjih nekaj letih niso rezultat dogovora na podlagi Mešane krovne komisije. Nekatere spremembe so za Cerkev nastopile s sprejetjem nove ustave, druge v času Demosove vlade in nekatere v času delovanja Mešane krovne komisije.

Strinjajo se, da je Rimskokatoliški cerkvi pri nas omogočeno ustanavljanje dobrotelnih organizacij, vendar pa poudarjajo tudi težave. Karitas nima urejenega pravnega statusa, medtem ko ima Rdeči križ Slovenije urejeno zakonsko podlago. Tega nima nobena druga dobrotelna organizacija, vključno s Karitasom. Slovenski Karitas tako ni pravna oseba, registriran je na Zavodu za statistiko, ne pa na Sodišču. Posledica tega se ne financirajo programi Karitasa, ampak se dajejo zagonska sredstva ali manjše dotacije za različne akcije. Drži tudi, da je takrat Karitas izvajal program civilnega služenja vojaškega roka, vendar povsod v demokratičnem svetu država za vojaške obveznike krije stroške.

V nadaljevanju so ocenili, da je na področju šolske zakonodaje potrebno poudariti, da člani Mešane krovne komisije in podkomisije za vzgojo in izobraževanje Cerkve sploh niso povabili k sodelovanju. V javno razpravo je bila Rimskokatoliška cerkev tako vključena preko komisije Pravičnost in mir, nekaterih laičnih organizacij in individualnih pobud.

Zakoni s področja naravne in kulturne dediščine so bili podkomisiji predloženi, pregledani so bili skupaj v sodelovanju s cerkvenim delom Komisije. Pripombe cerkvenega dela so tudi delno upoštevali.

Res je tudi, da država pomaga pri vzdrževanju kulturnih spomenikov, ki pa niso izključno v lasti Cerkve, ne strinjajo pa se s trditvijo, da jih država vzdržuje.

Strinjajo se tudi s trditvami, da se stvari spreminjajo na področju bolnišnic, domov za ostarele, zaporih in drugih podobnih ustanovah. Pozitivno pa ocenijo tudi napredek na področju sredstev obveščanja, pri tem imajo v mislih tudi dovoljenja za radijske in TV-frekvence.

Cerkveni del se je opredelil tudi do trditve, zapisane v Pregledu položaja Rimskokatoliške cerkve v Republiki Sloveniji, ki govori o tem, da se Cerkev z Zakonom o denacionalizaciji premoženje povečuje. Cerkveni del se načeloma s to trditvijo strinja, vendar pa poudarijo, da pri tem obstajajo nenamerni in namerni zastoji.

Tako na podlagi kritične presoje Pregleda položaja Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji cerkveni del Komisije ocenjuje tudi Stališča in Sklepe vlade. Prepričani so, da vlada izhaja iz predpostavke, da so se odnosi na ravni vlade in Rimskokatoliške cerkve odvijali uspešno in tudi obrodili sadove. Takšno pozitivno in enostransko presojanje situacije Rimskokatoliške cerkve v Republiki Sloveniji s strani Vlade Republike Slovenije narekuje stališče, da je iz dosedanjih rezultatov razvidno, da se lahko država in Cerkev v Sloveniji sami dogovorita o medsebojnih odnosih. Cerkveni del Komisije meni, da je to celo nujno potrebno in da brez dogovora med državo in Cerkvijo tudi ne more biti nobenega drugega dogovora. Zato so soglašali s sklepom vlade, da se pogovori z Rimskokatoliško cerkvijo nadaljujejo tako v okviru Mešane krovne komisije, kakor tudi na relaciji Republika Slovenija in Sveti sedež. Kljub temu pa pričakujejo, da jih bo vladni del Komisije obravnaval kot enakopravnega partnerja pri dogovarjanju in sprejemanju sklepov ter predlogov za vlado in druge državne ali mednarodne instance. Rimskokatoliška cerkev je namreč subjekt civilne družbe in subjekt mednarodnega prava, zato ne vidijo nobene možnosti za plodno dogovarjanje, če pravila dogovarjanja niso jasna in dosledna.

Cerkveni del Komisije je pozitivno ocenil tudi pripravljenost Vlade Republike Slovenije, da se pogajanja nadaljujejo na temelju ustavnopravnega sistema Republike Slovenije,

upoštevajoč ustavno enakopravnost vseh verskih skupnosti v skladu z njihovim ustavnopravnim in mednarodnim statusom. V tem smislu je pomemben sklep Vlade, da bo s posebno izjavo Rimskokatoliški cerkvi v Sloveniji in Svetemu sedežu potrdila svojo namero, da v obojestransko zadovoljstvo obeh strani rešuje odprta in sporna vprašanja v medsebojnih odnosih, izhajajoč iz ustave, mednarodnih dokumentov o človekovih pravicah in zakonov Republike Slovenije. Cerkevni del zato od vlade in državnega zbora pričakuje jasna stališča o predlogu za sklenitev sporazuma o ureditvi odnosov med Katoliško cerkvijo in Republiko Slovenijo.

Stališče Cerkevne del Komisije je, da bo tako sodeloval le pri operacionaliziranih dogovorih, kjer bodo imele izjave toliko teže, kolikor bodo spremljane s konkretnimi zakonskimi rešitvami. Trdijo, da ima v pravni državi težo zakon, ne pa izjava. Ravno tako cerkveni del Komisije ne bo upošteval tistih ustavnih razlag in zakonskih ureditev, za katere bo prepričan, da so v nasprotju s človekovimi pravicami in načeli demokracije. Osnova za nadaljnje delo Mešane krovne komisije so lahko le jasno opredeljena načela, ki se jih bodo pri pogajanjih vsi držali, in seveda jasno opredeljena metodologija dela.

Cerkveni del Komisije pa ne soglaša z razporeditvijo izhodišč Vlade Republike Slovenije za nadaljnje pogovore v okviru Mešane krovne komisije, kjer so v tretji sklop razvrščeni tisti predlogi Rimskokatoliške cerkve, ki po svojih zamislih in vsebini pomenijo odmik oz. neskladnost s temeljnimi rešitvami in izhodišči ustave in zato niso sprejemljivi. S tem ne želijo poudariti, da brezpogojno vztrajajo pri danih predlogih, pač pa da se želijo o vsem pogajati na podlagi ustave in mednarodnih dokumentov o človekovih pravicah.

Predlagali so, da se Pregled položaja Rimskokatoliške cerkve v Republiki Sloveniji danes ustrezno spremeni s pripombami cerkevne del Komisije ter da se za vsako rešitev dokumentira, kdaj je stopila v veljavo. Nadalje naj vladni in cerkveni del Komisije pripravita svoja načelna in metodološka izhodišča za pogajanja in jih uskladita oba tajnika ter pripravita za sprejetje. Cerkevni del Komisije se tako zavezuje, da bo pripravil svojo vizijo položaja Rimskokatoliške cerkve v demokratični, pluralni, parlamentarni Republiki Sloveniji in tudi svoj predlog metodologije nadaljnjih pogajanj. To uradno stališče je bilo podano 13. junija 1995 v Ljubljani. (UVS 1995: 1–8)

4.5 Poročilo o delu podkomisij

To poročilo je bilo podano 20. junija 1994. Člani, ki so do sedaj sodelovali, so bili Lojze Peterle kot predsednik, Miha Kozinc, dr. Slavko Gaber, mag. Mitja Gaspari, Sergij Pelhan, Jožica Puhar, dr. Božidar Voljč, Jelko Kacin (do 14. 4. 1994 Janez Janša), Lojze Janko in Nina Čož kot sekretarka. Te člane je imenovala Vlada Republike Slovenije.

Člani, ki jih je imenoval predsednik Slovenske škofovske konference, pa so bili Alojz Uran kot predsednik, dr. Borut Košir, Renato Podberšič, Mirko Krašovec, Gašper Rudolf, dr. Ivan Štuhec, Stanislav Hočevnar, dr. Anton Stres, Martin Špringer in mag. Tone Jamnik kot tajnik.

V poročilu je navedeno, da se je podkomisija za področje pravnega položaja Rimskokatoliške cerkve v Sloveniji sestala le trikrat, vendar pa so njeni člani aktivno sodelovali pri delu ostalih podkomisij. Člani podkomisije so se dogovorili, da pripravijo primerjalno pravno analizo položaja verskih skupnosti, predvsem glede pravne osebnosti verskih skupnosti in njenih delov, registracije verskih skupnosti in pogojev zanjo, pravne sposobnosti, obsega dejavnosti in načina, na katerega je dejavnost verske skupnosti omejena. Možne rešitve naj bi pripravili strokovnjaki z obeh strani na delovnih sejah v okviru podkomisije. Omenjena analiza bo osnova za pripravo sporazuma oz. pogodbe med Vlado Republike Slovenije in Rimskokatoliško cerkvijo oz. Svetim sedežem.

Podkomisija za področje vzgoje in izobraževanja je s strani Rimskokatoliške cerkve dobila predlog, kako naj komisiji dosežeta soglasje in rešitev glede sklopa vprašanj, ki se nanašajo na religiozno-etični pouk oziroma pouk o religijah, potem o cerkvenem šolstvu, predšolski vzgoji in andragoškem programu. Za omenjene vsebine je podkomisija ustanovila delovne skupine, ki vsaka zase pripravlja predloge za podkomisijo. Za dogovore o vprašanju uvedbe pouka o religijah je izhodišča za pogovore pripravila Rimskokatoliška cerkev, ki je obravnavo tega vprašanja predlagala kot prednostno. Vztrajali so, da naj bo predmet obvezni izbirni. Alternativa naj bi mu bila etika oz. državljanska vzgoja. Poučevali naj bi ga med rednim šolskim poukom, dve uri tedensko, in sicer od predšolske vzgoje do zaključka srednje šole. O tem, kateri otroci bodo ta pouk obiskovali, naj bi v začetku odločali starši, kasneje pa najstniki sami. Učitelje za ta predmet naj bi usposabljal Teološka fakulteta. Le-te naj bi predlagali škofi, zaposlovala pa bi jih šola. Za vsebino pouka naj bi skrbela Cerkev, za organizacijo, didaktiko in metodiko pa šolske ustanove.

Vladna stran je na ta izhodišča pripravila svoje predloge. To so uvajanje vednosti o verstvih v obstoječe predmete, predvsem z vključevanjem tistih vidikov, ki so bili poprej zanemarjeni; uvajanje zasebnega šolstva, pri čemer v zasebnih šolah ni nikakršnih zadržkov glede prisotnosti konfesionalnih predmetov in tudi uvajanje nekonfesionalnega pouka o verstvih. Tak pouk bi moral vključevati strokovni prikaz vseh svetovnih religij, poseben poudarek in največji delež pa bi seveda moral veljati poglavitni religiji okolja. Formiranje kadrov za pouk bi bilo interdisciplinarno, lahko so s Teološke fakultete ali Filozofske fakultete. K sodelovanju bi se povabilo tudi predstavnike drugih verskih skupnosti. Oblikovanje programov in učbenikov bi prevzela mešana skupina strokovnjakov. Predmet bi bil izbiren, njegov obseg pa manjši od predlaganega, le dve leti v višjih razredih osnovnih šol in eno ali dve v srednjih šolah.

Podkomisija za finance, gospodarstvo in socialna vprašanja se je sestala le enkrat. Na pobudo Ministrstva za finance, ki je nosilec dela podkomisije, je Rimskokatoliška cerkev pripravila pregled odprtih vprašanj in predloge za njihovo rešitev. Nekateri bistveni predlogi Rimskokatoliške cerkve so bili ustanovitev sklada, v katerega naj bi država letno plačevala Slovenski škofovski konferenci z mednarodno pogodbo dogovorjeno vsoto z naslova poravnave krivic. Predlog je bil tudi uvedba tako imenovanega kulturnega prispevka, ki bi ga plačali vsi, potem subvencije za obnovo cerkvenih kulturnih spomenikov, država naj tudi neposredno plača delo Slovenske škofovske konference, izvajanje verskega pouka v šolah, teološki študij na fakultetah, pastoralo vojakov, pastoralo v raznih zavodih, bolnišnicah, jetnišnicah itd.

Država naj posredno pospešuje cerkvene dejavnosti v obliki konkretnih subvencij za socialno dobrodelno delo Cerkve, privatne šole v okviru Rimskokatoliške cerkve, Cerkveno visoko šolstvo, Cerkvene izobraževalne centre, Cerkvene otroške in mladinske vzgojne zavode in Cerkvene kulturne ustanove.

Druga odprta vprašanja pa so pospešitev denacionalizacije, davki duhovnikov in redovnikov, oprostitev carine za religiozne predmete in darila iz tujine ter ureditev bančnega poslovanja za cerkvenopravne osebe.

Podkomisija za pastorcijo posebnih kategorij občanov se je pogovarjala z vodjo podkomisije, ministrom za zdravstvo, ki je na sestanek z direktorji slovenskih bolnišnic povabil tudi predstavnike Rimskokatoliške cerkve. Na pobudo ministra so bili s strani Rimskokatoliške cerkve izraženi predlogi, kot je zakonska ureditev verske oskrbe v bolnišnicah in zdravstvenih ustanovah, kjer naj bi bila verska oskrba enakovredna drugim službam v bolnišnici. Število ljudi za versko oskrbo mora biti v razumnem sorazmerju s številom bolnišničnih postelj. Nosilci verske oskrbe v bolnišnicah obveščajo verske predstavnike drugih veroizpovedi glede potreb bolnikov, še primerneje pa bi bilo, da bi to dolžnost prevzele uprave bolnišnic. Uprava bolnišnic mora zagotoviti ustrezen bogoslužni prostor, ustrezno pisarno za sprejem ljudi, poslovanje in oddih pastoralnega delavca. Pastoralni delavci so izenačeni z zdravstvenim osebjem in imajo dostop do vseh oddelkov v bolnišnici.

Rezultati dela podkomisije so vidni, saj so v Kliničnem centru odprli prostor oz. kapelo za verske potrebe hospitaliziranih bolnikov.

Nekatere podkomisije so obravnavale vprašanja, ki zadevajo tudi druge podkomisije, zato naj bi vsebinsko nerazčiščena odprta vprašanja le-te reševale na skupnih sejah.

Mešana krovna komisija Rimskokatoliške cerkve in Vlade republike Slovenije, natančneje njene podkomisije, je obravnavala predloge Rimskokatoliške cerkve za ureditev odprtih vprašanj v celoti. Vlada Republike Slovenije se je do teh predlogov opredelila tako, da je njihove predloge razdelila v tri skupine. Prvo skupino predstavljajo predlogi, ki po vsebini, namenu in posledicah nikakor niso sporni in se nanašajo na odnos države oz. državnih organov do Cerkve. Druga skupina predlogov predstavlja vrsto zamisli in predlogov, ki še niso udejanjeni oz. izpolnjeni tako, kot pričakuje in predlaga cerkveni del Mešane krovne komisije. V tretjo skupino pa sodijo predlogi, ki po svojih zamislih in vsebini pomenijo odklik oz. neskladnost s temeljnimi rešitvami in izhodišči Ustave. (UVS, 1994)

Delovanje Komisij in podkomisij oz. sodelovanje med vladnim in cerkvenim delom je imelo širše razsežnosti. Sprejeti so bili predlogi, sporazumi, skupna stališča in tudi zakoni.

4.6 Predlog za pripravo izhodišč za pogajanja o sklenitvi Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem

Razlog za pripravo sporazuma je v tem, da je Mešana krovna komisija Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije ocenila in upoštevala, da je imela Rimskokatoliška cerkev v zgodovini slovenskega naroda izredno pomembno vlogo in je še danes pomemben del tako imenovane civilne družbe, ker opravlja različne vloge, ki so za mnoge državljane velikega pomena in nepogrešljive. Zato so bili mnenja, da je koristno, da ob polnem upoštevanju medsebojne neodvisnosti in avtonomije med državo in Rimskokatoliško cerkvijo sodelujeta in se sporazumevata v zadevah, kjer se pri svojem delu nenehno srečujeta.

Tako je na 4. seji, 18. maja 1994, Komisija⁹ sprejela predlog cerkvenega dela, da je globalne odnose Rimskokatoliške cerkve in Republike Slovenije potrebno urediti v mednarodnem okviru, in sicer s Sporazumom med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem. Ugotovili so, da je primerjalno pravni pregled urejenosti razmerja med Rimskokatoliško cerkvijo in drugimi evropskimi državami pokazal, da je način urejanja odprtih oziroma spornih vprašanj z mednarodnim sporazumom ustrezen.

Bistveni elementi Sporazuma naj bi bili po področjih enaki kot v drugih tovrstnih sporazumih evropskih držav s Svetim sedežem. Ti elementi naj bi bili financiranje, vzgoja in izobraževanje, pastoralna dejavnost, informiranje, statusna ureditev pravnih oseb Rimskokatoliške cerkve, kulturno udejstvovanje in kulturna dediščina, dobrodela dejavnost, ureditev cerkvenih meja na področju Republike Slovenije in vojaška služba uradnih predstavnikov Rimskokatoliške cerkve.

Predlog za sestavo delegacije je bil, da naj delegacijo Vlade Republike Slovenije v pogajanjih sestavljajo člani vladnega dela Mešane krovne komisije. Ti naj bi tudi poskrbeli za pripravo usklajevalnega predloga za pripravo izhodišč za pogajanja. Dogovorili so se tudi, da Sporazum ratificira Državni zbor Republike Slovenije. V primeru, da bi prišlo do nasprotij veljavne zakonodaje v Republiki Sloveniji v odnosu do Sporazuma, potem bi bilo potrebno sprožiti postopek za spremembo ali dopolnitev nekaterih zakonov.

---

⁹ Komisija šteje dvajset članov, polovica s strani Vlade Republike Slovenije in polovica s strani Slovenske škofovske konference.

Mešana krovna komisija Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije je tako na 5. seji, ki je bila 17. junija 1994, sklenila, da predlaga Vladi Republike Slovenije sprejem pobude za sklenitev Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem. Uradni nosilec priprave gradiva za odločanje ne seji Vlade Republike Slovenije je Ministrstvo za zunanje zadeve, strokovno pa je vse gradivo, razen formalnega predloga, v skladu s sklepom Mešane krovne komisije pripravil Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti. (UVS 1994: 1–2)

4.7 Denacionalizacija cerkvenega premoženja

V poročilu o denacionalizaciji cerkvenega premoženja je zapisano, da je Ministrstvo za kulturo do 30. septembra 1993 prejelo že 47 zahtev za denacionalizacijo premoženja Cerkve, ki sodi v pristojnost ministrstva po 17. in 18. členu Zakona o denacionalizaciji. Zahtevki se praviloma glasijo za vrnitev premoženja v naravi, saj gre v veliki večini primerov za nepremičnine.

Do tedaj je bilo 10 zahtevkov rešenih ali vsaj delno rešenih. Izdanih je bilo 7 začasnih odredb po Zakonu o denacionalizaciji in Zakonu o lastninskem preoblikovanju podjetij. Velika večina pa je bila v fazi dopolnjevanja in ugotavljanja dejanskega, ponekod pa tudi pravnega stanja predmeta zahteve oz. njene upravičenosti.

Nekatere nepremičnine, ki jih je Cerkev zahtevala v last, so se uporabljale za dejavnost šolstva, vzgoje in izobraževanja ter tudi za dejavnosti državnih organov. Pri takšnih nepremičninah je treba upoštevati 19. člen Zakona o denacionalizaciji, s tem, da je potrebno v vsakem posameznem primeru ugotavljati, ali bi bila dejavnost teh institucij z vrnitvijo prostorov, ki jih le-te uporabljajo, okrnjena, ker prostorov ni mogoče nadomestiti z drugo nepremičnino, ter ali bi bila nadomestitev povezana z nesorazmernimi stroški.

Poročilo trdi, da se je v praksi pokazalo, da so možnosti za nadomeščanje teh nepremičnin minimalne oz. jih skoraj ni. Zavezana stranka za vračilo nepremičnine, bodisi da je to občina ali država, praviloma ne razpolaga z nadomestnimi nepremičninami. V takšnem primeru pride

v pošteve le odškodnina v obliki delnic ali obveznic Republike Slovenije. (Ministrstvo za kulturo, 1993)

4.7.1 Mnenje k predlogu zakona o začasnem delnem zadržanju vračanja premoženja cerkvam in drugim cerkvenim skupnostim oz. redovom, razen vračanja sakralnih objektov

Mnenje k predlogu Zakona je podal Državni zbor Republike Slovenije 18. maja 1995. Sekretariat za zakonodajo in pravne zadeve je v skladu s poslovníkom Državnega zbora proučil navedeni predlog zakona z vidika skladnosti z ustavo in pravnim sistemom ter z vidika pravno tehnične obdelave.

Tako ugotovi, da ima gradivo formalno vse elemente, ki jih mora imeti predlog zakona. Po vsebini in tudi glede časovne veljavnosti se predlog zakona neposredno veže na bodoči Zakon o verskih skupnostih. Ta naj bi po navedbah predlagateljev uredil nekatera vprašanja v zvezi s premoženjem in delovanjem verskih skupnosti pri nas, kot tudi predelitev premoženja verskih skupnosti in dopustnost ukvarjanja z gospodarsko dejavnostjo.

Sekretariat opominja, da se pravna ureditev po Zakonu o denacionalizaciji glede Cerkve in drugih verskih skupnosti, njihovih ustanov oz. redov z odločbo Ustavnega sodišča, objavljeno v Uradnem listu RS, št. 13/93, ni v ničemer spremenila. Poleg tega je potrebno upoštevati tudi dejstvo, da je Ustavno sodišče z navedeno odločbo ugotovilo, da 14. člen zakona o denacionalizaciji ni v neskladju z ustavo. V obrazložitvi te odločbe Ustavno sodišče med drugim ugotavlja, da po ustavi ni nobenih ovir, da se Cerkvam in drugim verskim skupnostim, njihovim ustanovam oz. redom, ki ob uveljavitvi tega zakona delujejo na območju Republike Slovenije, vrne podržavljeno premoženje. Ti subjekti so bili tako v času podržavljanja njihovega premoženja kot tudi v celotnem obdobju do sprejetja Zakona o denacionalizaciji po predpisih, ki so veljali v tem času, obravnavani kot tako imenovane domače pravne osebe in jih kot take opredeljuje tudi pozitivno pravo. Ustava tudi nikomur ne omejuje lastninske pravice glede na obseg premoženja. Z zakonom se samo določi način pridobivanja in uživanja lastnine, tako da je zagotovljena njena gospodarska, socialna in ekološka funkcija (67. člen Ustave).

V predloženem gradivu je nadalje navedeno, da so po odločbi Ustavnega sodišča ostala odprta vprašanja glede pravnega nasledstva pravnih oseb. Čeprav se v praksi v konkretnih zadevah pojavljajo nekateri problemi, je ob tem potrebno pojasniti, da Zakon o denacionalizaciji¹⁰ ureja to tako, da se pravno nasledstvo upravičencev presoja po njihovem avtonomnem pravu¹¹. Ali je pravno nasledstvo v skladu z navedeno zakonsko določbo podano, pa je pristojni organ dolžan v postopku, za vsak primer posebej, preveriti ob ugotavljanju aktivne legitimacije predlagatelja. Ravno tako je potrebno v vsakem primeru posebej ugotavljati, ali je bila oseba, ki uveljavlja vrnitev premoženja kot upravičenec po navedenem zakonu, ob poddržavljanju zakoniti lastnik premoženja.

Glede zgodovinskih dogajanj v zvezi s prehajanjem lastništva gozdov ter relevantnih dejanskih okoliščin in trenutnega stanja v procesu denacionalizacije premoženja po zahtevkih Cerkve pa bi v zvezi z navedbami v zakonskem predlogu kazalo zahtevati ustrezne podatke in mnenja predvsem od pristojnih državnih organov in Vlade.

Glede na to da posebni zakon o verskih skupnostih, ki bi vseboval podrobnejše določbe o premoženju verskih skupnosti, ni predviden, je iz pravno strokovnega izhodišča lahko utemeljeno le mnenje, da za predlagani zakon o začasnem zadržanju 14. člena ZDEN ni podlage niti v Ustavi Republike Slovenije niti v katerem od veljavnih zakonov. (Poročevalec DZ RS 1995: 3)

4.8 Soglasje Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve in Komisije Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo

Soglasje sta ti dve Komisiji podpisali 1. februarja 1999 v Ljubljani, govori pa o tem, da je Katoliška cerkev v Republiki Sloveniji pravna oseba. Pravne osebe v Republiki Sloveniji so lahko tudi vse teritorialne in personalne cerkvene institucije, ki imajo to osebnost z interno zakonodajo Katoliške cerkve. Cerkevna oblast jih v skladu z zakonodajo Republike Slovenije registrira pri pristojnem državnem organu.

---

¹⁰ 14. člen in 15. člen tega zakona.

¹¹ To je edina določba, ki predstavlja možnost uporabe cerkvenega prava Katoliške cerkve v Sloveniji.

S tem Soglasjem je Katoliški cerkvi v Republiki Sloveniji zagotovljena svoboda bogoslužja, verskega pouka in vseh drugih dejavnosti v skladu z ustavnim in pravnim redom Republike Slovenije. Vsa izredna bogoslužna opravila in druga verska zbiranja, kot so romanja, procesije in shodi, pristojna krajevna oblast Katoliške cerkve prijavi pristojni državni oblasti, kakor to zahtevajo ustrezni zakonski predpisi.

Izključno cerkvena avtoriteta je pristojna za vzpostavitev, spremembo in ukinitvev cerkvenih struktur. To v prvi vrsti zadeva vzpostavitev, spremembo in ukinitvev cerkvenih pokrajin, nadškofij in škofij, apostolskih administratur, personalnih in teritorialnih prelatur in opatij, samostanov, župnij, ustanov posvečenega in družbenega apostolskega življenja.

Nobena škofija Katoliške cerkve v Republiki Sloveniji tako ne bo obsegala ozemlja, ki je zunaj meja Republike Slovenije in noben del ozemlja Republike Slovenije ne bo pripadal škofiji, katere sedež je zunaj ozemlja Republike Slovenije.

Katoliška cerkev v Republiki Sloveniji in njeni predstavniki lahko svobodno vzdržujejo osebne in druge stike s Svetim sedežem. Pravne osebe Katoliške cerkve lahko svobodno vzdržujejo stike in sodelujejo s škofovskimi konferencami po svetu, z drugimi cerkvenimi ustanovami, organizacijami in osebami, bodisi v domovini ali po svetu.

Cerkvene službe podeljuje pristojna oblast Katoliške cerkve v skladu z določili kanonskega prava.

Katoliška cerkev ima enako svobodo in enake pogoje pri ustanavljanju javnih glasil kot ostale pravne osebe v Republiki Sloveniji. Katoliška cerkev ima enako kot druge pravne osebe možnost dostopa do državnih in drugih sredstev javnega obveščanja.

Pravne osebe Katoliške cerkve lahko v skladu z zakonodajo Republike Slovenije ustanavljajo združenja. V skladu z zakonodajo Republike Slovenije lahko verniki svobodno ustanavljajo svoja združenja z nameni in cilji, ki so povezani z delovanjem Katoliške cerkve, ter v njih svobodno in javno delujejo. Pravna oseba Katoliške cerkve lahko ustanavlja fundacije, ki delujejo v skladu z zakonodajo Republike Slovenije.

Katoliška cerkev ima v skladu z zakonodajo Republike Slovenije pravico ustanavljati izobraževalne in vzgojne ustanove, dijaške in študentske domove in druge podobne ustanove in v njih svobodno izvrševati izobraževalno in vzgojno dejavnost po lastnih statutih. Država podpira te ustanove pod enakimi pogoji, kakor podpira druge tovrstne zasebne ustanove. Status dijakov, študentov in gojencev teh ustanov je izenačen s statusom gojencev v drugih javnih ustanovah.

Pristojna državna in cerkvena oblast sodelujeta za ohranjanje in vzdrževanje kulturnih spomenikov in drugih kulturnih dobrin in arhivov, ki so v cerkveni lasti.

V Republiki Sloveniji je zagotovljeno celovito spoštovanje verske svobode posameznikov v bolnišnicah, zdraviliščih, zaporih in drugih ustanovah, kjer je gibanje oseb, ki se v njih nahajajo, omejeno ali onemogočeno. Katoliška cerkev ima v skladu s področno zakonodajo pravico do pastoralnega delovanja v teh ustanovah.

Dobrodelne in druge socialne cerkvene ustanove in organizacije, ki se ukvarjajo z dobrodelnostjo in družbeno solidarnostjo ter so organizirane v skladu s slovensko zakonodajo, so glede olajšav, pomoči in drugih spodbujevalnih ukrepov izenačene z drugimi podobnimi ustanovami v državi. (UVS, 1999)

4.9 Pobude za nadaljnje delo Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve

Na peti skupni seji Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve in Komisije Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo 1. februarja 1999 sta bila sprejeta naslednja sklepa:

- Komisija Slovenske škofovske konference bo Komisiji Vlade Republike Slovenije posredovala pisni predlog tako imenovanih ekonomskih tem, ki naj bi jih obe Komisiji obravnavali na prihodnji skupni seji.
- Komisiji se na prihodnji skupni seji, ki jo pripravi Komisija Slovenske škofovske konference, dogovorita o načinu obravnave predlaganih tem.

Tako je predsednik Komisije Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo, dr. Anton Stres, predsedniku Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve, Tomažu Marušiču, posredoval dokument z naslovom Gmotni temelji za delovanje cerkve. Ta dokument namreč podaja dogovorjena izhodišča za nadaljnje delo Komisij.

Vlada Republike Slovenije pa je 20. julija 2000 imenovala tudi nove člane Komisije Vlade Republike Slovenije za ureditev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve. Vodenje Komisije je prevzela pravosodna ministrica Barbara Brezigar. Novi člani so postali še minister za znanost in tehnologijo, minister brez listnice, odgovoren za področje zakonodaje, minister za šolstvo in šport in generalna sekretarka Vlade Republike Slovenije. Predstojnik Urada Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti je bil imenovan za sekretarja Komisije. (UVS, 1999)

5. NOVA UREDITEV RAZMERJA MED DRŽAVO IN RELIGIJO V SLOVENIJI

Temeljna pravna razmerja na področju svobode religije in prepričanja postavlja slovenska Ustava iz leta 1991, natančnejšo ureditev pravnega položaja verskih skupnosti pa predstavlja Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji, ki je bil izdan že leta 1976 v takrat še Socialistični republiki Sloveniji. Ta zakon je kljub pomanjkljivostim veljal vse do leta 2007. (Čepar ml. 2000: 314)

Zakon, sprejet leta 1976 je bil pomanjkljiv že zato, ker je bil izdan v povsem drugačnem ustavnopravnem sistemu. Danes je zaradi politične spremembe zastarel, v nekaterih točkah pa tudi neusklajen z novim ustavnopravnim sistemom. Poleg tega je imel nekatere opazne pomanjkljivosti, saj verskih skupnosti niti ni definiral niti ni določal minimalnih kriterijev za njihovo ustanovitev. Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji je bil kasneje dvakrat spremenjen oz. dopolnjen: leta 1986 so bile v zakon vnesene kazenske določbe in leta 1991 še pomembne vsebinske spremembe, ki so v Sloveniji prvič omogočile ustanavljanje in delovanje konfesionalnih zasebnih šol. (Čepar ml. 2000: 314)

V parlamentarni proceduri je bil dolgo tudi predlog novega Zakona o verskih skupnostih, ki pa je bil zelo skop. Primarno je bil namenjen določitvi kriterijev za ustanovitev verske

skupnosti in ureditvi postopka registracije. Vnašal je predvsem več reda na statusno pravno področje verskih skupnosti in opuščal večino vsebinskih določb, ki jih je vseboval prejšnji zakon. (Čepar ml. 2000: 315)

Podanih je bilo nekaj predlogov:

- Predlog Zakona o verskih skupnostih, Zmago Jelinčič Plemeniti, 1996.
- Predlog Zakona o verskih skupnostih, Vlada Republike Slovenije, 1998.
- Predlog Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih, Aleš Gulič, 2005.
Ta predlog je bil v prvem postopku na seji Državnega zbora, 25. 10. 2005, zavržen.
- Predlog Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih, Aleš Gulič, 2006.
Tudi ta predlog je bil na seji Državnega zbora, 24. 4. 2006, zavržen. (Poročevalec DZ RS in religije.info 2007: internet)

5.1 Osnutek predloga Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih

Leta 2003 je Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti podpisal pogodbo z Inštitutom za pravo človekovih pravic iz Ljubljane. Inštitut je tako pripravil strokovne podlage za normativno ureditev področja verskih skupnosti v Republiki Sloveniji. Del študije je tako napisan v obliki predloga Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih.

Osnutek predloga Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih posega na bistveno več področij kot pa prejšnji predlogi. Besedilo uvodoma povzame nekatere ustavne določbe, ki predstavljajo podlago za zakonsko urejanje svobode vesti in veroizpovedi. Potem opredeli nekatere vidike izvrševanja verske svobode in svobode vesti. Ureja pogoje in postopek za registracijo cerkve oz. verske skupnosti, obravnava pa tudi pravice registriranih verskih skupnosti. (Poročevalec DZ 2005: 3)

Pripravljeni osnutek predloga Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih je tako Vlada Republike Slovenije predlagala v obravnavo v Državni zbor. Sledile so tri obravnave:

- prva obravnava v Državnem zboru, 25. 5. 2006,
- druga obravnava v Državnem zboru, 11. 7. 2006,
- tretja obravnava v Državnem zboru, 19. 12. 2006.

Potem pa Državni svet Republike Slovenije na 18. izredni seji, 22. 12. 2006, ob obravnavi Zakona o verski svobodi, ki ga je Državni zbor Republike Slovenije sprejel 19. 12. 2006, na podlagi tretje alineje prvega odstavka 97. člena Ustave Republike Slovenije sprejme sklep, da Državni zbor Republike Slovenije ponovno odloča o Zakonu o verski svobodi. V obrazložitvi je zapisano: *»Vlada je z Zakonom o verski svobodi bistveno preseгла ustavne določbe, ki ločujejo cerkev od države in zapovedujejo enakopravnost verskih skupnosti, saj je zakon oblikovan predvsem v korist velikih verskih skupnosti, kot je RKC, ki s svojim delovanjem vedno pogosteje posega v javno sfero. Vlada je tako z zakonom preseгла okvire, ki jih daje slovenska ustava, okvir laične države, okvir ločitve države in cerkve ter predvsem tudi ustavno načelo svobode vesti in veroizpovedi in enakopravnosti vseh verskih skupnosti. Zakon tudi ni usklajen s t. i. Vatikanskim sporazumom.«*

Predlog Zakona o verski svobodi je šel v ponovno odločanje. Na ponovnem odločanju so poslanci predstavili stališča glede Zakona. Vladajoče stranke so ga podprle, opozicijske pa so se sicer strinjale s spremembo zakona, vendar ne s takšno vsebino. Poslanci Državnega zbora Republike Slovenije so 2. 2. 2007, na ponovnem odločanju, predlagani Zakon sprejeli. Navzočih je bilo 47 poslancev in poslank. Za je glasovalo 47, proti pa nihče. (Poročevalec DZ RS 2007: 83)

5.2 Zakon o verski svobodi

Dosedanja zakonska ureditev je temeljila na Zakonu o pravnem položaju verskih skupnosti iz leta 1976. Ta ureditev je bila po eni strani zastarela, po drugi strani pa pomanjkljiva, saj ni urejala nekaterih temeljnih vprašanj. Zakon namreč ni opredeljeval postopka in pogojev registracije, registra verskih skupnosti in pojma verskih skupnosti. Še posebej pomanjkljiva pa je bila ureditev ustanovitve verske skupnosti, saj Zakon ni določal niti minimalnih kriterijev oz. pogojev za njihovo ustanovitev. Tako je Zakon primarno urejal zgolj pravni položaj verskih skupnosti, ne pa tudi pravic, izhajajočih iz verske svobode kot temeljne človekove pravice. Nova pravna ureditev naj bi tako uredila položaj verskih skupnosti demokratično in v skladu z ustavnimi izhodišči ter primerljivo z drugimi demokratičnimi evropskimi državami.

Novi Zakon o verski svobodi naj bi predvsem uredil način zagotavljanja verske svobode ter njenega individualnega in kolektivnega uresničevanja. Hkrati pa naj bi uredil tudi pravni položaj verskih skupnosti, tako registriranih kot drugih. Zakon naj bi ustrezno določil merila za registracijo verskih skupnosti in predpisal postopek za njihovo registracijo z ustreznimi pravnimi jamstvi. Določil naj bi tudi pravice registriranih verskih skupnosti in naloge pristojnega organa.

Dejansko pa je ta Zakon v javnosti povzročil nekakšno polarizacijo državljanov, saj se vse bolj pojavljajo tudi kritike Zakona. Zakon o verski svobodi bi moral urejati versko svobodo, ta pa namesto tega govori o verskih skupnostih in cerkvah, ne omenja pa še ene skupine državljanov, neverujočih. Zato imajo nekateri ta zakon za krivičnega.

Sam Zakon je tudi diskriminatoren do manjših verskih skupnosti. Zakon ne bo prispeval k uveljavljanju ustavnega načela po enakopravnosti verskih skupnosti, saj so le-te razdeljene na registrirane in neregistrirane, pri tem pa bodo imele različne pravice in možnosti tako glede sistema financiranja, vpliva v javnem življenju, možnosti zagotavljanja verske oskrbe, neposrednega sofinanciranja njihove dejavnosti s strani države in podobno. V tem pogledu Zakon izrecno favorizira le nekaj verskih skupnosti, predvsem največjo Rimskokatoliško cerkev. Tudi sama registracija verskih skupnosti je diskriminatorna, saj postavlja visoke pogoje za registracijo.

Moteča je tudi predlagana vsebina določanja verskih skupnosti kot splošno koristnih organizacij. Tu Zakon predvideva, da bo država odločila, kdaj in pod katerimi pogoji je posamezna verska skupnost splošno koristna organizacija. Pogoj za to so določbe, ki na nek način silijo verske skupnosti v delovanje na področjih, ki so domena države. To pa pomeni direktno vmešavanje države v svobodo vesti in veroizpovedi.

Razširja tudi oblike sofinanciranja dejavnosti verskih skupnosti s strani države. Predvideva zaposlovanje in plačevanje duhovnikov v državnih organih in javnih zavodih, predvideva plačevanje prispevkov vsem duhovnikom največjih cerkva, manjšim pa ničesar ter predvideva razširjanje dejavnosti verskih skupnosti v javnih službah. Država bo deloma neposredno financirala versko dejavnost, nesorazmerno pa bo povečala tudi obseg financiranja drugih dejavnosti. (Poročevalec DZ RS 2007: 1533)

Zakon tako ne zagotavlja enakosti pred zakonom, ignorira načelo ločenosti države in verskih skupnosti ter zagotavlja permanentno financiranje verskih uslužbencev.

5.3 Predlog Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih, Aleš Gulič, 2005 in 2006

Glavne točke Guličevega predloga, ki je bil dvakrat zavrnjen, so naslednje:

- *ureditev položaja Urada Vlade Republike Slovenije*, ki naj bi se na novo ustanovil z zakonom in bi bil organ v sestavi ministrstva, pristojnega za javno upravo (dobil bi torej podoben položaj kot Policija, davčna služba in carinska služba, torej organi v sestavi, ki niso bili ustanovljeni z vladno uredbo). Predlog zakona naj bi poleg tega tudi jasno določil pravice in obveznosti (posebej registriranih) verskih skupnosti.
- *zagotoviti ločitev države in verskih skupnosti* na eni strani in *enakopravnost verskih skupnosti* na drugi strani. Dajati prednost eni verski skupnosti pomeni ne samo kršitev načela enakopravnosti verskih skupnosti, temveč tudi poseganje v načelo ločitve države in verskih skupnosti. Vendarle pa je namen predloga zakona preprečiti tudi situacije, v katerih država sicer ne diskriminira med različnimi verskimi skupnostmi, temveč preprosto dovoli pretirano prepletanje države in verskih skupnosti.
- *načelo ločitve države in verskih skupnosti* se večkrat (pomanjkljivo) označuje tudi kot načelo laičnosti države. Pri načelu ločenosti države in verskih skupnosti namreč ne gre samo za to, da država "nima" nobenega verskega prepričanja. Izraz "laičnost" poleg tega ustvarja napačen vtis, da se je država "odrekla" veri. Ločenost pomeni avtonomnost verskih skupnosti na eni strani in sekularizacijo javnega življenja na drugi strani. Ločitev države in verskih skupnosti ima dva vidika. Na eni strani konkretno, organizacijsko in finančno (ne)vmešavanje države v delovanje verskih skupnosti in drugih skupin ter posameznikov, ki delujejo na verskem področju, na drugi strani pa državno nevtralnost do verskih prepričanj. Pri vsakem izmed obeh vidikov gre lahko za podpiranje ali onemogočanje vere. Oba vidika se nanašata tako na konkretne verske skupnosti (registrirane in neregistrirane) kot tudi na druge neorganizirane oblike izražanja, izvrševanja in širjenja verskega prepričanja. Oba

vidika sta med seboj skoraj neločljivo povezana (če naj bo država nevtralna do verskih prepričanj, iz tega logično sledi, da razen v izjemnih primerih ne sme financirati verskih dejavnosti). Ena od bistvenih sestavin načela o ločitvi države in verskih skupnosti v državah, za katere je značilno njegovo dosledno uresničevanje (Francija, Združene države Amerike, Japonska), je, da država finančno ali kako drugače ne podpira verskih dejavnosti.

Kriterija izbire blažjih sredstev in prepovedi financiranja verskih dejavnosti imata bistven pomen za razlago načela ločitve države in verskih skupnosti na posameznih področjih, tako npr. pri vprašanju verskih vsebin v javni šoli, nadalje pri vprašanju verske duhovne oskrbe v Slovenski vojski, zaporih in bolnišnicah (zaposlovanje, financiranje ali zgolj povrnitev potrebnih potnih stroškov) ter tudi pri presojanju ustavnosti financiranja verskih dejavnosti verskih skupnosti oziroma ustreznosti državnega financiranja prispevkov za socialno varnost posvečenih oseb verskih skupnosti (v primerjavi z davčno ureditvijo, v kateri bi samim članom in pripadnikom omogočili ugodno financiranje verskih skupnosti). Lahko rečemo, da je država namesto neposrednega financiranja verskih skupnosti dolžna omogočiti davčne idr. pogoje, v katerih bodo člani in pripadniki verskih skupnosti sami neposredno podpirali njihovo delovanje. Seveda pa ločitev države in verskih skupnosti ne pomeni, da ne obstaja nikakršen stik med obema stranema – država mora z verskimi skupnostmi vzdrževati trajen in odprt dialog.

- načelo enakopravnosti verskih skupnosti pomeni, da imajo verske skupnosti enake pravice. Negativni vidik takšne enakopravnosti je prepoved diskriminacije med različnimi verskimi skupnostmi. Ena izmed posebnosti definicije enakopravnosti v predlogu zakona je tudi v tem, da za razliko od Ustave omenja enake obveznosti verskih skupnosti. To je nujna posledica načela ločitve države in verskih skupnosti, ki zahteva (načelno) enakopravnost verskih skupnosti tudi glede njihovih obveznosti do države. Vendarle pa predlog zakona razločuje med registriranimi in neregistriranimi verskimi skupnostmi. Enakopravnosti torej ni mogoče razlagati v smislu enakopravnosti registriranih in neregistriranih verskih skupnosti, saj registracija verski skupnosti prinese nekatere pravice in predpisuje nekatere obveznosti, ki jih neregistrirane verske skupnosti nimajo. Takšno razlikovanje pa seveda ne predstavlja diskriminacije med enimi in drugimi, gre preprosto za različne stopnje formalizacije

delovanja, za katere se odločijo verske skupnosti (registracija z izjemo zahteve po spoštovanju veljavnega pravnega reda ni vsebinsko pogojena). Neregistrirane verske skupnosti so z vidika predloga zakona med seboj enakopravne, četudi imajo po drugih zakonih lahko različne pravice in obveznosti, kar je odvisno od tega, kakšno pravno subjektiviteto (sploh) imajo.

Posebnost predloga zakona je tudi v tem, da pri pridobitvi pravic ali obveznosti verskih skupnosti načeloma ne postavlja pogoja v obliki števila njenih članov ali pripadnikov.

- *načelo verske svobode* ima tako pozitivni (pravica imeti versko prepričanje), kot tudi negativni vidik (pravica ne imeti verskega prepričanja). Versko svobodo je moč izvrševati tako individualno kot tudi kolektivno (npr. v okviru verskih skupnosti). V tem smislu je verska svoboda tudi kolektivna pravica.
- *načelo svobodnega izpovedovanja vere v zasebnem in javnem življenju* ima prav tako pozitivni in negativni vidik. Pozitivni vidik pomeni, da posameznik lahko na zunaj pokaže svoje versko prepričanje tako v zasebnem kot tudi v javnem življenju. Negativni vidik pa pomeni, da ga v takšno ravnanje ni dopustno siliti.
- *načelo svobodnega delovanja verskih skupnosti*. Svoboda delovanja se nanaša predvsem na notranjo organiziranost verske skupnosti in vključuje tako geografsko kot tudi hierarhično razdelitev pristojnosti (oziroma decentralizacijo) ter oblikovanje notranjih pravil, ki to razdelitev določajo. Verske skupnosti imajo lahko člane ali pa tudi ne. Za članstvo lahko predpišejo pravila, da le ostanejo v zakonsko določenih mejah, verske skupnosti pa se lahko povežejo tudi z drugimi verskimi skupnostmi v Republiki Sloveniji ali tujini.
- načelo svobodnega delovanja verskih skupnosti se odraža tudi v *načelu prostovoljne registracije verskih skupnosti*. Verska skupnost z registracijo pridobi določene pravice, ki gredo samo registriranim verskim skupnostim, kot je pojasnjeno pri obrazložitvi načela enakopravnosti verskih skupnosti.

- *načelo nepridobitnosti verskih skupnosti.* Namen ustanovitve in delovanja registrirane verske skupnosti ni pridobivanje dobička. Verska skupnost je namreč definirana kot nepridobitno združenje posameznikov. Predlog zakona vsebuje podrobnejše določbe o zagotavljanju nepridobitnosti in nadzoru nad zagotavljanjem nepridobitnosti. V primeru kršenja pravil o nepridobitnosti sta predvidena prekrška. (religije.info 2007: internet)

Bistvene vsebinske razlike med sprejetim Zakonom o verski svobodi in Guličevim predlogom Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih so naslednje:

- namen predloga zakona je zagotoviti ločitev države in verskih skupnosti na eni strani in enakopravnost na drugi. S tem je predlog želel preprečiti situacije, v katerih država preprosto dovoli pretirano prepletanje države in verskih skupnosti. Ravno to pa se je zgodilo s sprejetjem novega Zakona o verski svobodi, saj le ta omogoča prepletanje države in verskih skupnosti.
- predlog zakona zagovarja eno bistvenih sestavin načela o ločitvi države in verskih skupnosti, to je, da država finančno ali kako drugače ne podpira verskih dejavnosti. Predlog pa zagovarja, da je država namesto neposrednega financiranja verskih skupnosti dolžna omogočiti davčne in druge pogoje, v katerih bodo člani in pripadniki verskih skupnosti sami neposredno podpirali njihovo delovanje. Novi Zakon o verski svobodi pa ravna ravno v nasprotju s tem, saj bo država financirala versko dejavnost z javnimi sredstvi, razširili bodo tudi oblike sofinanciranja dejavnosti verskih skupnosti. Zagotavlja pa tudi permanentno financiranje verskih uslužbencev.
- predlog zakona zagovarja tudi načelo enakopravnosti verskih skupnosti, kar pomeni, da imajo vse verske skupnosti enake pravice brez favoriziranja ene ali druge. Predlog zakona tudi ne postavlja pogoja v obliki števila članov ali pripadnikov verskih skupnosti za pridobitev pravic ali obveznosti. V nasprotju s tem pa novi Zakon o verski svobodi zapoveduje ravno te pogoje, favorizira večje verske skupnosti in postavlja pogoje za registracijo v obliki števila članov.

5.4 Glavni argumenti kritikov Zakona o verski svobodi

Številne kritike zakona govorijo predvsem o tem, da zakon ignorira načelo ločenosti države in verskih skupnosti, da je diskriminatoren do manjših verskih skupnosti, hkrati pa privilegira večje, krivičen do neverujočih, da z javnimi sredstvi financira versko dejavnost ter zagotavlja permanentno financiranje verskih uslužbencev, da ne zagotavlja enakosti pred zakonom in da je v številnih točkah nejasen, s tem pa omogoča različne interpretacije posameznih kriterijev.

Dr. Srečko Dragoš poudarja, da je osnutek Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih v celoti napačen, skorajda v vsakem členu lahko najdemo nesprejemljiva ali pa nejasna določila. Izpostavlja pa tri temeljne, najpomembnejše slabosti tega zakonskega gradiva: napačno razumevanje enakopravnosti verskih skupnosti, penetracijo verskih funkcionarjev v državne službe in omejevanje temeljnih pravic otrok. Dragoš pravi, da osnutek zakona izrazito privilegira večje verske skupnosti in diskriminira manjše, ker jim ne podeljuje enakih pravic kot večjim. Poudari tudi, da si v sistemu ločitve države od verskih skupnosti ne smemo privoščiti, da bi že veljavna odstopanja od tega načela utrjevali ali še širili, zlasti ne na področju financiranja verskih potreb iz državnih sredstev. (Dialogi, 11.12. 2004: 186)

Tudi dr. Marjan Smrke poudarja, da država ne sme financirati dejavnosti verskih skupnosti, če naj bi bile država in verske skupnosti ločene. Opozori pa še na nezdružljivost konfesionalnega verskega pouka in javne šole. (Dialogi, 11.12. 2004: 188)

Dr. Aleš Črnič pa pravi, da je osnutek diskriminatoren do manjših verskih skupnosti in v številnih točkah nejasen. Postavlja visoke pogoje za registracijo verskih skupnosti in tako onemogoča številnim religijskim skupinam ustrezno formalno registracijo. Osnutek omogoča tudi številne različne interpretacije posameznih kriterijev, s tem pa dopušča arbitrarnost pri podeljevanju ugodnosti nekaterim verskim skupnostim. (Dialogi, 11.12. 2004: 185)

Po prepričanju dr. Srečka Dragoša ločitve države in verskih skupnosti ni, če ni finančne. Pravi, da na podlagi sprejetega zakona ne bo število katoličanov na Slovenskem nič večje, finančni apetiti klerikov odslej ne bodo nič manjši, ampak večji in verski prostor ne bo bolj pluralen (sproščen), ampak bolj zadržan. Dragoš trdi, da vera, zvezana z državo, deluje kot prisila, ta pa zmanjšuje prepričljivost in ljudi odvrča (in obratno). Ločitveno načelo je dokončno padlo s tem, ko država uzakonja državno financiranje verskih storitev. Dokler

pomaga pri obnavljanju verskih objektov in subvencionira neverske dejavnosti, je še možno zagovarjati (raz)ločenost države od verskih institucij. Ko država prestopi to mejo in začne iz proračuna financirati tudi versko dejavnost verskih funkcionarjev, pa ne gre več za ločitev, ampak za spojitve. Trdi, da je po novem zakonu enakopravnost verskih skupnosti v tem, da se jih večina obstoječih ne sme registrirati, od registriranih pa bodo večje deležne več denarja in manjše manj. (Večer, 10.2.2007: 37)

5.5 Razmerje med državo in cerkvijo po sprejetju novega zakona

Zakon o verski svobodi bistveno presega ustavna določila, ki ločujejo cerkev od države in zapovedujejo enakopravnost verskih skupnosti, saj je oblikovan v korist velikih verskih skupnosti. Ne govori le o verskih skupnostih, temveč o cerkvah in verskih skupnostih. Ta terminologija je uporabljena z namenom poudariti pomen in vlogo Rimskokatoliške cerkve. Enakopravnost ogrožajo tudi določila, ki razlikujejo med registriranimi in neregistriranimi skupnostmi ter določajo pogoje za registracijo. Neregistrirane verske skupnosti ne bodo enakopravne in ne bodo imele takšnih pravic kot registrirane. Npr. po 29. členu država lahko gmotno podpira le registrirane cerkve in verske skupnosti.

Izpovedovanje vere je po ustavi svobodno. Zapoved nevtralnosti in prepoved vmešavanja v posameznikovo svobodo je ključna dolžnost države. Novi zakon pa v drugem odstavku 6. člena navaja, da *»delovanje cerkve ali druge verske skupnosti ne sme nasprotovati morali in javnemu redu«*. Verske skupnosti imajo lahko različna prepričanja, zato je nasprotovanje njihovemu načinu dela zaradi 'morale', če ne posega v pravice in svoboščine drugih oseb, nedorečeno področje. (Poročevalec DZ RS 2007:83)

Enakopravnost verskih skupnosti ima zavezujoč pomen za državo, da ustvari enake pogoje za vse verske skupnosti, da jih na enak način financira in ustvarja enake možnosti in isto pravno podlago za vse. Ne gre za enakopravnost v medsebojnih odnosih, temveč za enakopravnost v odnosu do države. Ta odnos pa se je s sprejetjem Zakona nekoliko spremenil, saj se dejansko z njim državi jemljejo nekatere pravice. Država se naj ne bi vmešavala v delovanje verskih skupnosti, te pa imajo tu proste roke.

6. SKLEP

Cilj moje diplomske naloge je bil raziskati, kakšen odnos je obstajal med državo in Rimskokatoliško cerkvijo pred osamosvojitvijo Slovenije in po njej. Moja hipoteza je bila, da je isto načelo ločitve cerkve od države v obeh obdobjih različno interpretirano.

Pri pisanju sem se osredotočila predvsem na razumevanje načela ločitve cerkve od države, v tem primeru na odnos med Rimskokatoliško cerkvijo in Republiko Slovenijo. Naredila sem dokaj natančen pregled delovanja institucij in politik, ki so bile izvajane. Tema sama bi bila lahko še bolj natančno predstavljena, če bi imela možnost dostopa do vseh podatkov.

Ureditev pravnega položaja verskih skupnosti predstavlja Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji, ki je bil izdelan leta 1976 in velja še danes, kljub temu da mu mnogi pripisujejo veliko pomanjkljivosti. Rimskokatoliška cerkev ima v Sloveniji v primerjavi z drugimi verskimi skupnostmi poseben položaj. Brez dvoma je najbolje organizirana in najbolj dejavna verska skupnost pri nas. Je mnogo več kot samo verska skupnost. Je najstarejša institucionalizirana Cerkev v Evropi. Je zelo močna organizacija in hkrati pomemben družbeni akter, ki se ne ukvarja zgolj z religioznimi vprašanji, temveč skuša in dejansko tudi vpliva na reševanje širših političnih in družbenih vprašanj.

Republika Slovenija je bila pred letom 1991 del večje socialistične države. V socialističnih evropskih državah je bila ločitev med cerkvijo oz. religijo in državo izvajana najbolj skrajno. Socialistične države so tako zavračale popolnoma vse religiozne ideologije. Durham je bil mnenja, da je bila v teh državah formula o ločitvi cerkve in države razumljena kot ideološko politično bojno načelo, ki je služilo izločevanju verskih skupnosti ne le iz države, temveč tudi iz družbe. Na nek način bi lahko rekli, da to drži tudi za Slovenijo v času socializma, vendar pa ta ločitev vseeno ni bila tako ostra kot v drugih socialističnih državah. Rimskokatoliška cerkev je v tistem obdobju delovala bolj na področju zasebne sfere. Cerkev je sicer imela svoja stališča, cilje, naloge, vendar v svojem delovanju ni bila avtonomna. Delovala je tako, da je v veliki meri svoje namere in stališča vnaprej posredovala državi in se v skladu s tem potem tudi ravnala. Bolj ali manj proste roke je Cerkev imela le pri opravljanju verskih obredov, kot so cerkvene poroke in krsti ter pri opravljanju drugih bogoslužnih obredov. Delovala je predvsem na civilnodružbenem področju, medtem ko na državni ravni ni bila prisotna. To se vidi tudi v tem, da so njeni pripadniki organizirali razna predavanja, seminarje,

koncerte ipd. Vidi se, da so bili aktivni na področju kulture in izobraževanja, vendar brez sodelovanja ostalih, za ta področja zadolženih, državnih institucij.

V tem obdobju je opaziti nadzor in kontrolo s strani državnih institucij nad verskimi skupnostmi. Navodila za delovanje teh institucij so prihajala z vrha, od Zvezne verske komisije. V Sloveniji je največjo težo imela Komisija za odnose z verskimi skupnostmi. Ta Komisija je imela vse vzvode v svojih rokah, o vsem je odločala in bila o vsem tudi obveščena. Občinska komisija za verska vprašanja je dejansko ta navodila in nadzor tudi izvrševala. Rimskokatoliška cerkev je imela tako oteženo delovanje v javni sferi, istočasno pa je imela težave tudi znotraj sebe, svoje institucije. Vse pogosteje se je namreč v ospredje postavljajo vprašanje duhovnih poklicev, ki je močno upadalo. Bolj uspešna pa je bila na družbenem področju, saj je začela pogosteje in vidnejše delovati na tej ravni. Pojavljati so se začele tudi kritike, predvsem v verskem tisku, usmerjene proti medijem. Ti naj ne bi dovolj intenzivno in poglobljeno spremljali dogajanj o verskih oz. cerkvenih zadevah. Vseeno pa ocena odnosov med državo in Rimskokatoliško cerkvijo v tem času govori o tem, da so bili ti odnosi korektni in da so se vsa pomembnejša vprašanja reševala v duhu te korektnosti.

Po letu 1991, ko Slovenija postane samostojna in demokratična država, ki spoštuje človekove pravice, pride do sprememb tudi na področju RKC. Odnos med državo in Rimskokatoliško cerkvijo se spremeni. Postane bolj demokratičen in strpen, hkrati pa tudi, do določene mere, pripravljen na kompromis. Z namenom zapolniti vrzel, ki je nastala po prenehanju delovanja Komisije za odnose z verskimi skupnostmi, vlada konec leta 1993 ustanovi Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti. Naloga Urada je, da spremlja položaj verskih skupnosti pri nas in jim nudi strokovno pomoč, poleg tega pa pripravlja tudi gradiva in predloge sklepov za odločanje Vlade Republike Slovenije o zadevah s področja delovanja verskih skupnosti. Lahko bi rekli, da ima podobno vlogo kot jo je imel KOVS v preteklosti. Država ustanovi tudi Mešano krovno komisijo Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije, katere člani so bili tako predstavniki Vlade kot tudi Cerkve. Skupaj so sodelovali na različnih področjih politike, na področju financ, gospodarstva in socialnih zadev, posegli pa so tudi na mednarodno raven. Pri slednjem je bil še posebno aktiven cerkveni del Komisije, saj so si zelo prizadevali, da se globalni odnosi med Rimskokatoliško cerkvijo in Republiko Slovenijo uredijo v skladu z mednarodnim okvirjem in to s Sporazumom med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem. Tako aktivni so bili še pri reševanju vprašanj pravnega položaja verskih skupnosti pri nas ter na področju vzgoje in izobraževanja. Tu so iskali predvsem

soglasja in rešitve glede pouka o religijah, cerkvenem šolstvu in pedagoški vzgoji. Rimskokatoliška cerkev je tako dosegla, da je Teološka fakulteta ponovno postala del Univerze. Cerkev je delovala še na področjih varstva kulturnih spomenikov, denacionalizacije, cerkvenega šolstva in vzgoje, dobrodelne dejavnosti in tudi na področju zdravstva, in sicer z versko oskrbo v zdravstvenih ustanovah in bolnišnicah. Nato pa se znotraj Komisije začno pojavljati trenja, ker si je Vlada privzela popoln nadzor nad njenim delovanjem je Komisija začela izgubljati na prvotnem pomenu. Ustanovljena je bila namreč kot paritetna Komisija dveh enakovrednih sogovornikov, ki se dogovarjata za rešitve sprejemljive za obe strani. Ker temu ni bilo tako, je tedanji ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar razpustil njen cerkveni del. Tako se s prenehanjem delovanja te Komisije ustanovi nova, imenovana Komisija Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve, ki pa ima svoj sedež na Uradu Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti. Tudi ta Komisija, ki je še vedno dejavna, je sestavljena iz predstavnikov države in Cerkve, njena primarna naloga pa je urejanje odnosov med državo in Cerkvijo.

Zadnji večji, lahko bi rekli tretji premik na področju odnosov med državo in cerkvijo, pa se je zgodil s sprejetjem novega zakona, imenovanega Zakon o verski svobodi. Novi Zakon o verski svobodi naj bi predvsem uredil način zagotavljanja verske svobode ter njenega individualnega in kolektivnega uresničevanja. Hkrati pa naj bi uredil tudi pravni položaj verskih skupnosti, tako registriranih kot drugih. Ustrezno naj bi določil merila za registracijo verskih skupnosti in predpisal postopek za njihovo registracijo z ustreznimi pravnimi jamstvi ter določil pravice registriranih verskih skupnosti in naloge pristojnega organa. Zakonu pa nekateri kljub temu očitajo, da bistveno presega ustavna določila, ki ločujejo cerkev od države in zapovedujejo enakopravnost verskih skupnosti, saj je oblikovan v korist velikih verskih skupnosti, z njim pa so bile državi odvzete tudi nekatere pravice. Kaj bo ta Zakon dejansko pomenil pa bomo lahko ocenili že v bližnji v prihodnosti.

Odnos med državo in Rimskokatoliško cerkvijo v Sloveniji bi tako v obdobju pred osamosvojitvijo lahko uvrstili v Roterjev tip odnosov, kjer država zavrača religijo kot takšno. Država zavrača religijo ne glede na njeno doktrinarno obliko ali stopnjo religiozne organizacije, saj dopušča religiozno življenje le v zasebnem okviru. Po letu 1991 bi odnos lahko razvrstili v Pavičevičev tip odnosov vzajemnega sodelovanja, spopadanja za prestiž in suverenost. Z novo ureditvijo razmerja med državo in religijo v Sloveniji pa se že kažejo tendence prehoda v Menschingov tip rivalstva med religijo in državo.

Čisto na koncu, če vse skupaj povzamem, bi lahko rekla, da se je odnos med državo in Rimskokatoliško cerkvijo v Sloveniji v veliki meri spremenil, moja hipoteza pa se je tako potrdila.

7. VIRI IN LITERATURA

SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

- Dowley, Tim, ur. (1992): *Zgodovina krščanstva*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Dunn, William N. (1994): *Public Policy Analysis*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Fink-Hafner, Danica in Damjan Lah, ur. (2002): *Analiza politik*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hogwood, Brian W. in Lewis A. Gunn (1984): *Policy analysis for the real world*. Oxford: Oxford University Press.
- Kerševan, Marko (1989): *Religija in slovenska kultura: ljudska religioznost, civilna religija in ateizem v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Kerševan, Marko (2005): *Svoboda za cerkev, svoboda od cerkve: Cerkev in sodobna družba*. Ljubljana: Sophia.
- Kirn, Andrej (1987): *Sociološke teme: študijsko gradivo*. Ljubljana: Marksistični center Univerze Edvarda Kardelja.
- Kung, Hans (2004): *Katoliška cerkev: kratka zgodovina*. Ljubljana: Sophia.
- Patton, Carl V. in David S. Sawicki (1993): *Basic methods of policy analysis and planning*. Englewood Cliffs (NJ): Prentice-Hall, Inc.
- Ripley, Randall B. (1987): *Policy analysis in political science*. Chicago: Nelson-Hall.
- Roter, Zdenko (1976): *Katoliška cerkev in država v Jugoslaviji 1945-1973*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Roter, Zdenko (1982): *Sociološki preseki slovenske družbe*. Novo mesto: Dolenjski list.
- Slovenski verski muzej (2003): *Zgodovina krščanstva na Slovenskem*. Stična.
- Smrke, Marjan (1996): *Religija in politika: spremembe v deželah prehoda*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Uradni list Republike Slovenije (1998): *Ustava Republike Slovenije*. Ljubljana.
- Weimer, David L. in Aidan R. Vining (1992): *Policy analysis: concepts and practise*. New Jersey: Prentice-Hall.

ČLANKI V REVIJAH OZIROMA ZBORNIKIH

- Čepar ml., Drago (2000): Svoboda religije in prepričanja ter razmerja med državo in verskimi skupnostmi v Sloveniji. V Lovro Šturm (ur.): *Cerkev in država: pravna ureditev razmerja med državo in cerkvijo*, 313–360. Ljubljana: Nova revija.
- Čokl, Vanessa (2007): Paragrafi prepira. *Večer*, 10.2., 37.
- Črnič, Aleš, Dragoš, Srečko, Smrke, Marjan (2004): Novi zakon o verskih skupnostih: vprašanja sociologom. Maribor: *Dialogi* 40(11/12), 185–191.
- Dragoš, Srečko (2001): Cerkev/Država: Ločitev ali razločitev. V Ivan Hvala (ur.): *Država in cerkev*, 41–56. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Orehar, Metoda (2000): Svoboda religije proti ločitvi države in religije. V Lovro Šturm (ur.): *Cerkev in država: pravna ureditev razmerja med državo in cerkvijo*, 17–51. Ljubljana: Nova revija.

DOKUMENTARNO GRADIVO ARHIVA REPUBLIKE SLOVENIJE (1980–1990)

- Odposlanstvo Vlade SFRJ pri Svetem sedežu, 4.
- Zvezna verska komisija, 17–21.
- Občinske komisije za verska vprašanja, 36–44.
- Informacije raznih ustanov, 68–82.
- Slovensko duhovniško društvo, 91.
- Splošni arhiv, 104–107.
- Socialno zavarovanje duhovnikov, 120.
- Verski tisk, 132–134.
- Organizacije, 144.
- Zabeležke o pogovorih na Komisiji, 150.
- Delovna skupnost KVV, 153.

DOKUMENTARNO GRADIVO URADA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VERSKO SKUPNOSTI

- Skupna komisija za ureditev odnosov med Cerkvijo in državo pri Slovenski škofovski konferenci (1991): *Skupno poročilo*. Ljubljana.
- Ministrstvo za kulturo (1993): *Poročilo o denacionalizaciji cerkvenega premoženja*. Ljubljana.
- Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (1993). *Poročilo o delu Mešane krovne komisije*. Ljubljana
- Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (1994): *Informacija o dosedanjih razgovorih v okviru Mešane krovne komisije Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije*. Ljubljana.
- Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (1994): *Pobuda za sklenitev Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem*. Osnutek. Ljubljana
- Slovenska škofovska konferenca (1995): *Izhodišča za začetek konkretnega in pravičnega reševanja gmotnih temeljev za delovanje Cerkve*. Podkomisija za gospodarstvo, finance in socialo. Ljubljana.
- Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (1995): *Informacija o delu Mešane krovne komisije- cerkveno premoženje*. Ljubljana.
- Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (1995): *Poročilo seje Krovne komisije*. Ljubljana
- Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (1995): *Stališče cerkvenega dela krovne komisije do pregleda položaja RKC v RS*. Ljubljana.
- Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (1997): *Odločba Vlade o ustanovitvi Komisije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve*. Ljubljana.
- Urad Vlade republike Slovenije za verske skupnosti (1997): *Teme pogovorov Komisije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve*. Ljubljana.
- Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (1999): *Soglasje Komisije Vlade Republike Slovenije za rešitev odprtih vprašanj Rimskokatoliške cerkve in Komisije Slovenske škofovske konference za ureditev odnosov z državo*. Ljubljana.
- Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (2000): *Sporazum med Slovensko škofovsko konferenco in Vlado Republike Slovenije o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski*. Ljubljana.

INTERNETNI VIRI

- Religije.info (2007): *Dokumenti. Področni Zakon*. Dostopno na <http://www.religije.info/DrzavaCerkev/index.htm> (15. januar 2007)
- RKC (2006): *Slovenska škofovska konferenca*. Dostopno na <http://www.rkc.si/ureditev/ssk.html> (22. junij 2006)
- Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (2006): *Naloge in cilji UVS*. Dostopno na http://www.uvs.gov.si/si/urad_vlade_rs_za_verske_skupnosti/ (6. december 2006)
- Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti (1976): *Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji*. Dostopno na http://www.uvs.gov.si/fileadmin/uvs.gov.si/pageuploads/CISTOPIS_ZAKONA_-_ius_info.doc (18. januar 2007)
- *Spletni arhiv Dela 2007*. Dostopno na www.delo.si (30. januar 2007)
- *Spletni arhiv Večera 2007*. Dostopno na www.vecer.si (30. januar 2007)

OSTALI VIRI

- *Predlog Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v Republiki Sloveniji (prva obravnava)*. Ljubljana: Poročevalec DZ RS, 41/1996, 93.
- *Predlog Zakona o verskih skupnostih (prva obravnava)*. Ljubljana: Poročevalec DZ RS, 44/1998, 53.
- *Predlog Zakona o začasnem delnem zadržanju vračanja premoženja Cerkvam in drugim verskim skupnostim oziroma redovom, razen vračanja sakralnih objektov*. Ljubljana: Poročevalec DZ RS, 19/1995, 3.
- *Predlog Zakona o verski svobodi in verskih skupnostih*. Ljubljana: Poročevalec DZ RS, 62/2005, 3.
- *Predlog za pripravo izhodišč za pogajanja o sklenitvi Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem*: Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti, 24. 6. 1994.
- *Zahteva Državnega sveta, da Državni zbor ponovno odloča o Zakonu o verski svobodi*. Ljubljana: Poročevalec DZ RS, 2/2007, 83.
- *Zakon o verski svobodi (2007)*. Ljubljana: Ur. l. RS 14, 1533.

8. PRILOGE

8.1 Priloga A: POJEM »POLICY«

Pojem »policy« se pogosto ne prevaja, temveč se uporablja kar angleški izraz policy. Neposredno ga lahko prevajamo v slovenski jezik le v določenih primerih, npr. ko uporabljamo množino (politike) ali pa ko s pridevniki opisujemo zvrst politike kot »policy« (javna, kmetijska, zdravstvena, regionalna, evropska ipd.). S pojmom 'politika' namreč ne moremo nedvoumno sporočiti, da govorimo o politiki kot »policy«. (Fink-Hafner in drugi 2002: 8)

Termin »policy« vsakodnevno uporabljajo tako akademiki kot tudi strokovnjaki, uporablja pa se na več načinov. Hogwood in Gunn tako ločita deset različnih načinov uporabe tega termina.

- *»policy« kot oznaka za področje dejavnosti*

Uporaba pojma 'policy' kot poimenovanje področij vladnih aktivnosti je le začetna točka. Pokriva pretekle, sedanje in potencialne dejavnosti. Ne razlikuje med 'policy' kot želja in 'policy' kot dosežek, ne loči 'policy' kot akcija in 'policy' kot neakcija. Vsakodnevna uporaba termina policy 'polja' in 'področja' kaže na stopnjo omejenosti definicije, kar pa ne vzdrži, če npr. želimo zarisati ostro ločitveno linijo med ekonomsko, zunanjo in varnostno politiko.

- *»policy« kot izraz za splošni namen ali zeleno stanje zadev*

Ta pojem se uporablja za širše namene vladnih dejavnosti na enem področju. Opisuje stanje zadev, ki bi prevladovale pri doseganju ciljev.

- *»policy« kot specifični predlogi*

Časopisi bodo za uporabo pojma 'policy' pogosto našli poročila določenih delovanj, za katere bi politične organizacije (interesne skupine, stranke ipd.) rade videle, da jih podpre vlada. Takšni predlogi pa morajo biti povezani z drugimi predlogi.

- *»policy« kot odločitve vlade*

Case-study pristop je pogosto favoriziran s strani političnih znanstvenikov. Teži k temu, da se osredotoči na določene odločitve. Policy analitiki so zelo dovzetni za navdušenje pri poglavitnih odločitvah. Lahko bi vzeli širši vpogled v smislu iskanja vzorcev povezanih odločitev in v daljšem časovnem obdobju. To bi se potem razširilo na vprašanje, kaj se zgodi »po« trenutku izbire in tudi na vprašanje implementacije in dejanskih produktov.

- *»policy« kot uradno pooblastilo*

Ko je zakonodaja predpisana, takrat je 'policy' izvršena oz. implementirana. Prehod je zelo pomembna stopnja v policy procesu, vendar pa nam to ne pove, kaj se zgodi kasneje. Vse se namreč ne zgodi na tej stopnji.

- *»policy« kot načrt*

Pomeni definiran in relativno specifičen delokrog vladnih aktivnosti, ki vključujejo tudi določene sklope zakonodaje, organizacije in virov. Ti načrti se ponavadi kažejo v tem, da služijo kot sredstva, s katerimi vlade sledijo svojim širšim ciljem.

- *»policy« kot produkcija*

Tukaj je pojem 'policy' viden kot, kaj vlada dejansko izvaja v nasprotju s tem, kar je obljubila. Takšne produkcije imajo lahko veliko oblik. Te so plačevanje denarnih ugodnosti, pobiranje davkov, servisna dostava ipd. Včasih je tu težko določiti, kaj je končni »output« vladne politike na določenem področju.

- *»policy« kot rezultat*

Drugi način gledanja na pojem 'policy' pa so pogoji in kaj je bilo z njimi pravzaprav doseženo. Razlikovanje med produkcijo in rezultati je pogosto nejasno ali zamegljeno, zato je to včasih težko prenesti v prakso, čeprav je izredno pomembno. Če razmišljamo o 'policy' kot

pojmu rezultatov, potem nam to lahko onemogoči, da podamo oceno o tem, ali je izjavljen namen politike resnično tisto, kar je 'policy' dejansko želela doseči.

- *»policy« kot teorija oz. model*

Vse 'policy' vsebujejo domneve glede tega, kaj vlade lahko naredijo in kakšne bi lahko bile posledice njihovih dejanj. Te domneve so sicer redkokdaj izrečene, vendar pa kljub temu politike vsebujejo teorije oz. modele.

- *»policy« kot proces*

Ta aspekt 'policy' vključuje potek, ki traja dlje časa. Tu potrebujemo ustrezno podlago, ki nam bo dovoljevala razširjeno študiranje zapletenosti teh procesov. (Hogwood in Gunn 1984: 12-19)

8.2 Priloga B: Zapisi pogovorov na Komisiji za odnose z verskimi skupnostmi

Zapisi so razporejeni posamezno po letnicah od leta 1980 do leta 1989.

LETO 1980

Za leto 1980 so zabeleženi naslednji zapisi:

- zapis o pogovoru s koprskim škofom dr. Jenkom v Portorožu,
- zapis o pogovoru s profesorjem Teološke fakultete dr. Perkom,
- obisk predstavnikov drugih cerkva v Sloveniji,
- zapis o obisku generalnega sekretarja Mednarodnega združenja za varstvo verske svobode Piera Lauaresa na Komisiji,
- zapis o pogovoru z drugim sekretarjem veleposlaništva ZDA v SFRJ Dennisom D. Bennetom in ameriškim vicekonzulom v Zagrebu Danielom H. Sandersom,
- zapis o pogovoru s prodekanom Teološke fakultete dr. Benediktom in s profesorjem Perkom,
- zapis pogovora z župnikom iz Sovodenj ob Soči (Italija),
- poročilo o obisku predsednika Šinigoja pri ljubljanskem nadškofu Alojziju Šuštarju,

- zapis o pogovoru z mariborskim škofom Grmičem,
- poročilo o pogovoru z glavnim urednikom časopisa Družina dr. Klemenčičem,
- zaznamek o pogovoru v Mariboru v zvezi s problematiko brezcarinskega uvoza orgel za potrebe mariborske stolnice in vprašanjem dozidave nad škofijsko garažo za potrebe škofijske knjižnice,
- zapis o pogovoru z župnikom pri Sv. Križu na Žalah Antonom Rojcem,
- pogovor s škofom Leničem v prostorih Komisije,
- poročilo o obisku v Mariboru v zvezi z zamenjavo Grmiča in imenovanje novega škofa Krambergarja 13. novembra 1980,
- zapis telefonskega pogovora z urednikom časopisa Družine dr. Klemenčičem in škofom Leničem glede oprostitve prometnega davka za namizni koledar za leto 1981 ter brošuro Naravno urejanje rojstev,
- zapis pogovora z glavnim urednikom časopisa Družine dr. Klemenčičem,
- zapis o obisku opata stiškega samostana Antona Nadraha pri tovarišu Šinigoju,
- zapis o pogovoru z ljubljanskim nadškofom A. Šuštarjem,
- zapis o pogovoru s škofom Grmičem.

Naslednji pogovori pa so opisani podrobneje:

- Zapis pogovora z glavnim urednikom časopisa Družine dr. Klemenčičem je bil opravljen v prostorih Izvršnega sveta SRS, prisostvovala sta gospod Šinigoj in gospod Pristovšek.

Zapisano je, da je predsednik Šinigoj pojasnil, da je želel ta pogovor zaradi nekaterih člankov v takratnih zadnjih številkah časopisa Družine, ki so se nanašali na obravnavo verskih in cerkvenih vprašanj v poročanju sredstev javnih informacij, zlasti RTV. Bil je mnenja, da je šlo za tri vrste problemov, in sicer poročanje o pomembnejših dogodkih iz verskega in cerkvenega življenja. Drugo vprašanje se je navezovalo na korektnost besedil in tu je imel KOVS stališče, da so pripombe pripravljene proučiti. Tretje pa je prenos verskih obredov po televiziji. Šinigoj je dejal, da je v 44. številki časopisa Družina iz leta 1980 poziv, da naj se verniki vključujejo v javno obravnavo o osnutku pogovora o RTV za prihodnje obdobje, v katerih pa ni niti besedice o tistih spremembah, ki jih želijo naši bralci. Oglasili naj bi se z zahtevo o prenosu vseh verskih obredov, zato da kasneje nihče ne bi mogel očitati, da niso spregovorili. Takšna zahteva pa je v nasprotju z njihovo pozitivno zakonodajo o položaju

verskih skupnosti. Zato se članek lahko razume tudi kot poziv na pritisk, da bi se mimo ustavnih institucij dosegla sprememba zakona. Tudi na teološkem seminarju za laike se je pozivalo k podpisu peticije z RTV zahtevo.

KOVS je povedal, da je zahteva po vključitvi RKC v oddaje RTV nesprejemljiva. Klemenčič je trdil, da je poročanje o cerkvenih dogodkih zadovoljivo. Imajo pripombe s korektnostjo posameznih besedil (prevodi v filmih niso vedno korektni, izpuščajo verske izraze). Tudi s knjigami je podobno, izpuščene so besede verskih pomenov. Izpostavi se primer, da RTV odklanja čestitke za god. Glede tretjega pa: "Časopis družina se ne poteguje za prenos verskih obredov po RTV in se tudi v bodoče ne misli vključevati." Šinigoj je omenil primer nedavne prepovedi študentskega lista Tribuna zaradi pisanja, ki žali verska čustva občanov. To je dokaz, da so želeli dosledno spoštovati vzpostavljena načela medsebojnih odnosov, čeprav naj bi zaradi tega nastopile težave s študenti.

- Zapis telefonskega pogovora z urednikom časopisa Družine dr. Klemenčičem in škofom Leničem glede oprostitve prometnega davka za namizni koledar za leto 1981 ter brošuro Naravno urejanje rojstev. Ni navedeno, kje se je pogovor vršil, zapisano pa je naslednje:

Časopis Družina je obvestil bralce, da je izdal namizni koledar za leto 1981 z visoko ceno, ker koledar ni oproščen prometnega davka, ter hkrati objavil tudi brošuro.

V skladu z določili prvega odstavka 36. člena Zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v prometu (Ur.l. SFRJ št. 33/72) oziroma prvega odstavka 16. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah tega zakona (Ur.l. SFRJ št. 58/75) si je založnik v zvezi z oprostitvijo davka na promet tu omenjenih proizvodov dolžan priskrbeti mnenje pristojnega organa o tem, da gre za proizvode iz te točke, preden jih da v promet. V Sloveniji daje mnenje Republiški komite za kulturo in znanost. Glede publikacij v izdaji verskih skupnosti zaprosi za mnenje Republiško versko komisijo, ki poda mnenje, ali gre za publikacije v smislu določil 1. odstavka 9. člena Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti, torej za strokovne publikacije v smislu določil Zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v prometu. Verske skupnosti pa ne morejo izdajati tiskanih stvari preko okvirov 9. člena Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti v

Sloveniji. V takšnih primerih bi formalno morale najti drugega založnika, mnenje o oprostitvi prometnega davka pa mora temeljiti na drugih kriterijih.

Stališče KOVS glede koledarja je, da se namizni koledarji vseh vrst smatrajo kot propagandno gradivo in ni deležno oprostitve prometnega davka. Publikacija je tehnični priročnik opisa te metode, opremljen s slikovnim gradivom, in je kot tak priročnik, ki bi ga lahko izdala katerakoli ustrezna javna ustanova, zato ni verski tisk. Kriteriji za oprostitev so torej drugi, znanstveni, potrebno pa je najti drugega založnika. Lenič se s tem ni strinjal.

- Pogovor z župnikom pri Sv. Križu na Žalah Antonom Rojcem je bil opravljen na sedežu Komisije v Ljubljani.

Zapis pravi, da se je župnik oglasil neformalno, da bi Komisijo obvestil o stanju v zvezi z lokacijo nove cerkve na Žalah. V zvezi s tem je v stalni zvezi s Komisijo za odnose z verskimi skupnostmi pri Skupščini mesta Ljubljane. Najbolj bi morala biti za hitro gradnjo zainteresirana delovna organizacija Žale, saj je po dogovoru s pokojnim nadškofom Pogačnikom z gradnjo nove cerkve na Žalah povezan tudi prenos celotnega zemljiškega kompleksa Žal, ki je trenutno v zemljiškoknjižni lasti pokopališkega sklada pri ljubljanski nadškofiji, v družbeno last.

- Poročilo o pogovoru z glavnim urednikom časopisa Družina dr. Klemenčičem

Do pogovora je prišlo zaradi članka v 36. številki Družine z naslovom "Kako sem doživel Drago?". Ta članek ocenjuje Drago kot dobrohotno in kot obliko dialoga z dobro mislečimi in odkritimi marksisti.

Ta Draga pa je bila v resnici našemu sistemu apriorno sovražna in ne dobrohotna, saj je bila protijugoslovanskega značaja. Do sedaj je bilo pisanje časopisa Družina ocenjeno pozitivno, od sedaj pa negativno. KOVS je opozoril na občutljivost tematike o krivičnem očitku izdajstva Katoliške cerkve med 2. svetovno vojno. Klemenčič je odgovoril, da se s KOVS strinja, da Draga ni bila dobronamerna. Pravi pa tudi, da v časopisu Delo niso povedali vsega s predavanja.

Ko se Klemenčiča vprašali, zakaj so pisali o Dragi, je odgovoril, da dolgo niso, sedaj pa so pod kontrolo Vatikana, saj sta tam dve osebi, Slovenca, Franc Dolinar, v službi arhiva, in Roman Rus, ki dela na vatikanskem radiu. Oba časopis Družina redno spremljata, prevajata in to dajeta v pregled vatikanskim službam. Tako je časopis Družina začel dobivati očitke, da je postal režimski privesek in trobilo oblasti. Klemenčiču so tudi čestitali za imenovanje v vatikansko delegacijo za UNESCO. Nato je postavil dve vprašanji glede bodočih odnosov s Komisijo. Prva so pisma posameznikov, ki pišejo v uredništvo o krivicah v družbenih odnosih, ker so verniki. On je to od nekdaj reševal tako, da je o tem obveščal Komisijo, ki se je potem za stvari zavzela. Meni, da je to bolj učinkovito kot pisanje v javnosti. Vprašal je tudi, ali lahko pride na Komisijo na pogovor o člankih in politikah, ki so vroče. To bi bilo kot predhodno obvestilo Komisiji in bi bilo za časopis boljše, če bi tako dobil za objavo zeleno luč.

- V zapisu pogovora z župnikom iz Sovodenj ob Soči (Italija) je omenjeno, da se je ustavil na Komisiji, ker je bil v Ljubljani, in tako poročal o razmerah v goriški nadškofiji. Poročal je, da je stanje boljše, ni pa zadovoljivo. Trdil je, da je samo en stavek z dvojezičnim napisom v nadškofijskem ordinariatu.
- Zapis o pogovoru s prodekanom Teološke fakultete dr. Benediktom in profesorjem Perkom pravi, da sta se oglasila, ker sta imela delovno dolžnost. V okviru seznanjanja z družbenoekonomskimi in političnimi priložnostmi v Jugoslaviji sta želela spoznati tudi odnose med državo in cerkvijo oz. položajem in vlogo vere in cerkve pri nas. Rečeno jima je bilo, da gre za gledanje nekaterih profesorjev Teološke fakultete na položaj vernikov in cerkve pri nas, pri čemer se njihove ocene razlikujejo od ocen vodstva Katoliške cerkve na Slovenskem, tako od prejšnjega ljubljanskega nadškofa in metropolita Pogačnika kot do tedanjega nadškofa in metropolita Šuštarja.

LETO 1981

Za leto 1981 so zabeleženi naslednji zapisi:

- informacije o pogovoru z nadškofom Šuštarjem ob novoletnem sprejemu,
- pogovor s Šuštarjem,
- pogovor s Šuštarjem

- pogovor s Šuštarjem in opatom Nadraham,
- pogovor tovariša Pristovška in nadškofa Šuštarja,
- pogovor s prodekanom Teološke fakultete Benediktom in profesorjem Perkom,
- pogovor s komentatorjem BBC Mauriciom Genton,
- pogovor z glavnim urednikom Družine Klemenčičem,
- pogovor z novim upravnikom časopisa Družine dr. Cudermanom,
- zapis o obisku avstrijskega konzula v Ljubljani,
- pogovor z mariborskim škofom dr. Krambergarjem,
- pogovor z vodstvom SDD,
- pogovor s škofom SPC iz Zagreba,
- pogovor namestnika predsednika Komisije s predstavniki evangeličanske cerkve v Sloveniji,
- pogovor z drugimi verskimi skupnostmi,
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem,
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem in pomožnim škofom Leničem 1. 10. 1981,
- pogovor z župnikom Bohincem,
- pogovor z nadškofom Šuštarjem,
- pogovor z novim dekanom Teološke fakultete prof. dr. Perkom ter prodekanom Benediktom,
- pogovor s Šuštarjem,
- pogovor s škofom Leničem,
- pogovor namestnika predsednika Pristovška s škofom Grmičem,
- pogovor med Šuštarjem in Leničem.

- Zapis pogovora z župnikom Bohincem pravi, da se je župnik oglasil z namenom pojasniti svoje okoliščine glede svoje odstavitve z dekanskega mesta. Vesel je bil razbremenitve, motilo pa ga je, kako so ga odstranili. Motile so ga zlasti geste nekaterih, tudi novega dekana, ki so ga imenovali kot župnika za komuniste. Šuštarju je demonstrativno vrnil pooblastilo za urejanje rešitev problema stiškega samostana, vendar ne bo opustil angažiranja. Omenil je tudi govorice o gospodu Šuštarju kot možnem kardinalu, ki naj bi celo nasledil gospoda Koniga v Kongregaciji za dialog z nevernimi. Menil je, da mu je papež naklonjen, da pa ima nasprotnike v vatikanski desnici, ki mu ne more odpustiti njegovega prožnega razlaganja okrožnice *Humanae vitae* ter zavzemanja za skupinsko spoved na švicarski škofijski sinodi, ki jo je organiziral.

- Zapis o obisku avstrijskega konzula v Ljubljani govori le o tem, da se je konzul oglasil na Komisiji zgolj vljudnostno in se zanimal o odnosih z verskimi skupnostmi v Sloveniji.
- Zapis pogovora z novim upravnikom dr. Cudermanom pravi, da je le-ta zamenjal gospoda Merlaka in meni, da se časopis Družina preveč ukvarja z novicami in premalo z versko naravnostjo in proglasitvijo. Predhodno sta se s Klemenčičem ustavila na Komisiji z vlogo na samoupravno skupnost za ekonomske odnose s tujino glede uvoza fotostavka za potrebe tiskanja časopisa Družine in drugih glasil ter publikacij katoliške cerkve v Sloveniji. Prosil je za posredovanje Komisije za ugodno rešitev vloge.

Ne strinja se s tistimi, ki politiki dajejo prednost pred vero. Pravi, da je Šuštar človek, ki bi utegnil uvesti neke vrste samoupravljanje, demokratično soodločanje v cerkvi, čemur služi njegova želja, da razna delovna telesa v cerkvi prevzamejo svoje funkcije in odgovornost. Ne bo se vmešaval v malenkosti, medtem ko je Pogačnik naredil vse sam.

- Zapis pogovora z glavnim urednikom Družine Klemenčičem govori o tem, da je Klemenčič po telefonu zaprosil Šinigoja za pogovor. Želel je pojasniti neljubo zadevo glede zapisa o odprtju Slovenskega doma v Parizu. Organizator ustanovitve doma je bil nekdanji sodelavec belogardistične policije in politični emigrant duhovnik Nace Čretnik, direktor za dušno pastirstvo med Slovenci v Franciji. Klemenčič je dejal, da je zadeva zanj in za nadškofa zelo težka in išče način, kako popraviti slab vtis v javnosti. Pravi, da Čretnika pozna kot tistega, ki kritizira naše razmere, njegove zgodovine pa ni poznal. To naj bi bil pastoralni obisk zaradi pomena doma kot verskega in kulturnega središča. Dom je namenjen vsem Slovencem. Klemenčič je zaradi tega dobil nadškofov ukor najverjetneje zato, da stvar potegnejo nazaj. Možno je, da so časopis Družina in krogi povezani z njim poskusili manipulirati s škofom.
- Zapis pogovora s komentatorjem BBC-ja Mauriciom Genton pravi, da je komentator za pogovor zaprosil preko Komiteja, z namenom, da bi dobil osnovne informacije o urejanju odnosov med družbo in verskimi skupnostmi ter o stanju teh odnosov. To tematiko uvršča v sklop poročanja o družbenih razmerah v Jugoslaviji po Titu.

Pristovšek se je strinjal z ugotovitvijo o prevladujoči vlogi Katoliške cerkve na verskem področju v Sloveniji ter opozoril na ustavno načelo in prakso enakega obravnavanja vseh delujočih verskih skupnosti pri nas. Pristovšek je podal ugodne ocene in mnenja izraženega v govorih predsednika Komisije in predstavnikov verskih skupnosti na novoletnem sprejemu.

LETO 1982:

- zapis pogovora z generalnim konzulom Velike Britanije E. Roslingom,
- zapis pogovora z nadškofom Šuštarjem in pomožnim škofom Leničem,
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem v hotelu Bellevue,
- pogovor tovariša Ribičiča in tovariša Šinigoja z apostolskim pronuncijem v SFRJ gospodom Michelom Cecchinijem,
- pogovor s predstavniki drugih verskih skupnosti,
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem,
- zapis o obisku patra dr. Leskovca, vodje slovenske oddaje radia Vatikan,
- pogovor z glavnim urednikom časopisa Družina Klemenčičem in upravnikom Cudermanom,
- zapis o obisku asistenta za pastoračijo študentov dr. Rudija Koncilje,
- pogovor s patrom Cirilom Božičem,
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem in Leničem,
- pogovor s pleterskim priorjem Janezom Drolcem,
- pogovor z duhovnikom Jožetom Bajzkom,
- pogovor z naslovnim škofom dr. Grmičem,
- pogovor s knjižničarjem NUK Rybarjem,
- pogovor s predsednikom SDD Romanom Kavčičem,
- pogovor z nadškofom Šuštarjem,
- pogovor z Grmičem in Rajhmanom,
- pogovor s tajnikom Mohorjeve družbe, tovarišem Vodebom,
- pogovor z nadškofom Šuštarjem, z dekanom Teološke fakultete dr. Perkom in prodekanom dr. Oražmom,
- pogovor s tajnikom SDD Rutarjem,
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem,
- pogovor s knjižničarjem NUK Rybarem,

- pogovor z grosupeljskim župnikom Bohincem,
- pogovor s tajnikom SDD Rutarjem.

- Zapis pogovora z grosupeljskim župnikom Bohincem govori, da se je Bohinc oglasil na Komisiji na lastno pobudo, predvsem kot blagajnik SDD, ker ga je skrbela finančna plat glede tiskanja novega katekizma za 7. razred. Obstajala je možnost, da zaradi spornih besedil ne bi izšel. Predlagal je, da Komisija posreduje pri medškofijskemu katehetskemu svetu, ki je prevajal ta katekizem, da se sporna besedila zamenjajo z drugimi. Možna zaplemba bi močno okrnila blagajno SDD, hkrati bi se to lahko interpretiralo kot nezmožnost društva, da še naprej tiska veroučne knjige, zlasti nove. Poleg tega je omenil bone za bencin in potrdila za prehod čez mejo, za katere je pooblaščen škofijski ordinariat. Dejal je, da bodo člani SDD prav gotovo diskriminirani, saj škofije ne bodo ponižno prosili za bone oz. potrdila. Menil je, da bi bilo za člane nujno najti drugo rešitev.
- Do pogovora s knjižničarjem NUK Rybarem je prišlo na njegovo željo. Povedal je, da ga je Grmič obvestil, da naj bi Rybar kandidiral za predsednika Mohorjeve družbe. To ga je presenetilo, ker doslej ni bil član odbora, čeprav že dolgo časa sodeluje kot zgodovinar pri izdajanju edicij družbe, predvsem koledarja. Če bi bil izvoljen, bi bil funkcijo pripravljen sprejeti. Za pogovor na Komisiji je zaprosil zato, ker je njegova izvolitev negotova. Mislil je, da bodo tisti, ki želijo zagotoviti večji cerkveni vpliv v Mohorjevi družbi, ocenili odstop Grmiča od kandidiranja kot slabost in se ne bodo zadovoljili z njim kot kompromisnim kandidatom. Govorilo naj bi se o nasprotni kandidaturi listi s predsednikom, ki bi bil bolj sprejemljiv za skrajneže, kajti po oceni nekaterih cerkvenih krogov in klerikalno nastrojenih laikov naj bi bil tedaj trenutek, ko bi se lahko prevzelo Mohorjevo družbo v svoje roke. Lahko bi se eliminiral Grmičev vpliv in pozitivno nastrojenih katoliških laikov v Mohorjevi družbi. Ker so bili poverjeniki duhovniki, je menil, da bi bila njegova kandidatura uspešna le, če jo bo podprl Šuštar. Rybar je menil, da bi bil glede Mohorjeve družbe potreben pogovor z nadškofom pred občnim zborom.
- Zapis pogovora s tajnikom Mohorjeve družbe, tovarišem Vodebom govori, da se je Vodeb oglasil z željo, da bi seznanil Komisijo s predlogi glede nove sestave vodstva Mohorjeve družbe. Predsednik družbe naj bi postal Miloš Rybar, Grmič pa naj bi ostal

član odbora. Vodeb je odstopil s položaja tajnika in članskega mesta v odboru zaradi napadov nanj s strani poverjenikov.

Zapis pogovora s knjižničarjem NUK Rybarjem nam pove, da je Rybar prinesel tako imenovani Književni glasnik Mohorjeve družbe in navedel nekaj zanimivosti. Škof Kramberger za koledar Mohorjeve družbe 1983 ni hotel napisati članka od obletnici Slomškove smrti in tako se je njegovo zoperstavljanje nadaljevalo. Izogibali so se Grmičevemu imenu, tako ga ni zaslediti v zgodovini mariborske škofije, in sicer v publikaciji Tuja in moja cerkev. Družba je kot kaže s Šuštarjevem prihodom prenehala izdajati Novo mladiko, ki bi v določenih okoliščinah in pogojih lahko postala revija za verne slovenske zdomce ter izseljence, in sicer z namenom, da bi postala konkurenca t.i. Naši luči.

Rybar je tudi opozoril, da bo naslednje leto stoletnica Rožmanovega rojstva. V Stresovi knjigi iz leta 1979, imenovani Jugoslovanski marksizem in religija, ki govori o razvoju povojne jugoslovanske marksistične teorije religije, je opaziti zanimivo Stresovo stališče. To stališče je, da je Rožman napravil hudo napako, ko je politična nasprotja med vojno deklariral kot verska nasprotja, kot boj med komunizmom in cerkvijo.

- Do govora z duhovnikom Jožetom Bajzkom je prišlo na njegovo prošnjo. Prišel je zaradi sociološkopolitične ankete med verujočimi skupinami, s pomočjo katere je želel pripraviti svoj doktorat iz sociologije na Univerzi v Italiji. Anketni listi so mu bili v postopku pred sodnikom za prekrške zaplenjeni, on sam pa je bil obsojen na denarno kazen. Kazen še ni bila pravnomočna zaradi njegove pritožbe. Dejal je, naj mu Komisija njegov anketni vprašalnik cenzurira, naj črta vprašanja, ki naj bi bila politična, sam pa bi potem v sodelovanju s sociologijo na FSPN z delom nadaljeval v skrčeni obliki. Odgovor Komisije se je glasil, da za takšno cenzuriranje niso pristojni in tudi ne za to, da bi dajali neka dovoljenja za anketiranje med verniki. Menili so, da v kolikor bi se pri tem držal verske vsebine, ne bi prišlo do teh posledic. V svojem primeru naj bi ločil dve vprašanji. Kaznovan je bil zato, ker je izkoristil verske skupnosti za testiranje političnega razpoloženja ljudi. To je politična in ne verska zadeva, dejavnost. Drugo vprašanje pa je, kako lahko kot zasebnik na legalno dovoljen način anketira skupine državljanov v SR Sloveniji o vprašanjih, ki presegajo verski značaj. Anketiranje je opravil zase, za potrebe svojega doktorata na tuji univerzi. Naš zakon pa določa, da je raziskovalne dejavnost stvar posebnega

družbenega pomena in da jo lahko opravljajo posebej pooblašene delovne organizacije po načrtih, ki jih predložijo raziskovalni skupnosti

- Do pogovora s patrom Cirilom Božičem je prišlo, ko je poklical in povedal, da tega leta ne bodo mogli imeti procesije za praznik sv. rešnjega telesa. Formalno zato, ker so zamudili petnajstdnevni rok za vložitev prošnje. Poleg tega pa se v obrazložitvi navaja tudi trditev, da bi procesija ovirala promet, čeprav je bilo prejšnje leto po isti poti odobreno. Zato je Božič prosil Komisijo za posredovanje ne glede na zamujeni rok. Odgovor Komisije je bil, da je zavrnilna odločba že izdana in tu ni moč ničesar storiti, saj je organ postopal skladno z zakonom.
- Zapis o obisku asistenta za pastoračijo študentov dr. Rudija Koncilje govori, da je prišel v zvezi z osebno zadevo. Oglasni oddelek časopisa Delo, ki sprejema osmrtnice, ni želel sprejeti besedila zahvale v časopisu ob smrti njegovega očeta, sicer partizana in odlikovanca. Uslužbenka je dejala, da tako besedilo lahko objavijo le s privolitvijo Komisije. Odgovor Komisije je sledil, Pristovšek je govoril z glavnim urednikom časopisa Dela. Zadevo so uredili tako, da je bilo besedilo objavljeno.
- Zapis o obisku patra dr. Leskovca, vodje slovenske oddaje radia Vatikan, govori, da je bil Leskovec v Sloveniji zaradi snemanj raznih cerkvenih zborov, zato je prišel tudi na Komisijo. V spremstvu predsednika Komisije je Leskovec obiskal RTV. Ob tem je pojasnil, da nima uradnih pooblastil Vatikana za navezovanje stikov med obema radijskima hišama. Njegova želja je, da bi iz arhiva RTV dobil posnetke slovenske cerkvene glasbe. Dogovorjen je bil z bolj kvalitetnimi cerkvenimi zbori in želel bi najeti snemalni studio na radiu. S kvalitetno izvedeno in tehnično dobro posneto glasbo bi lahko slovensko glasbeno kulturo bolje afirmiral v okviru vatikanskega radia. Tako s strani RTV, Komiteja kot Komisije je bila patru Leskovcu zagotovljena pomoč in dogovorili so se za nekatere konkretne realizacije. Komisija se je zavezala pokrivati finančne stroške. Slovenska oddaja v Vatikanu je imela zaenkrat petnajstminutni večerni program, v bodoče pa predvidevajo pol ure.

- Na informativni pogovor je generalni konzul Velike Britanije E. Rosling prišel zaradi zanimanja o odnosih med družbo in verskimi skupnostmi v Sloveniji. Tovrstni letni obiski ameriških in britanskih diplomatov na Komisiji so bili običajni.

LETO 1983:

- zapis o pogovoru s priorjem Drolcem (prisostvovali so Šinigoj, Pristovšek in Smole),
- zapis o pogovoru z upravnikom časopisa Družina dr. Cudermanom (prisostvovali so Pristovšek, Smole in Krivec),
- pogovor s tajnikom SDD Rutarjem (prisostvovali so Pristovšek, Smole in Krivec),
- pogovor z odgovornim urednikom Družine Ivanom Merlakom (prisostvovala sta Pristovšek in Smole),
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisostvovala sta Šinigoj in Pristovšek),
- zapis o obisku poljskega ambasadorja v Beogradu Wiktorja Kineckega (prisoten Pristovšek),
- pogovor s kanonikom Ivanom Merlakom (prisostvovali so Pristovšek, Smole in Krivec),
- pogovor z župnikom Tonetom Bohincem (prisostvovala sta Pristovšek in Smole),
- pogovor s stiškim opatom dr. Nadraham (prisostvovali so Pristovšek, Tavčar in Krivec),
- pogovor s predsednikom židovske skupnosti v Ljubljani dr. Švarcem (prisostvovali so Pristovšek, Smole in Tavčar),
- pogovor z dekanom Teološke fakultet dr. Perkom (prisostvovali so Pristovšek, Smole in Tavčar),
- pogovor z ljubljanskim nadškofom dr. Šuštarjem (prisostvovala sta Šinigoj in Pristovšek),
- pogovor z generalnim sekretarjem Mednarodnega združenja za varstvo verske svobode Rossijem (prisostvovala sta Pristovšek in Smole),
- pogovor s predstavnikom salezijancev Stanislavom Kahnetom (prisostvovala sta Pristovšek in Smole),
- pogovor z ljubljanskim nadškofom dr. Šuštarjem (prisostvovala sta Šinigoj in Pristovšek),
- pogovor z glavnim urednikom Družine Klemenčičem ter upravnikom Cudermanom (prisostvovala sta Pristovšek in Smole),
- zapis o obisku duhovnikov Franca Šmona in Augusta Štancerja (prisostvovali so Hainz, Pristovšek in Smole).

- Zapis o obisku duhovnikov Franca Šmona in Augusta Štancerja, kjer so bili prisotni tudi Hainz, Pristovšek in Smole, govori o tem, da sta Komisijo obiskala dva partizanska duhovnika. Poizvedovali so o stanju na področju Velenja. Gospod Šmon je bil tudi prvi duhovnik, ki je v domu za ostarele v Velenju dosegel, da nudi ljudem poleg ostalih obredov tudi maše, do česar imajo po zakonu pravico. Oglasil se je tudi na seji KO RK SZDL, ko so duhovniki zahtevali hitrejše reševanje tega vprašanja. Šmon obsoja sektaško demagogijo posameznikov.

Gospoda Štancerja v Rogaški Slatini pa je skrbelo, kako bo poslej po zaostitvi depozitnih predpisov s čiščenjem njegovih kontaktnih leč, zaradi česar mora hoditi v Avstrijo. Glede tega je odvisen od Krambergerja. Gospod Kramberger je bil pri Štancarju po sporu glede maševanja v zdraviliški kapeli, kjer so Štancarja odstavili. Do sprave ni prišlo, ker mu je gospod Štancar odkrito povedal, kaj si je o tem mislil. V kapeli se ni več maševalo.

- Iz pogovora z župnikom Tonetom Bohincem, kjer sta prisostvovala tudi Pristovšek in Smole, je razvidno, da je Bohinc povedal, da je kanonik Smerkolj na Konferenci duhovnikov le-te seznanil s pogloblitnimi elementi papeževega obiska v Jugoslaviji leta 1984. Bohinčeve navedbe kažejo na gotovost cerkvenih krogov, da bo do obiska prišlo, kar pa je presenetilo KOVS. Šuštar je z gotovostjo računal, da bo v pogovoru s slovenskimi škofi papež zastavil vprašanje o SDD. Kaže, da je bil Šuštar odločen vztrajati na stališču in zagotovilih, ki jim jih je dal. Druga skupina škofov je začela svoje poročanje v Rimu, papež pa jih bo sprejel ločeno. Šuštar je sklical duhovniški svet, glavna tema je bila premestitev duhovnikov. V tem pogovoru Bohinc in Smole izrazita veliko zaskrbljenost zaradi vse bolj agresivnega in brezobzirnega potiskanja Grmiča v kot in zaradi napadov nanj.
- Obisk poljskega ambasadorja v Beogradu Wiktorja Kineckega, kjer je bil prisoten le Pristovšek, je bil delovnega značaja in zato nujen. Ministrstvo za verska vprašanja v poljski vladi je izročilo vabilo za predsednika Komisije za odnose z verskimi skupnostmi SR Srbije, SR Hrvaške in SR Slovenije. Istočasno je poslal noto tudi Zveznemu sekretariatu za zunanje zadeve in ga o tem obvestil. Povedali naj bi, ali datum obiska velja ali pa je prezgodaj.

LETO 1984:

- zapis pogovora s tovarišem Rutarjem,
  - zapis pogovora s tajnikom SDD tovarišem Rutarjem,
  - zapis pogovora s tajnikom SDD tovarišem Rutarjem,
  - pogovor s tovarišem Hauličkom, predsednikom Svobodne katoliške cerkve,
  - pogovor z župnikom Tonetom Bohincem,
  - pogovor tovariša Šinigoja z zagrebško-ljubljanskim pravoslavnim metropolitom,
  - pogovor s tajnikom Rutarjem,
  - pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisostvovali so Šinigoj, Pristovšek in Šuštar),
  - pogovor s predstavniki Globtourja o dogovoru z italijanskim partnerjem o organiziranju turističnih potovanj po Jugoslaviji, vključno z Medjugorjem,
  - pogovor z župnikom Bohincem,
  - pogovor z direktorjem sektorja za poslovanje z občani v Gospodarski banki,
  - pogovor z nadškofom Šuštarjem (prisostvovali so Šinigoj, Frlec, Pristovšek,, Šuštar, Krevs in Lenič)
  - pogovor dr. Frleca z nadškofom Šuštarjem (prisostvovali so Frlec, Pristovšek in Lenič),
  - zapis o vljudnostnem obisku generalnega predstojnika frančiškanov Johna Vaughna,
  - pogovor s tajnikom SDD Rotarjem (prisostvovala sta Smole in Tavčar),
  - pogovor z novim dekanom Teološke fakultete v Ljubljani dr. Francem Rozmanom in prodekanom dr. Francem Oražmom (prisostvovala sta Pristovšek in Smole),
  - pogovor z nadškofom Šuštarjem (prisostvoval je Frlec),
  - pogovor s predstavnikom CDSB (prisostvovala sta Pristovšek in Žerovec),
  - pogovor z ljubljanskim župnikom Potočnikom.
- Zapis o vljudnostnem obisku generalnega predstojnika frančiškanov Johna Vaughna govori, da je predsednik KOVS opisal gospodarsko in ekonomsko situacijo naše dežele. Sledil je pogovor o odnosih med državo in frančiškanskim redom v Sloveniji, ki so bili na zadovoljivi ravni, kakor tudi odnosi z RKC. Pater je bil nad lepoto Slovenije zelo navdušen.

- Zapis pogovora z župnikom Bohincem pravi, da je Bohinc povedal, da so ga duhovniki na dekanijski konferenci pooblastili, da bi pri komisiji sprožil vprašanje nadaljnje umestnosti prepovedi sklenitve cerkvene poroke pred formalno sklenitvijo zakonske zveze pred pristojnim državnim organom. Duhovniki so se srečali s problemom, ko se je par želel poročiti samo cerkveno, civilno pa ne. Odgovor KOVS je bil sledeč, in sicer da so odločbe o zakonskih sporih, disciplinskih zadevah, krst, cerkvena poroka in podobno, ki izven verskih skupnosti nimajo nobenega učinka, pravno gledano irelevantne. Razlog za takšno prepoved v zakonu leta 1953 in njeno sankcioniranje v tistem času je bil politične narave, to je prizadevanje zlomiti odpor verskih skupnosti zoper urejanje življenjske skupnosti partnerjev s civilno zakonodajo oz. onemogočiti bojkotiranje sklepanja zakonske zveze pred državnim organom. Civilna poroka je imela pravno relevantne posledice, to je pravice vezane na premoženje, stanovanje, vzdrževanje, dedovanje in podobno, cerkvena poroka pa ne.
- Zapis pogovora s predstavniki Globtourja o dogovoru z italijanskim partnerjem o organiziranju turističnih potovanj po Jugoslaviji, ki vključujejo tudi Medjugorje, pove, da je predstavnica Globtourja obvestila Komisijo, da želi italijanski partner skleniti dogovor o turističnih potovanjih po Jugoslaviji. Odgovor Komisije je bil, da se ne more izrekati glede poslovnih odločitev organizacij. Glede političnih implikacij pa bi jim morda kaj več povedali v Sarajevu, kjer bi jih tamkajšnja Komisija napotila na pristojne organe.
- V pogovoru z župnikom Tonetom Bohincem smo bili seznanjeni s problematiko socialnega zavarovanja članov SDD. Bohinc je Šuštarja opozoril na eksces v Kliničnem centru glede podeljevanja zakramentov pacientu. Kritiziral je tudi časopis Družina, ker je objavila Kocbekov intervju iz leta 1970. V njem je negativno ocenil tiste duhovnike, ki so po vojni začeli dialog z novo državo namesto s cerkvenimi oblastmi.

LETO 1985:

- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem,
- pogovor s pleterskim priorjem Drolcem,

- pogovor tovariša Smoleta z imamom islamske skupnosti v Ljubljani,
- pogovor s škofom Grmičem,
- pogovor namestnika predsednika Komisije tovariša Pristovška z delegacijo ustanove Gustav Adolf iz ZRN,
- pogovor s predstavniki občine Grosuplje,
- pogovor z dr. Grmičem,
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem in Leničem,
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisotna Frlec in Šuštar),
- pogovor s predsednikom in podpredsednikom Mohorjeve družbe Hieronimom Žvegličem in Milošem Rybarem,
- pogovor z dekanom in poddekanom Teološke fakultete Rozmanom in Stankom Ojnikom,
- pogovor z upravnikom časopisa Družina dr. Cudermanom,
- pogovor dr. Frleca z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisotni Frlec, Šuštar, Pristovšek in Mihelčič),
- pogovor z dekanom in poddekanom Teološke fakultete (prisotni Rozman, Ojnik, Pristovšek in Smole),
- pogovor z nadškofom Šuštarjem (prisotni Frlec in Šuštar),
- pogovor s pobudniki ustanovitve verskih skupnosti,
- pogovor dr. Frleca in novo imenovanega veleposlanika SFRJ pri Svetem sedežu Štefana Cigoja z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem,
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem v prostorih nadškofijskega ordinariata (prisotni Frlec, Pristovšek in Šuštar) .

- Pogovor dr. Frleca in novo imenovanega veleposlanika SFRJ pri Svetem sedežu Štefana Cigoja z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem je potekal zato, da bi se pozanimali, kakšne so možnosti za ustanovitev verskih skupnosti in kaj je v zvezi s tem potrebno ukreniti. Odgovor Komisije je bil, da se verska skupnost sicer oblikuje in ustanovi sama, pri tem pa Komisiji le prijavi svoje delovanje, da pa ni možno odgovoriti o ustanovitvi in obstoju verske skupnosti, če ni pogojev. To pomeni, če ni že obstoječega osnovnega svetovnonazorskega verskega temelja in ljudi, ki vanj verujejo.
- Pogovor s predsednikom in podpredsednikom Mohorjeve družbe Hieronimom Žvegličem in Milošem Rybarem je potekal zato, ker je Žveglič prišel in orisal stanje v

društvu ter delovni skupnosti Mohorjeve družbe. Povedal je, da so se člani sej odbora udeleževali zelo neredno, kar je slabilo delovanje. Dodal je še, da je imel Rybar na delovnem mestu v SAZU težave zaradi dela pri Mohorjevi družbi in da so mu postavili ultimat, da naj s prvim oktobrom preneha z delom v Mohorjevi družbi. Rybara so nato poklicali na pogovor. Povedal je, da vse to drži in ga skbi le zato, ker je prestar, da bi iskal novo delo.

Odgovor KOVS je bil, da stvar ni tako resna, da bi pustil Mohorjevo družbo. Pokazala so se tudi opažanja, da Mohorjeva družba nima trdnega vodstva, da se odborniki ne angažirajo dovolj, kot tudi razhajanja med Žvegličem in Rybarjem, oz. njegova prisotnost zaradi pasivnosti vodstva in odbornikov.

- Pogovor namestnika predsednika Komisije tovariša Pristovška z delegacijo ustanove Gustav Adolf iz ZRN je bil zgolj vpljudnostne narave. Šlo je za delegacijo evangeličanske dobrodelne organizacije.

LETO 1986:

- pogovor z nadškofom Šuštarjem in škofom Leničem (prisotni Šuštar, Lenič, Šetinc in Frlec),
- pogovor s salezijanskim predstojnikom Antonom Koširjem (prisotni Pristovšek, Smole in Žerovec),
- pogovor z dekanom Teološke fakultete Rozmanom in Perkom (prisotni Pristovšek, Smole, Perko in Rozman),
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisotna Frlec in Šuštar),
- pogovor F. Šetinca in B. Frleca z nadškofom Šuštarjem,
- pogovor s tajnikom SDD Rutarjem glede nabave gradbenega materiala za obnovo cerkva brez plačila prometnega davka (prisotni Rutar, Smole in Lajovec),
- pogovor z jezuitom Pavlom Leskvcem, urednikom slovenske sekcije radia Vatikan (prisotni Pristovšek in Žeravec),
- pogovor s tovarišem Bohincem (prisotni Frlec, Žeravec in Bohinc),
- pogovor s tajnikom SDD Rutarjem,
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisotni Frlec, Smole in Šuštar),
- pogovor dr. Frleca s predstavnikom IS SO Grosuplje Marjanom Ahlinom (prisotni Frlec,

Smole, Ahlin in Glavan).

- Zapis pogovora s tovarišem Bohincem (prisotni Frlec, Žeravec in Bohinc) pove, da je za pogovor zaprosil Bohinc, ker so ga redovnice karmeličanke zaprosile, da naj posreduje pri predsedniku Komisije v zvezi z nameravano gradnjo karmeličanskega samostana v Šentvidu pri Stični. To je strogo kontemplativen red in redovnice imajo zelo malo stikov z zunanjim svetom. Po njegovih besedah naj bi bil novi samostan karmeličank v Sori pri Medvodah že polno zaseden. Po pravilih reda je lahko v njem največ 20 redovnic. Trdil je, da bo za nov samostan stališče Komisije SRS KOVS do te pobude odločilno.

Frlec mu je pojasnil, da lokacijsko dovoljenje izdaja občina, da so se ljudje v Sloveniji že tedaj spraševali, zakaj toliko novih cerkvenih objektov. Vprašal je tudi, kakšno je bilo mnenje o tem v kraju samem. Bohinc je povedal, da so krajani naravnani pozitivno. Frlec je odgovoril, da se bo KOVS o tej zadevi posvetoval z občinskimi organi v Grosupljem, tako da bi našel zadovoljivo rešitev za obe strani. Frlec je omeni še cerkev sv. Jožefa v Ljubljani na Poljanah, kjer ima Viba film skladišče. V cerkvi je namreč velik Plečnikov oltar in glede tega je potrebno nekaj storiti. Ta problem so v pogovorih že načeli, pri reševanju le-tega je potrebno angažirati mesto Ljubljana. Bohinc je podal historiat te cerkve in dejal, da je propadajočo cerkev potrebno obnoviti.

- Zapis pogovora z jezuitom Pavlom Leskovcem, urednikom slovenske sekcije radia Vatikan, (prisotna Pristovšek in Žeravec) pravi, da se je Leskovec oglasil na Komisiji potem, ko je v več cerkvah opravil snemanje mladinskih pevskih cerkvenih zborov in instrumentalnih skupin. Omenil je svoje težave s carino glede vnosa snemalne tonske opreme. Povedal je, da se bo v Rim vrnil čez isti prehod Vrtojba, in prosil, če lahko posredujejo, če bi se kaj zapletlo. Posnel je še simpozij o Trubarju na Teološki fakulteti. Načel je tudi vprašanje vnosa biltena programov vatikanskega radia v SFRJ, sredi leta 1984 je zastal.

LETO 1987:

- pogovor dr. Frleca z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisotni Frlec, Smole, Šuštar in

Kvas),

- pogovor z generalnim konzulom SSSR Neskubovim in tretjim sekretarjem veleposlaništva Avstralije v SFRJ Markom Higgiem (prisoten Frlec),
- pogovor Frleca z münchenskim nadškofom, kardinalom Friderichom Wettrom (prisotni Frlec, Smole, Wetter, Šuštar in nadškofijski tajnik),
- pogovor s tovarišem Janezom Trobentarjem glede ustanovitve nove verske skupnosti Gnostične cerkve (prisotna Trobentar in Žerovec),
- pogovor s predsednikom SDD Bohincem (prisoten Smole),
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisoten Frlec),
- pogovor z dekanom in prodekanom Teološke fakultete v Ljubljani Valenčičem in Stresom (prisotna Smole in Žerovec),
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisotna Šuštar in Frlec),
- pogovor namestnika Drage Smoleta s predstavnikom scientološke cerkve (prisotni Alfredo de Angelis, Smole in Žerovec),
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisotna Frlec in Šuštar),
- pogovor z vodstvom Teološke fakultete (prisotni Valenčič, Ojnik, Kraševac, Smole in Žeravec),
- pogovor z vodstvom SDD (prisotni Bohinc, Rutar, Žnidar, Frlec in Smole).

- Zapis pogovora namestnika Drage Smoleta s predstavnikom scientološke cerkve (prisotni Alfredo de Angelis, Smole in Žerovec) pove, da je predstavnik te verske skupnosti prišel iz Italije. Zanimali so ga možnost in pogoji za ustanovitev te verske skupnosti pri nas ter vnos publikacij in gradiv v Jugoslavijo.

Odgovor KOVS je bil, da lahko verske skupnosti pri nas ustanavljajo le državljani. To je bil že drugi poskus ustanovitve verske skupnosti na obali.

- Zapis pogovora s tovarišem Janezom Trobentarjem glede ustanovitve nove verske skupnosti Gnostične cerkve (prisotni Trobentar in Žerovec) pove, da so želeli ustanoviti novo versko skupnost imenovano Gnostična cerkev.
- Zapis pogovora dr. Frleca z münchenskim nadškofom kardinalom Friderichom Wettrom (prisotni Frlec, Smole, Wetter, Šuštar in nadškofijski tajnik) govori, da je bil Wetter dolgoletni prijatelj nadškofa Šuštarja in je zato na njegovo povabilo prišel v

Slovenijo. Med drugim si je ogledal Teološko fakulteto. Šli so na vljudnostni obisk tudi na Komisijo. Predsednik je nanizal nekaj ugotovitev o sodelovanju in interesu za povezovanje Slovenije in Bavarske na različnih področjih. Omenil je tudi delež slovenskih delavcev, ki so zaposleni v Münchnu in okolici. Zavzel se je za podporo nemške cerkve in za njihovo katehezo v slovenskem jeziku. Odnose v Sloveniji je pozitivno ocenil, kar je zasluga dr. Šuštarja, saj naj bi imeli med državo in cerkvijo ustrezen nivo in kulturo dialoga.

- Zapis pogovora z generalnim konzulom SSSR Neskubovim in tretjim sekretarjem veleposlaništva Avstralije v SFRJ Markom Higgiem (prisoten Frlec) pravi, da je Neskubov prišel z navodili iz Moskve, da oceni stanje odnosa med državo in cerkvijo, zato je zaprosil predsednika Komisije za pomoč. Želel je tudi časopisne članke in druga gradiva o tem.

Tudi Higgija je zanimal odnos med državo in cerkvijo. Zanimalo ga je dogajanje okoli božiča ter položaj pripadnikov drugih verskih skupnosti.

LETO 1988:

- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisotna Frlec in Šuštar),
- pogovor z evangeličanskim duhovnikom v Ljubljani Gezo Filo (prisotna Filo in Smole),
- pogovor z dr. Marijo Klun (prisotna Klun in Smole),
- pogovor z monsinjorjem Jožetom Cukaletom (prisotni Cukale, Klemenčič in Smole),
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisotna Šuštar in Frlec),
- pogovor z izrednim vizitatorjem selezijanskega reda Dominikom Britschnjem (prisotni Britsch, Hočever in Smole),
- pogovor z dekanom in poddekanom Teološke fakultete (prisotni Valenčič, Kraševc in Smole),
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem (prisotna Frlec in Šuštar).

- Iz pogovora z monsinjorjem Jožetom Cukaletom (prisotni Cukale, Klemenčič in Smole) izvemo, da je živel v zahodni Bengaliji. Kot osvečen duhovnik je maja 1945 pobegnil iz države v Avstrijo, nato v Rim. V Rimu je leta 1946 vstopil v jezuitski red.

Leta 1950 je odšel kot misijonar v Indijo in tam deloval 38 let. Po 17-ih letih je bil prvič v domovini. Ostal naj bi dva meseca, da bi obiskal sorodnike in prijatelje po Sloveniji. Ni vedel, kakšen je njegov državljanski status, potoval je namreč z vatikanskim potnim listom, ni pa bil vatikanski državljan. Rad bi pridobil jugoslovanski potni list in državljanstvo, če le-tega nima. Glede tega se je Klemenčič pozanimal pri organu za notranje zadeve v Ljubljani, kjer mu niso znali odgovoriti, zato so obljubili, da se bodo pozanimali.

Odgovor KOVS na vprašanje, ali se lahko udeleži verskih obredov v Sloveniji, je bil, da glede verskih obredov ni nobenih težav. Smole je rekel, da je pravilno, da želi urediti status oz. državljanstvo.

LETO 1989:

- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem ter pomožnim škofom Jožefom Kvasom,
- pogovor predsednika IS SRS tovariša Šinigoja z ljubljanskim nadškofom dr. Šuštarjem,
- pogovor z ljubljanskim nadškofom Šuštarjem,
- pogovor s predstavnico židovske občine Ljubljana dr. Rozo Fertig - Švarc,
- pogovor s predstavnico židovske občine Ljubljana dr. Rozo Fertig – Švarc. (Zabeležke o pogovorih na Komisiji, 1980-1990)